

XV. JAGON Jardunaldiak

Bilbo, Euskaltzaindiaren egoitza, 2010-XI-19

Sarrera

ALEMAN ASTIZ, Sagrario

Euskaltzain osoa eta Sustapen batzordeko burua

Euskararen corpora ez ezik euskararen indarberritzea ere zertan den, zein ekarri egin litekeen aztergai izan du Euskaltzaindiak sortu zen lehenbiziko momentutik. Izatez, hizkuntza bat indarberritzeak bi beso hartzen ditu –oro har–: alde batetik, hizkuntza hori gaurkotzearekin zer ikusia duena, hiztunen behar berriak asebetetzeko asmoz, hizkuntza horren corpora arian-arian eguneratuz; eta beste aldetik, hizkuntzaren ezagutza eta haren erabilera areagotzeko ahaleginak egitearekin lotuta dagoena.

Izan ere, zertarako hizkuntza baten corpora eguneratzen ahalegindu baldin hiztunik ez badago bazterretan? Aldi berean, nola manten liteke hizkuntza bat bizirik baldin eta hizkuntza hori hiztunen behar berriak asebetetzeko gauza ez bada?

Horiek horrela izanik, euskararen indarberritzearen alderdi desberdinak ikertzeko nola baita sustatzeko asmoz, sortu zuen Euskaltzaindiak Jagon saila. Geroztik, sail honen eraginpean egon dira, besteak beste, euskarazko irakaskuntza sustatzeko ahaleginak, helduen euskalduntze-alfabetatze mugimendua abian jartzea eta antolatzea, eremu horretan hainbat ikerketa egitea zein laguntzea, etab.

Euskararen bizi-indarra zertan den aztertzeko gogoeta-saioak antolatzen eta ikerketak ere burutzen ditu Jagon sailaren barruan Euskaltzaindiak. Hausnarketa edota ikerketa lan horietako zenbait argitaratu dira dagoeneko, besteak beste, Jagon sailaren bilduman.

Gogoeta-saio horien inguruabarrean kokatzen dira Euskaltzaindiak antolatzen dituen Jagon jardunaldiak ere. 2010. urtekoak XV. Jagon jardunaldiak izan dira eta, azken urteotako jardunaldien hariari segida emanez, hizkuntza-erkidegoan suertatzen ari diren fenomeno berriak ikertzea era aztertzea du xede.

Euskararen ezagutza eta erabilera gazteen artean zertan den, eremu formalean eta ez-formalean gertatzen den erabilera, aisialdiko eskaintzaren azterketa, gazte belaunaldiek zer kontsumitzen duten, euskararen kontua nola bizi duten eta abar izan ziren aztergai, Bilbon, 2010eko azaroaren 19an, goizez eta arratsaldez, «Gazteak, aisialdia eta euskara» izenburupean egin ziren XV. Jagon jardunaldietan. Saio haietako batzuetan, gainera, gazteak

izan ziren protagonista. Halaxe behar zuen. Helduek gazteei buruz zer dioten ez ezik, gazteen iritziak, gogoetak eta proposamenak ere baziren interesatzen zitzaizkigunak.

Hona hemen, beraz, Jagon jardunaldietan aurkeztutako zenbait lan. Gai honetan hausnarrean, sakontzen jarraitzeko Euskaltzaindiak egiten duen ekarpen berri bat.

Baina gu ere gazteak izan ginen! Gazte euskalduna izatearen esanahia atzo eta gaur

HERNÁNDEZ, Jone M.

UPV-EHUko Gizarte Antropologiako irakaslea

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Jada, gutako asko ez gara gazteak, baina gazteak interesatzen zaizkigu edo kezkatzen gaituzte, eta horregatik ikertu nahi ditugu. Baina, zergatik? Zertarako? Eta nondik? Datozen orrietan, galdera hauek eta beste batzuk erantzuteko saiakera egingo dut. Dena hiru ardatz nagusien inguruan. Lehenengoan gazte izaera/izatearen inguruan arituko naiz, gazte kategoria edo nozioak daukan pisu soziokulturala nabarmentzeko. Bigarreanean gazteen aisialdiaz mintzatuko naiz, denbora libreak adin talde honetan duen protagonismoa aldarrikatzeko asmoz. Azkenik, gazteak eta hizkuntzaren (euskararen) arteko loturaz hitz egingo dut eta harreman konplexu honen parte diren hainbat elementutan jarriko dut bereziki arreta.

Hitz-gakoak: gazteak, aisialdia, euskara.

Hoy en día, entre quienes estudiamos la juventud muchas/os no somos ya jóvenes, pero nos interesan y nos preocupan, y es por ello que los investigamos. Pero ¿para qué? ¿Por qué? Y ¿desde dónde? En las siguientes páginas voy a tratar de responder a estas preguntas, todo ello en torno a tres ejes. Primero reflexionaré sobre lo que es ser joven, con la intención de subrayar el peso socio-cultural de esta categoría o noción. Posteriormente me centraré en el ocio juvenil, para reclamar el peso que tiene el tiempo libre en esta franja de edad. Para finalizar hablaré sobre la relación entre las y los jóvenes y el euskera.

Palabras clave: jóvenes, ocio, euskera.

Aujourd'hui beaucoup d'entre nous ne sommes pas jeunes, mais les jeunes nous intéressent et nous préoccupent, c'est pour cela que nous réalisons cette enquête. Mais dans quel but ? pourquoi ? et à partir de quoi ? Dans les pages qui vont suivre je vais essayer de répondre à ces questions en partant de trois axes. Je réfléchirai d'abord à ce qu'est être jeune, en soulignant le poids socio-culturel de cette catégorie ou notion. Puis je m'intéresserai aux loisirs des jeunes pour souligner l'importance des loisirs dans cette frange d'âge. Pour terminer je parlerai des relations entre les jeunes et de la relation qu'ils entretiennent avec le basque.

Mots-clés : jeunes, loisirs, basque.

Many of us are no longer young, but we are interested in young people or we are concerned about them, and that is why we want to do research on them. But why? What for? And on what basis? In the following pages I shall be endeavouring to answer these and other questions all around three main lines. In the first, I shall be dealing with the nature of the young person, to highlight the socio-cultural weight of the category or notion of the young person. In the second, I shall be dealing with the leisure time of young people, to draw attention to the prominence of leisure time in this age group. In the last one, I shall be dealing with the bond between young people and (the Basque) language, and I shall be focusing in particular on various elements that are a part of this complex relationship.

Keywords: young people, leisure time, Basque.

Elyem Chej Legutioko 13 urteko neskatilak,
guraso etorkinei egindako bertsoak:

*«Bertso koadrila beti izan da/ nire lagunik onena/
Oihane ere izan baituzu/ Gu aguantatzeko kemena/
Familia ere hona etorri da/ Nahiz eta ez ulertu dena/
Bihotz-bihotzez zuentzako da/ Musurik handiena».*

Testu hau prestatzen hastean konturatu naiz jada hamar urte baino gehiago pasa direla gazteriar buruz egindako lehenengo ikerketa argitaratu nuenetik (Martínez de Luna, 1999). Garai hartan ia hogeita hamar urte nituen, eta ez dakit «gazte» kategorian sartu ninteken, baina orain baino gertuago neukan gaztaroa, orain baino hurbilagoa sentitzen nituen gazteak. Horietako batzuk elkarrizketatu nituen ikerketa hori burutzen ari nintzela eta gogoan dudanaren arabera orduan ez nituen sumatu gaur bezain urrun. Egun, unibertsitateko irakaslea naizenetik, egunero, gelan sartzen naizenean belaunaldien arteko distantzia sentitzen dut, batzuetan amildegia izatera iristen dena. Dudarik gabe bizitzako beste etapa batean nago; artikulua honen irakurle gehienentzera –pentsatzen dut–. Hori esaten digute egunero gure gazteek, nahiz eta merkatuak –eta zehazkiago eredu kontsumistak– beste diskurtso bat sinestarazi nahi izan.

Jada, gutako asko ez gara gazteak, baina gazteak interesatzen zaizkigu edo kezkatzen gaituzte, eta horregatik ikertu nahi ditugu. Baina, zergatik? Zertarako? Eta nondik? Datozen orrietan, galdera hauek eta beste batzuk erantzuteko saiakera egingo dut. Dena hiru ardatz nagusiren inguruan. Lehenengoan gazte izaera/izatearen inguruan arituko naiz, gazte kategorია edo nozioak daukan pisu soziokulturala nabarmentzeko. Bigarrenean gazteen aisialdiaz mintzatuko naiz, denbora libreak adin talde honetan duen protagonismoa aldarrikatzeko asmoz. Azkenik, gazteak eta hizkuntzaren (euskararen) arteko loturaz hitz egingo dut eta harreman konplexu honen parte diren hainbat elementutan jarriko dut bereziki arreta.

Ondoren, hiru aspektu horien azterketari ekingo diot.

1. Gaztea naiz eta...

Puntu hau garatzeko orduan ezinbestekoa jotzen dut Carles Feixa antropologo katalanak burututako lana. Feixa da, dudarik gabe Estatu mailan gazteriaren inguruan aditu nagusienetarikoa bat, eta bere testuak biziki gomendatuko nizkioke gazteriarekin arduratuta dagoen edozeini. Egile honen lehendabiziko kezka gazteria bera definitzea izan da. Horrela eta tradizio antropologikoari so eginez, argi eta garbi uzten du bere lanetan gazteria eta horiei loturiko hainbat kontzeptu (besteak beste nerabezeroarena) «asmakizun» bat direla, gizarte eraikuntzak alegia, testuinguru sozial eta historiko batean sortutakoak. Zentzu honetan egileak gaztaroa eta, zehazki, nerabezeroa, industrializazioaren hastapenetan, hau da XVIII. mendearen erdialdean– sortutakoa dela dio (Feixa, 2006) nahiz eta 1900. urte ingurura arte ez den zabaltzen hasiko. Orduan belaunaldi berri batek kontzientzia hartzen du berezko kultura bat osatzen ari dela, helduen kulturarekiko ezberdina dena. Horren ildotik, gaztaroa demokratizatzen (hedatzen) hasten da gizarte erakunde nagusien aldaketekin batera (Feixa, 2006:3)

«(...) diversas reformas en la escuela, el mercado de trabajo, la familia, el servicio militar, las asociaciones juveniles y el mundo de ocio, permitieron que surgiera una nueva generación consciente de crear una cultura propia y distintiva, diferente a la de los adultos».

Beraz, besterik baino lehen azpimarratu behar da, gazteria kontzeptua sortutako gizarte kategoria dela. Ahaztu egin zaigu, baina gutako askok sarritan entzun izan ditugu gure guraso edo aiton-amonen istorioak. Horietan behin eta berriz azpimarratzen zuten euren gaztaroaren (eta askotan haurtzaroarena ere) iraupen laburra. Eskolatik lantokira (askok eskola garaia bukatu gabe) eta urte gutxitan familiako ardurekin. Dena goizegi (gazteegi) eta jarraian egiten zuten, eta gaztaroaren printza batzuk baino ez zituzten ezagutu, ezagutu zituztenak. Baina XX. mendea joan ahala gauzak aldatuz joango ziren mendebaldeko gizarteetan, testuinguru ekonomiko, politiko nahiz kulturalen eraldaketarekin batera. Guzti horren fruitua dira azken hamarkadetako gazte belaunaldiak. Halere, ezin dugu ahaztu beste gizarte batzuetan gauzak beste modu batean gertatu izan direla (eta gertatzen direla) eta ezberdintasun hauek, hain zuzen ere, nabarmendu dituzte maiz antropologoek.

Idea hauek xingle eta jakinak dirudite, baina inpresioa dut sarritan ez ditugula kontuan hartzen eta behin baino gehiagotan joera dugu gazteria kategoria atemporal eta unibertsal bezala ulertzeko. Uste oker honen kontra doa, hain zuzen ere, Feixak gazteriaren inguruan proposatzen dituen hiru diskurtso, narrazio, imajinario edo ereduaz azterketa. Hiru eredu horien oinarrian uste bat dago: gazteriaren nozioa aldakorra da eta praktikan helduen mundura suposatzen duen pasabide edo trantsizio hori aldiro-aldiro birplanteatzen ari da. Gaztaroa, haurtzaroa eta helduaroaren arteko garaia litzateke baina, nola definitzen da garai historiko bakoitzean igarobide fase hori? Nola definitzen du gizarte bakoitzak gazteria, gazte izatea? Nola interpretatzen dute gaztetxoek beraiek euren bizitzako etapa hori? Zeren arabera definitzen dute euren burua gazte bezala?

Egungo gazteriaren inguruan mintzatzeko lagungarriak direlakoan, ondoren, labor azalduko ditut Feixak aipatutako hiru narrazio edo eredu (Feixa, 2005a; Feixa, 2009); XVIII-XXI. mendetan zehar garatutakoak.

Lehenengo eredua «Tarzan-en sindromearekin» identifikatu izan du antropologo katalanak. Eredu hau Jean-Jacques Rousseauk asmatu zuen XVIII. mendearen bukaeran baina astiro garatu zen eta esan daiteke XX. mendearen erdialdera arte mantendu zela indarrean. Eredu honen oinarrian uste sendo bat dago: nerabea, gaztetxoa zibilizatu beharreko gizakia litzateke, basati ona, pertsona garbia, purua. Bere baitan potentzialtasun ugari biltzen ditu, baina garatu gabe daude. Horretarako zaintza eta gizarteratze praktika egokiak jarri behar dira martxan. Baina horren aurrean zalantzak sortzen dira: noiz arte mantendu behar da nerabea bere munduan? Noiz integratu behar da helduen gizartean? Tarzanek bezala, gazte mota honek miwesmena eta beldurra sentitzen ditu –batera– helduen gizarteraren aurrean. Halere, eredu honetan trantsizioak oso azkar ematen ziren: jolasetik lan mundura; lan mundutik familiaren osaketara (behin soldaduska eginda, noski). Feixak aipatzen duenez (Feixa, 2005a:4) neurri handi batean eredu honek ahozkotasunean oinarritutako kultura batetik idazketan oinarritutako kultura batera ematen den jauzia islatzen du.

Bigarren eredua «Peter Pan-en sindromearekin» lotzen du Feixak eta garaiko gazteriaren erretratua litzateke. Bigarren Mundu Gerra gertatu on-

doren sortu zen eta 50. hamarkadatik aurrera hasi zen zabaltzen, kapitalismoak eta kontsumo gizartearen garapenak lagunduta. Eredu honetan –dio Feixak– nerabeak subjektu iraultzaile berriak dira. Kontsumismoaren protagonista bilakatzen dira nerabeak, helduen mundua eta gizarte egituraren kontra eginez. Testuinguru berri honetan gazte izatea da helburua (*Forever Young*). Hori dela eta, heldu arorako trantsizioa moteldu egiten da eta hainbat ohiko igarobide desagertzen hasten dira, adibidez, soldaduska (Feixa, 2005a:5):

«(...) el proceso acelerado de escolarización, la creación de microsociedades adolescentes –así en la educación como en el ocio–, el aumento de la capacidad adquisitiva de los jóvenes, la desaparición de los rituales de paso hacia la edad adulta, la emergencia de «tribus» y subculturas juveniles, serían los rasgos característicos de un modelo de inserción «mecánica» en la sociedad».

Feixak musika munduan sortutako hainbat talde famaturekin lotzen du eredu hau, besteak beste *The Who* edo *Beatles* taldeekin. Antropologo katalanak (Feixa, 2009) dioen arabera, gazteriaren inguruan narrazio edo errelato berri bat sortzen da, kasu honetan idatzizko kultura batetik ikusmeneko kultura baterako bidea irudikatzen duena, Guttenbergen galaxiatik, McLuhanen galaxiara doana, alegia.

Hirugarren eredu postmodernitatean kokatzen du Feixak eta «Blade Runner-en sindrome» bezala izendatu du aipatu antropologoak (Feixa, 2005a:5). Bere sorrera XX. mendearen bukaeran kokatu daiteke baina etorkizunera begiratzen du, horregatik XXI. mendean zehar guztiz zabalduko dela uste du Feixak (Feixa, 2005a:5). Eredu honen funtsean gizarte-sarearen ideologo eta bultzatzaileak –ofizialak zein alternatiboak, hau da, *hackerrak*– aurkitu daitezke. Ikuspegi berri honetatik, lana eta aisialdiaren arteko fusioa aldarrikatzen da, eta adimen artifiziala eta gizarte esperimentazioaren arteko lotura gorai patzen da. Testuinguru honetan nerabeak izaki artifizialak –erdi robotak, erdi gizakiak– izango lirатеke. Beti kinkan: alde batetik, helduei errespetua zor; bestetik, helduen mundutik alendu nahia. Feixak azaltzen duenez, kontzientzia eta memoriarik gabeko gazteak direnez ez dira guztiz aske euren etorkizuna eraikitzeko. Baina, bestalde, teknologi berrien potentzialtasun guztiak erabiltzeko hazi eta heziak izan diren neurrian,

hobeto prestatuta daude aldaketak onartzeko eta egoera berrietara egokitzeko. Ez dituzte helduek dituzten aurreiritziak, baina beren iraultzak porrota egingo du (Feixa, 2009):

«(...) sólo pueden protagonizar revueltas episódicas y estériles, esperando adquirir algún día la «conciencia» que los hará adultos. Como los replicantes, tienen todo el mundo a su alcance, pero no son amos de sus destinos. Y como blade runners, los adultos sienten hacia ellos una mezcla de fascinación y de miedo».

Eredu hibrido eta zalantzakoa da guzti honen emaitza: alde batetik, gizartearen *infantilizazioa* ematen da; bestetik, teknologi berrien hedapenaren ondorioz adimen aldakorra (edo malgua) nagusitzen da. Horiekin batera beste faktore askok laguntzen dute eredu berri hau definitzen: lan munduan sartzeko edota gurasoengandik aldentzeko erresistentziak edota zailtasunak, nerabeen arteko mundu mailako sareen sendotzea, Interneteko komunitate birtualen agerpena, eta abar. Guzti hauek «Blade Runner»-en ereduaren ezaugarriak lirateke, gizarteratzeko eredu birtual batena, alegia. Hemendik narrazio berezi bat egituratuko da, ikusmenezko kultura batetik hipertestura pasatzerakoan sortzen dena, alegia. Beste hitzetan esanda, McLuhan-en galaxiatik Gates-en galaxiara igarotzeko narrazioa edo diskurtsoa.

Hiru eredu hauek, azpimarratzen du Feixak, ez dira inolaz ere bazter-tzaileak, izan ere eredu bakoitzetik sortutako aldaerak bizirik iraun dezakete egun. Baina ondorio bezala Feixak zera azpimarratzen du, gazteriak ez du esnatu nahi, ametsetan jarraitu nahi du (Feixa, 2009):

«(...) la juventud ha dejado de ser un rito de paso para convertirse en una ritualización del impasse».

Eta Euskal Herriko gazteak? Aplikagarria al da Feixak proposatzen duen azterketa gure errealitatera? Baliogarria da gure gazteak irudikatzen? Nābardurak alde batera utzita, baietz uste dut. Hirugarren ereduan argi agertzen den bezala egun teknologi berriek izugarritzko pisua dute gazteriaren definizioan. Errealitate honekin batera, globalizazioa eta transmigratioari loturiko fenomenoak gero eta protagonismo handiagoa hartzen ari dira gure gizarteetan. Joera berri hauetan giltzarri nagusi bat agertzen da: fluxuena. Egundak fluxuek, sareak, mugak ordezkatu dituzte, edo hobe esanda fluxuek

mugak eztabaidagai bihurtu dituzte. Eta eztabaida horretan aurkitzen dira, hain zuzen ere, gure gazteak. Gazte bezala mundu mailako gazte komunitateen partaide sentitzen dira; euskaldun bezala kultura zehatz batean errotuta ikusten dute euren burua. Merkatuak eta maila globalean ematen ari diren gertakariak (komunikazioa, globalizazioa, transmigrazioa) bultzatako prozesuen parte direla diote, baina aldi berean tokian tokiko errealitatearen partaideak kontsideratzen dira. Gainera, ezin dugu ahaztu gazte hauek, gure gazteak, hazi egin direla eta heziak izan direla testuinguru kultural batean zeinetan mugak (zentzu zabal eta anitzean) pisu sinboliko eta erreal nabarmena izan duten (eta dute) (del Valle, 1988).

Laburbilduz, nazioarte mailan ematen ari diren prozesu hauek eszenatoki berri baten aurrean kokatzen gaituztela azpimarratu nahiko nuke: lehenengo aldiz eztabaidak Estatuaren dimentsioa gainditu beharko du, mundu mailako kezka eta arazoei aurre egiteko. Identitate tradizionalak ezarritako mugak merkatuak sortutakoengatik gainditzen edo ordezkutzen ari direla uste dut. Neurri batean internetek bultzatako sare sozialen fenomenoak hori erakusten digu: mugaz gaindiko errealitate baten antolaketa prozesua, logika eta interes berriak dituen. Praktikan, Espainiako nahiz Frantziako mugak bigarren maila batean gera daitezke. Horrela, identitateak osatzeko garaian espazioak (distantziak, gertutasunak) tradizionalki izan duen garrantzia birformulatu behar da, besteak beste egun espazioa birtuala ere izan daitekeelako. Baina nola gainditu mugak gure kulturaren duen garrantzi sinbolikoa? Nola alboratu gure identitaterako hain funtsezkoak izan diren limiteak?

Eztabaida horretan ikusten ditut nik gazteak egun. Zalantzas beteta. Tentsioan: nola definitu mugarik gabeko euskalduna? Posiblea al da, edo beharrezkoa da mugarik gabeko euskaldun identitatea?

Galdera, zalantza eta tentsio honek erronka berrien aurrean jartzen gaitu. Marcyelina Morganek dionez (Morgan, 2004) komunikazioak, globalizazioak edo transmigrazioak elebakartasuna utopia bilakatzen dute. Horren adibide argiena, gainera, gaztetxoek mundutik etor daiteke. Izan ere, nahiz eta hizkuntza bera ez izan, egun, munduko punta ezberdinetan bizi diren gazteak hizkuntz komunitate bat osatu dezakete, hitz egiteko modua, hizkuntzari loturiko sormena, berrikuntza gramatikalak partekatzen baiti-

tuzte. Horren adibidea Morganen artikuluan topatzen dugu, bertan egileak Paris eta New Yorken bizi diren bi *hip-hoperoen* arteko loturak aztertzen ditu eta gazte hauek hizkuntza ezberdinak hitz egin arren, hizkuntz komunitate bereko kideak kontsideratu daitezkeela aldarrikatzen du. Zergatik? Bere hitzetan (Morgan, 2004:6):

«In the case of these hip hop artists, the speech community is not linguistically and physically located but is bound by politics, culture, social condition, and norms, values, and attitudes about language use».

Puntu honetan nabarmendu nahi dut Morganen planteamenduak hizkuntz komunitatearen nozioa eztabaidagai bihurtzen duela eta, argi eta garbi, interpretazio eta kontzeptu berrien beharra aldarrikatzen duela. Baina momentuz ez naiz sartuko zeregin honetan. Aldiz, adibide interesgarri bat jarri nahi dut mahai gainean, ikusteko nola jada orain dela 20 urte hainbat gazte saiatu ziren fluxu mugen arteko tirabira eta tentsio honetatik alde egiten, XXI. mendeko euskal gazteriarentzat identitate eredu bat zirriborratuz. Horrela, *Negu Gorriak* musika taldea osatu zuten gazte horien aldarrikapenak nabarmendu nahiko nituzke. *Negu Gorriak* musika taldea 1989an jaio zen eta urtebete beranduago bere lehenengo diskoa atera zuten: «Esan Ozenki». Bi taldekide –Fermin eta Iñigo Muguruza anaiak– *Kortatu*–n ere taldekideak izan ziren aurretik. Proiektu hura desagerrarazi eta beste musikari batzuekin batera etapa berri bati hasiera ematea erabakitzen dute. Musikari hauek aurretik «Euskal Rock Erradikala» deitutako fenomenoarekin lotura estua izan bazuten ere, *Negu Gorriak* taldea martxan jartzerakoan erreferentzi berriak bereganatu zituzten: horrela, punk-a eta thrash rock gogorarekin lotura mantentzen badute ere, rap-aren mundura hurbiltzen hasi ziren eta bere eragina nabarmena izan zen, bai musikan, bai estetikan, eta batez ere diskurtsoan. *Public Enemy* ezinbesteko erreferentzia bilakatzen da eurentzat. Horrela azaltzen du Fermin Muguruzak (Urla, 2001:2):

«Nos impresionó Public Enemy, la fuerza que tenía el movimiento rap, y su poder crítico, así como nos había impresionado el movimiento punk de los 77».

Baina oraindik aldaketa nabarmenago bat azpimarratu behar da: hizkuntzarena. Teoriatik praktikara egin zuten jauzia *Negu Gorriak* taldekoek:

euskaraz bakarrik abestea erabaki zuten (ordu arteko hizkuntz praktikak apurtuz). Jacqueline Urlaren ustez (Urla, 2001:2) horren eragina handia izan zen. Muguruza anaien ibilbide artistiko eta musikala gazteleraz egina zen ordura arte¹. Euskara galdua zegoen bere familian, baina ikasteko erabakia hartu zuten eta «euskaldunberriak» bihurtu ziren. Baina hizkuntza ikasteaz eta erabiltzeaz gain, hizkuntzaren inguruko hainbat lelo (geroago famatuak izango zirenak) utzi dizkigute, besteak beste ondorengoa: *Euskalduna naiz eta harro nago*. Urlak azaltzen duen moduan (Urla, 2001:2):

Aquí se da la versión euskaldunizada de la famosa proclamación de orgullo negro hecho por James Brown –Say it loud, I’m black and I’m proud–.

Keinu xumea izan daiteke, baina nire ustez garrantzi sinboliko handia du: lehenengo aldiz euskal gazteriarri loturiko diskurtso erradikalak (gehienbat abertzalea), mugak apurtzen ditu eta ohiko dikotomieie –punk/gizartea eta basko/espainiarra– beste batzuek gehitzen zaizkie –esate baterako txuria/ez txuria–. Nazioarteko elkartasuna bultzatu nahi du eta geroztik ohikoak izango dira *Negu Gorriak* taldeak beren lanetan beste herri edo kolektibo gutxituei buruzko erreferentziak txertatzea. Nabarduretan sartu gabe, iruditzen zait *Negu Gorriak*-en kasua adibide interesgarri bat izan daiteke aurretik aipatutako joera irudikatzeke: espazioa eta denboraren «desagerpena». Horrek imaginario berri bat sortzeko aukera ematen du: euskara erdigunean, baina hiztuna eta bere errealitatea/egoera (soziala, kulturala, sexuala, etabar.) nabarmenduz (Urla, 2001:7):

«En la letra de sus canciones, y en sus actuaciones y práctica, demuestran que el ser vasco no requiere aislarse de un mundo más amplio de gustos y preocupaciones sociales. No requiere renunciar a la chupa por la boina, ni cambiar los compactos de Fishbone por los de Benito Lertxundi. Pero sí implica que hay que hablar euskara, o por lo menos aprenderlo, y también tratar de entender la conexión y similitudes entre la opresión económica, cultural, lingüística, racial y sexual. (...) En fin, la producción musical de estos jóvenes visto en su conjunto no disminuye su identidad como patriotas o como auténticos vascos, pero sí cambia lo que ser patriota o auténtico puede significar y los símbolos a través de los cuales se reconoce».

¹ Zehatzagoak izateko, Kortaturen laugarren diskoa euskara hutsean egin zuten.

2. Gu, gure aisialdia

Kontxi Berrio-Otxoa, Zesar Martinez eta hirurok (2003) gatzetxoan aisialdiari buruzko ikerketa burutu genuen 2001 eta 2002 urteetan. Ikerlanaren eginbehar garrantzitsuenetariko bat, gazteentzat aisialdia zer den definitzea izan zen. Zaila suertatu arren, ikerlanaren txostenari begira, horrelako definizioa osatu genuen (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2003:7):

«Ez bairik gabe, gure gizartean denbora librea garrantzi handiko denbora da gazteentzat. Izan ere, ikasketekin edo bestelako betebeharrekin okupatuta ez dagoen denbora izanik, aukera ematen die gazte-garaian oso premiazkoa den beharrian bati erantzuteko: norberaren subjektibitate garatzea eta modu librean adieraztea. Horrela, eskoletatik eta gainontzeko eginbeharretatik kanpo gelditzen zaien denbora libre bezala definituta aisialdia, aisialdiko denbora horretan bere harremanak, zale-tasunak eta bete nahiak lantzeko aukera dute. Seguru asko, aisialdi momentu horiek euren barneko nahi, balio eta desioak adierazteko aukera bezala ikusten dituzte; aukera gauzatua edo frustratua izango dena, inguruan topatzen edo sortzen dituzten harreman, jarduera eta eskaintzen arabera».

Gure ikuspegitik gazteen aisialdia aztertzeko, ulertzeko eta azaltzeko hiru eremu landu behar genituen: harremanak, jarduerak eta espazioak. Aisialdia hiru elementu horietaz osatuta ikusten genuen, eta bakoitzean gazteen bizitzan eta bereziki euren denbora librean parte hartzen duten agente guztiak biltzen ziren. Aipatutako hiru lan ildoak ikertzerakoan aisialdiari loturiko hiru galdera erantzuten saiatu ginen: aisialdia bai, baina Norekin? Zertan? Non?

Egia esan eremu bakoitzaren azterketak informazio aberatsa eta interresgarria eskaini zigen, baina hiru horien artean espazioaren azterketa biziki emankorra suertatu zen, gazteei aisialdiaren inguruko hainbat elementu, bizipen nahiz diskurtso espazioan kokatzea bereziki lagungarria gertatzen zitzaion eta. Zailtasunak zailtasun adierazteko besterik ez zutenean, gutxienez beti agertzen ziren prest euren ohiko aisialdirako gunei buruz hitz egiteko. Diskurtso mota honi helduz lau aisialdirako

gune ezberdin finkatu genituen (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2003:27):

- Gune konpartituak:
 - Etxea eta familia
 - Ikastetxeko eskolaz kanpoko jarduerak
 - Kirol eta kultur azpiegiturak: kiroldegia eta liburutegiak
- Gune monitorizatuak:
 - Kirol eta kultur taldeak
 - Aisialdiko taldeak
 - Gaztelekuak
 - Gazteentzako egitasmo bereziak (Gaukoak, Gau On, eta abar)
- Gune birziklatutak:
 - Kalea, plaza, parkea
 - Aterpeak, aparteko zokoak, atariak, etxepeak
- Berezko guneak:
 - Taberna zonaldeak
 - Diskotekak
 - Lonja/txokoak/txabola
 - Gaztetxeak

Gune hauen azterketa sakona egin genuen. Momentu honetan ez dut beharrezkoa ikusten horretara bueltatzea. Halere, badira elementu pare bat berreskuratu nahi ditudanak azterketa horretatik. Alde batetik, nabarmendu nahiko nuke berezko guneak deituriko kategoriak gazteen aisialdian duen papera. Bestalde, azpimarratu nahiko nuke gune edo toki horiek (berezko guneak) gazteen identitate osaketan duten garrantzia. Gazte izatea, gazte identitatea espazioan gauzatzen dela esan dezakegu, baina ez edozein espaziotan, aisialdia zer den azaltzeko erabiltzen dituzten esparru horietan baizik. Horrela azaltzen genuen ideia hau amaierako txostenean (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2003:57):

«Gaztetxoek proposaturiko aisialdiaren definiziora hurbiltzeko garaian berezko guneak kategorian parte hartzen duten espazio ezberdinek (taberna zonaldeak, diskotekak, lonjak eta gaztetxeak) ezin hobeto islatzen dituzte definizio horri atxikitzen dizkioten ezaugarriak. Ezaugarri horiek aisialdia bete-betean bizitzeko eta gozatzeko aukerarekin parekatzen dituzte nerabeek eta, era batean edo bestean, leku horietan biltzen diren elementuak lirakeke. Ikuspuntu horretatik, berezko guneak bezala izendatu dugun kategoria horren baitan agertzen diren aisialdirako tokiek datozen ezaugarriekin bat egiten dutela antzeman dugu».

Azalpen honen ondoren aipatutako ezaugarriak zehaztu genituen. Nik momentu honetan zerrendatu baino ez ditut egingo. Sakonean zegoen galdera hau zen: zergatik dira hain garrantzitsuak gune hauek gaztetxoek ikuspegitik?

- Gaztetxoek aisialdi intentsiborako aukeratutako edota sortutako berezko eremuak direlako. Hau da, helduen mundutik aparte bereganatutako espazioak eta denborak direlako.
- Gaztetxoek neurritik egindako mundua osatzen dutelako. Berezko jarduerak eta adierazpenak bultzatzen dituzten guneak direlako.
- Gaztetxoek esperientzia kolektiboa garatzeko aukera eskaintzen dutelako.
- Gazte kultura ezberdinen adierazpenerako guneak direlako. Askatasunezko, ihes egiteko eta gozamenezko sentazioari lotutako espazioak direlako; erabaki gaitasuna eta protagonismoa sentitzekoak direlako.

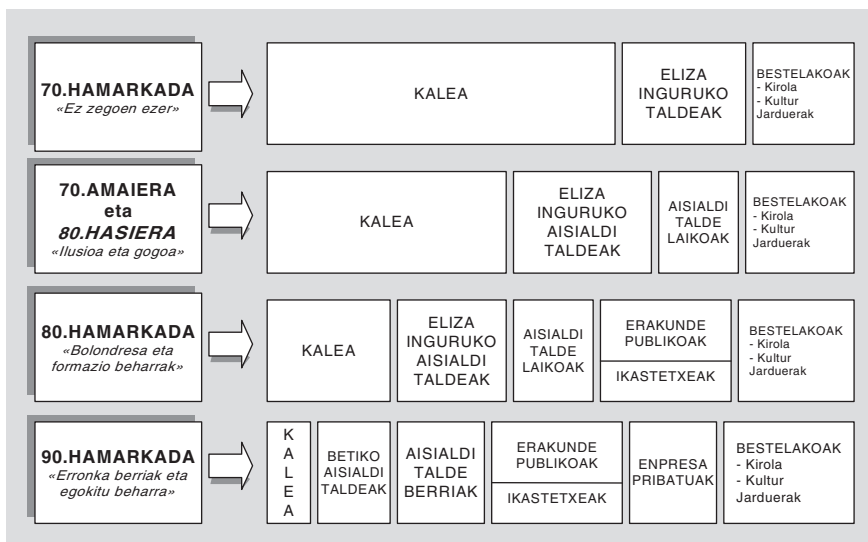
Gune hauetan besteetan ez bezala nolabaiteko sinbiosia sumatzen zen, bertan gazte izan (identitatea) eta aisialdia bat egiten zutelako. Honek ondorio interesgarri batera eramaten gaitu: aisialdia ezinbesteko elementua litzateke gazte identitatea (gazte izatea zer den) ulertzeko, edo beste hitzetan, gazteek, neurri handi batean, aisialdiaren bitartez eraikitzen dute euren bizimodua, izaera, diskurtso... euren gazte izateko era. Eta aisialdirako gune ezberdinak identitate eraketarako eszenatoki bilakatzen dira.

Ildo honetatik galdera interesgarri bat sortzen da: zein espazio mota dira egun protagonista gazteen munduan? Guk egindako ikerketa eta beste egile batzuen ekarpenak kontuan harturik hipotesi bat azaltzera ausartuko nintzateke: egungo gazteek jarduera publikoen pribatizazioaren alde egin dute.

Ondoren, hipotesi honen azalpenean eta detektatutako joera horrek hizkuntz eremuan eduki ditzakeen ondorioetan erreparatuko dut laburki.

Orain dela ia hamar urte, Gipuzkoako Foru Aldundiak haur eta nerabeen aisialdiari buruzko ikerketa bat enkargatu zigun Kontxi Berrio-Otxoa, Zesar Martinez eta hiruroi. Horren emaitzak 2000. urtean argitaratu ziren (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2000) eta bertan, besteak beste, gaztetxoan denbora librearen garapenari buruzko atal bat irakur daiteke. Ibilbide historiko hori 70. hamarkadan hasten da. Garai horretan jaiotze ginek bat egiten dugu bertan agertzen den diagnostikoarekin: momentu horretan, aisialdia, kale jokoak eta denbora-pasak sinonimoak ziren. Kalea zen nagusi haur eta nerabeen denbora librean, bertan gauzatzen zirelako euren eskola ordur kanpoko jarduerak. Horretaz aparte, elizari loturiko talde gutxi batzuk zeuden eta horiekin batera hainbat ekimen kultural nahiz kirolaren ingurukoak. Baina kopuru oso txikiaz ari gara.

Haur eta nerabeen aisialdi antolatua Gipuzkoan: bilakaera historikoaren zertzelada nagusiak.

Iturria: Berrio-Otxoa et al., 2000: 17.

Denbora joan ahala eta grafiakoan ikus daitekeen moduan haur eta gaztetxoek bizitzako esparru hori dezente korapilatzen da eta 90. hamarkadan erreparatzen badugu konturatuko gara aisialdian parte hartzen zuten agente kopurua nabarmen handitu zela. Aipatu agenteak taulan sartu ezinik badabilta, haur eta gaztetxoek egutegietan berdina gertatzen da. Helduen antzera gaztetxoek agenda bete dute egun eta zentzu horretan bi adin talde hauen bizimodua mimitizatzen ari direla esan daiteke. Kaleak tarte oso txikia du haur eta nerabeen aisialdian (kalea eskola orduz kanpoko jarduera bezala, hau da jolas librea, denbora-pasa desegituratu bezala), eta berarekin batera beste protagonista batzuk aurki daitezke: betiko aisialdi kolektiboak (adibidez scouts taldeak), aisialdi talde berriak (garai hartan jaio berriak ziren hainbat talde, esate baterako euskara taldeei lotutakoak), ikastetxeak eta erakunde publikoak, enpresa pribatuak (nagusiki eredu kontsumista bati lotuta) eta bestelako ekimenak (adibidez kirola).

Ikerlanean aldaketa prozesu honi loturiko hainbat ondorio interesgarri nabarmendu genituen. Horien artean hiru aipatuko ditut momentu honetan labur-labur (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2000: 26-27).

- Egun, aisialdia antolatu beharreko denbora bihurtu da. Orokorrean denboraren bizipenean eta erabilpenean eman diren aldaketen eraginez, eguneko orduak ordutegi eta programazio finko baten menpe kokatzeko joera nagusitu da.
- Aurreko ideari lotuta, aisialdia egin beharrik gabeko denbora izatetik, okupatu edota bete beharreko denbora izatera pasa da. Egun, jendea libre gelditzen den denbora horren beldur ote denaren susmoa areagotzen da, izan ere, gizarteak aisialdia betetzeko eta okupatzeko demaseko grina erakusten baitu. Batzuen ustez, jendeak denbora librea egin beharreko jarduerarik gabe ikusten badu ondasun preziatu bat galtzen ari dela uste du, eta ondorioz, denbora librea aprobetxatu beharreko denboratzat jotzen du.
- Azkenik, eta aurreko ideiek agerian utzi duten bezala, egun aisialdia ekintzarako denbora bihurtu dela azpimarratu beharko litzateke. Egun aukeran dauden ekintzak asko dira, baina funtsean berdin dio zein den azkenean aukeratzen den aisialdirako eskaintza, garrantzitsuena aisialdi hori antolatzea da, okupatzea.

Ikerlana amaitu zenetik hamarkada bat pasa da eta jada momentua litzateke baloratzeko orduan egindako diagnostikoa baliogarria den egungo errealitatea ulertzeko. Nik uste, oraindik ere, argazki hori baliogarria dela ildo nagusiak zirriborratzen dituelako. Garai hartan somatutako joerak (haur eta gazte aisialdiari dagozkionak) egun indarrean dira. Baina gaurko egoerak hainbat ñabardura egitera behartzen gaitu.

Hasteko esan behar da, egungo gazteek inoiz baino argiagoa dutela, zer den aisialdia eta zer ez, non kokatzen dute muga? Ikastetxetik aterata hasten da euren aisialdia, baina argi bereiztu behar da astean zehar duten aisialdia eta asteburukoa (Emakunde, 2009). Lehenengo kasuan, denbora libre baldintzatua da, bai zuzenean eskolako betebeharrengatik, bai bestelako jarduerengatik (eskolaz kanpoko jarduera arautuak, nolabait esateko). Asteburuetan aldiz, betebeharrekin hautsi egiten da eta benetan hasten da eurentzako denbora. Nik esango nuke, bereizketa hau gero eta argiagoa agertzen dela gazteen bizitzan. Zentzu horretan, asteburuak eurentzako denbora eta espazio «sakratu» edo erritualizatu bezala agertzen dira. Konturatzen bagara, lehen berezko gune bezala aurkeztu ditudan espazioak, nagusiki asteburuetako espazioak dira. Gainera, aipatu behar da, gizarte aldaketa orokorrak eraginda (belaunaldien arteko hausturak, adibidez), merkatuak bultzatuta (gazteentzako bakarrik sortutako aisialdirako guneak, esate baterako), edo bestelako arrazoiak tartean, gazteak denbora libre euren kabuz bizitzeko joera nagusitu dela. Denbora libre hau asteburuetan kontzentratzen da eta bereziki gauean. Hor gizarte paralelo moduko bat sortzen da eta gazteak aske sentitzen dira euren grinak, desioak, kezkek, eta abarrak adierazteko. Euren identitatearen iturburua bilakatu da aisialdia, euren eskola da aisialdia, euren berezko aisialdia.

Baina, joera honetatik abiatuta, beste bi aspektu nabarmendu nahiko nitzuke. Aipatu den bezala, azken urteetan gazteek euren denbora librearen definizio propioa osatuz joan dira (hainbat kasutan merkatuak lagunduta). Definizio horietan denbora eta espazioaren bereganatzea funtsezkoa izan da. Asteburua, gaua, gazteena da, eta hori bizitzeko berezko espazioak sortu dira. Batzuetan espazio publikoak dira gazteek okupatzen dituztenak eta zentzu horretan tradizioari eusten diote (plazak edo parkeak, adibidez, beti izan dira aisialdi eta harremanetarako guneak), nahiz eta bere ekintzen bi-

dez gazteek okupazio horretan hainbat aldaketa sartu. Baina beste kasu batzuetan gazteek eurentzako propio sortutako espazioak aldarrikatzen dituzte. Aldarrikapen horri erantzuteko eredu ezberdinak sortu dira: batzuk merkatuaren eskutik (diskotekak esate baterako), baina beste batzuk gazteek beraiek bultzatuak dira. Hor, adibide ezberdinen artean, bi eredu interesgarri agertzen dira: gaztetxeena eta lonjarena. Gaztetxearena ezinbesteko eredia iruditzen zait Euskal Herriko gazteria aztertzeke garaian, baina momentu honetan lonjen fenomenoan jarri nahiko nuke arreta. Zergatik? Aipatu den moduan, lehenago kalea bazen denbora librerako gune nagusia, egun etxea edota bestelako esparru pribatuak ari dira protagonismoa irabazten. Ikuspuntu horretatik esan daiteke denbora librearen pribatizazio bat gertatzen ari dela. Eta lonjak fenomeno honen muturreko adibide direla uste dut.

2001-2002. urte artean gaztetxoak eta aisialdiari buruzko azterketa burutu genuenean horrela definitu genituen lonjak (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2003:66):

«(...) lonjak erabilpen pribatua ahalbideratzeko asmoz gaztetxoek sortutako tokiak dira. Beraien ekimenari eta ahaleginari esker sortutako lekuak dira. Gehienetan etxe azpiko lokalak bihurtzen dira lonja, gazte talde batek jabeari alokatu eta txukundu ondoren. (...) Txikiagoak edo handiagoak izan, edozein kasutan ondo hornituta dauden lokalak dira, izan ere, gaztetxoek diotenez, etxean bezain eroso daude bertan. (...) Handik eta hemendik lortutako, sofa, telebista, bideoa, Play Station, musika aparailua, gustuko apaindurak eta nola ez, hotzgailua izaten dira lonjaren azpiegitura osatzen duten elementuak. Diotenez, tokia lagun talde kideen artean txukundu eta garbitu egin dute, eta, orokorrean mantentzeko txandak daudela esaten dute. Horrekin batera, lonja-kide guztien arteko akordioari esker araudia zehazten dela aitortzen dute nerabeek, eta horren bitartez lonjaren erabilerarako ordutegia, gonbidatu posibleen «zerrenda» eta erabilerarako bestelako jarraibideak finkatzen dituzte».

Nahi dutena egiteko, eta hura nahi duten moduan antolatzeke tokia eskaintzen die lonjak gaztetxoei. Lagunekin egon, musika entzun, jolastu, jende berria ezagutu, egon... Alkohola eta beste droga batzuk lasai kontsumitzeko gunea ere bada lonja. Ikusten denez, bertan egiten dituzten pla-

nak edozein gaztek egiten dituenaren antzekoak dira. Lonja izan edo ez, asteburuetak jarduerak berdintsuak dira. Orduan, zergatik sortzen da lonjaren beharra? Aipatutako ikerlana burutu genuenean bi arrazoi nabarmendu genituen (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernández, 2003: 67):

«(...) lonja edo txoko izateak bi abantaila nagusi izango lituzke gazteen arabera. Alde batetik, berotasuna eta babesa ziurtatzen die; bestetik tabernak eskaini ohi duen elkartzeko eta kontsumitzeko tokia bezain lasaia jartzten die eskura. Aipatutakoaz gain, lonjak bezalako berezko tokiek intimitatea eta talde barruko harremanak eta dinamikak garatzeko aproposak izango lirateke, bertan taldeko kideen arteko gertutasuna eta komunikazioa bultzatzen dela baitiote. (...) Azkenik, gaztetxoek aitortzen dutenaren arabera, lonja edo txokoa izateak beste abantaila garrantzitsua izango luke: alkohola eta beste drogen kontsumorako toki lasai bat izatearena».

Helduen antzera hainbat gaztek «euren etxeko» lasaitasuna, intimitatea eta erosotasuna nahiago dute. Izan ere, ezin da ahaztu gazte hauen gurasoek ere gero eta gehiago aukeratzen dutela etxea denbora librerako esparru nagusi bezala. Era beran, aipatu behar da, etxeak gero eta prestatuago daude aisialdirako gune izateko (teknologi berriak edo bestelako aurrerakuntzak direla eta).

Feixak berak ere aitortzen du aisialdiaren pribatutasuna gero eta garrantzi gehiago hartzen ari dela XXI. mendean. Analisi berezia osatzen du berak fenomeno horren inguruan eta gaztei buruz hitz egiten duenean «gelaren kultura» aipatzen du. Bere hitzetan (Feixa, 2005b:1):

«Niños y jóvenes han sido vistos a menudo como la vanguardia de la era digital, en su doble vertiente de héroes de la sociedad civil y víctimas de la sociedad del riesgo. Aunque casi siempre este doble proceso de idealización/satanización ha tenido lugar en el espacio público, el espacio privado adquiere cada vez mayor importancia en las culturas adolescentes del siglo XXI. Para bien y para mal las denominadas «culturas de habitación» son hoy uno de los escenarios donde se construye la identidad personal y social de nuestros hijos e hijas, el lugar físico y virtual desde el cual se abren al mundo o se encierran en si mismos».

Fenomeno hau ilustratzeko Feixak muturreko bi adibide jartzen ditu: Hackerren figura eta hikikomorirena. Ezaguna denez hackerrak gazte sor-

tzaileak dira eta informatika bizimodu bihurtzen dute. Etxetik atera gabe orduak eta orduak pasatzen dituzte ordenagailu aurrean eta, mitoak dio beste hacker batzuekin batera, gobernuei eta multinazionaleri eraso informatikoak planifikatzen dituztela. Euren aisialdia (eta askotan lana ere) etxetik kudeatzen dute eta gela euren askatasunerako esparru kontsideratzen dute.

Hikikomoriak Japoniako hirietan bizi dira. Mutil gazteak izaten dira, 20 urte ingurukoak, eta bere gelan espetxeratzea erabakitzen dute. Zergatik? Kasu batzuetan gazte hauek ikasketak bukatu dituzte eta beldurra diote Japoniako lan merkatu lehiakorriari. Presionatuak sentitzen dira eta gainera, komunikazio eskasa dute gainontzeko familiartekoeekin. Gelan sartuta, Internetek aukera eskaintzen die munduarekin harremanetan jarraitzeko eta gehienetan auto-atxiloketak aste edo hilabete batzuk irauten badu ere, kasu batzuetan urteak igaro daitezke. Denbora honetan, aipatu den moduan, teknologi berriak dira, nagusiki euren sostengua. Ziberkulturak irentsi egiten ditu gazte hauek.

Hacker eta hikikomorien fenomenoak arrotzak ager daitezke gure begi bistan. Egia da, egun, oraindik Euskal Herrian komunitatearen sentimendua oso bizirik dagoela eta kaleko kultura txertatua mantentzen da gure errutinetan, egunerokotasunean. Gure aisialdiaren parte dira lagun arteko topaketak eta bestelako ospakizun nahiz ekitaldi kolektiboak, baina ezin dugu ahaztu Feixak jarritako bi adibide hauetan badagoela elementu komun bat gure gazteen artean gero eta garrantzi handiagoa duena, bereziki, euren aisialdia egituratzeko eta kudeatzeko garaian: teknologi berriak.

Teknologi berriek liluratu egin gaituzte eta egungo haurrak jaio bezain pronto aparailu elektronikoz inguratzen ditugu. Teknologi berriak asko erraztu dute gure bizitza. Horretan ez dago dudarik, baina neurri batean morroi bihurtu gara, bereziki hainbat kasutan gure bizitzan (helduen bizitzan behintzat) preziatuena dena eskaintzen diegulako: gure denbora. Errealitate honek era guztietako ondorioak ekarriko ditu etorkizunean, baina jada, gazteen kasuan fenomeno bat bultzatu dute: gela digitalaren sorrera (Feixa 2005b). Ordenagailua tresna ohikoa bihurtu da gure bizitza orokorrean, bai lantokian baina baita ere gure etxean. Lotura hau estuagoa da gazteen kasuan: eskolan erabiltzen dute, etxera iristerakoan ere bai, eta bertan eskuragarri ez badute beste tokitan bilatuko dute –zentro publikoe-

tan edo zibergunetan—. Feixak ohartarazten gaituen moduan, fenomeno hau oso zabalduta badago ere, badira aldagai garrantzitsu batzuk erabilitzailearen profila zehazterakoan eragiten dutenak: besteak beste, adina, sexua, gurasoen ikasketa maila edota klase soziala. Ezberdintasunak ezberdintasun argi dagoena da interneteko gazte (azpi)kultura batetaz mintzatzaren hasi dela. Momentu honetan garrantzitsuena ez da bere hedapena edota intentsitatea gure testuinguruan, teknologiak, komunikazioak eta bereziki komunikazio birtualak egunerokotasunean duen eragina baizik. Feixak horrela deskribatzen du prozesu hau (Feixa, 2005b:3):

«Como consecuencia de la emergencia de la cultura digital que hemos analizado, se ha hecho posible la comunicación interpersonal desde el propio espacio privado: del teléfono familiar controlado por los padres y situado en el comedor o en el pasillo se ha pasado al teléfono celular personalizado que se puede usar desde la habitación; de la comunicación escrita por carta se ha pasado a la comunicación digital SMS, e-mail o chat. Gracias a Internet, los adolescentes han aprendido a acceder a comunidades virtuales que están mucho más allá de su habitación. Y gracias a los videojuegos (consola, Gameboy, Play Station), pueden practicar desde su casa lo que antes tenían que hacer en las públicas salas de juego».

Pribatutasuna edota teknologizazioa dira etorkizunari begira asialdiak ezagutuko dituen joerak. Baina honek zein lotura du hizkuntzarekin eta bereziki, euskararekin? Agian ibilbide luzeegia egin dut honaino iristeko, baina gazteen aisialdiaz ari garela garrantzitsua iruditu zait diagnostiko xume bat osatzea, hortik, hizkuntzaren errealitatera salto egiteko. Azken finean, ezin dugu ahaztu gutxienez hamabost bat urte pasa direla gazteen aisialdiaren eremua euskalduntzeko lehenengo ahalegin formalak egiten hasi zirela² Geroztik egitasmo ugari jarri dira martxan, baina gehienek elementu komun bat izan dute: denbora libreak duen esparru formaletan edo arautuan eragin izan dute. Hau da, kirol arloa eta bestelako eskola orduz

² Gertutik ezagutzen dudana adibide bat jarriko dut: *Kalea Maixu!* egitasmoa 1994ean TTakun Kultur Elkartek martxan jarritako egitasmoa, alegia. Bere helburuak hauek ziren: Lasarte-Orian haurrentzat eta gazteentzat eskaintzen ziren jarduerak euskalduntzea; hezitzaile euskaldunek beraien jardueretan euskararen erabilera sustatzea; herrian eskaintzen ziren eskola orduz kanpoko jardueretan hezitzaile guztiak euskaldunak izatea.

kanpoko ekintzak euskalduntzea izan da helburua. Ez naiz ausartzen, inolaz ere, ahalegin honen inguruko balorazioa egitera, baina momentu honetan nire kezka ez da hainbeste egindakoa, baizik gazteen asialdia hartzen ari den norabidea ikusita (pribatutasuna, teknologizazioa) eginbeharrekoa.

Argi geratu den moduan, gazteak eta aisialdiak bat egiten dute gazte identitateaz ari garenean baina euren denbora librea –nahi duten edo gustuko duten denbora librea– irudikatzerako orduan joera berriak topatzen ditugu, eta horietan oso zaila –ia ezinezkoa– da esku-hartze bat planteatzea.

Dakidanez, orain arte esparru informal horretan planifikatu den esku-hartze nagusia Kuadrillategi egitasmoa izan da. Proiektu ausarta da Kuadrillategirena eta bere momentuan berritzailea ere izan zen. Baina, etorkizunari begira? Herri mailan fruitu interesgarriak eman ditu eta eman ditzakete Kuadrillategi bezalako ekimenek,³ baina ikuspegi orokor batetik, benetan al da eraginkorra? Eta beste zalantza bat: planifikatu al dugu oinarri birtualak dituen errealitate baten inguruan? Gazteez ari naizela sentsazio bat areagotzen zait: gizarte paraleloarena. Ziurrenik gaur egun aurrez aurrekoa edo bertakoa den mundua nagusi izaten jarraitzen du, baina honek ezin du mundu birtualaren errealitatea ukatu. Zer egiten ari da hizkuntza planifikazioa horren gainean? Eta zer egin behar du?

3. Gazte izan eta euskalduna

Gazteak kezka eta ikergai nagusi bihurtu dira azken urteotan euskal soziolinguistikaren arloan. Gauza bera gertatu omen da beste leku batzuetan: adibidez Katalunian. Hemen ere, oraindik hizkuntza normalizatu gabe dago. Joan Pujolarrek NOVES S.L. aldizkariaren zenbaki berezi bat zuzendu zuen 2008an gazteak, hizkuntzak eta identitateak gai nagusi zituela (Pujolar, 2008). Aipatu aldizkariaren aurkezpen kapituluan («Els joves, les llengües i les identitats») gazteek hizkuntza plangintzaren ikuspegitik sortzen duten

³ *Kuadrillategi* egitasmoak lagunartean edo koadriletan euskararen erabilera sustatzea du helburu. Horretarako esku-hartzea eta ikerketa garatu dituzte egitasmoa martxan jarri duten udalerriek. Egitasmo honi loturiko lehenbiziko esperientziak 2000 urtearen inguruan gauzatu ziren.

ikusmira (eta hainbatetan egonezina) izan zuen mintzagai Pujolarrek. Bere ustez bi dira fenomeno horren arrazoi nagusiak (Pujolar, 2008:1). Alde batetik, gazteak, hau da hiztunen belaunaldi berriak, etorkizunerako haziak kontsideratzen dira normalean eta bere partehartzea ezinbestekoa da hizkuntza gutxituen berreskurapen prozesuetan. Beste aldetik, dio Pujolarrek, gazteak beste populazio talde batzuk baino eskuragarriagoak dira ikerlarientzat. Normalean beti daude prest galdetegi bat erantzuteko edota elkarrizketatuak izateko. Zentzu honetan, Pujolarren arabera, kontuz ibili behar da, izan ere gaztei buruzko ikerlanen inflazioa gerta baitaiteke, beste populazio talde batzuen jokaerak aztertu gabe jarraitzen duten bitartean. Aipatutakoaz gain, nire ustez Pujolarrek egindako ohar honek bidea irekitzen duela hausnartzeko, orokorrean, aukeratzen ditugun ikerlariak buruz eta, sakonean, ikerlari horiekiko dugun harremanei buruz. Gazteak, aurretik esana dago, kezka gaiti bilakatu ditugu hizkuntzaren inguruan aritzen garen ikerlariok. Kezkatzen gaitu euren euskara mailak, euren euskara erabilerak eta hizkuntzarekiko adierazten duten atxikimenduak. Ez naiz sartuko eztabaidatzera arrazoiak dauden ala ez gazteak kezka gaiti izaten jarraitzeko, baina horren inguruan hainbat ideia nabarmendu nahiko nituzke.

Alde batetik, uste dut kontuan hartu beharko genukela gaztei loturiko arazoak edo kezka gizarte oso baten sintomak edo metaforak direla. Euren jarrera edota jokaerak neurri handi batean orainaldiaren isla dira, egun gure gizarteak biltzen dituen itxaropen eta beldurren isla, alegia. Gainera, transmisioaren bitartez, gazteek aurreko belaunaldietan konpondu ez diren arazoak jasotzen dituzte, eta euren jokabideetan eta jarreretan sedimentu hori topatuko dugu. Beraz, gazteek sortarazten dizkiguten galderak modu orokorrago batean planteatu beharko genituzkeela uste dut.

Bestalde, askotan pentsatzen dut gutxitan konturatzen garela benetan gizarte adultozentriko⁴ batean bizi garela. Gizarte horretan helduek pentsa-

⁴ Kontzeptu hau *-adultozentrikoarena* alegia- Joan Pallarés eta Carles Feixak erabiltzen duten gisara erabili nahi izan dut nik ere. Egile hauek azaldutakoaren harira, eredu *adultozentrikoa* helduen ikuspuntu, nahi edo behar ezberdinetatik diseinatutakoa litzateke. Erdigunean gaztetxo nahiak edo balioak baino, gurasoenak edo nagusiek dituztenak kokatzen dira. Kontzeptu honen inguruan azalpen gehiago behar izanez gero, *ikus*: Feixa, 2000.

tzen, asmatzen, esaten eta agintzen dutenak du bakarrik balioa, prestigioa eta, batez ere, legitimitatea. Mundua helduen ikuspegiaren arabera dago antolatuta eta gutxitan aitortzen diegu gazteei sormenerako duten gaitasuna. Egun –gazteez inguratuta gaudenok– sarritan kexatzen gara euren ekimen faltaz, hori akats genetikoren bat izango balitz bezala. Begira eta aztertu dezagun egungo gizartea (helduen beharretara antolatutako gizartea, alegia) eta gero agian elementu gehiago izango ditugu gazteen errealtatearen analisisa egin ahal izateko. Hizkuntzari dagokionez, ziur nago gazteek asko dutela erakusteko, baina susmoa dut ikerlariok eta bestelako eragileek oraindik ez dugula asmatu ez begiradarekin, ez planteatu beharreko galderekin, ez ikerketa teknikekin...

Aipatutako ideiak hobeto azaltzeko bi aspektu nabarmenduko ditut: lehenengoz identitatearen gaia berreskuratuko dut; ondoren, hizkuntza praktikei buruz hitz egingo dut. Biak erabilerarekin lotzen saiatuko naiz, gai hori adituen foroetan puri-purian dagoen gaia den neurrian.

3.1. Gure gazteek ez dute euskaraz egiten beraz...

Zergatik gazteek ez dute euskaraz egiten? Hori da behin eta berriz errepikatzen dugun galdera. Dakidanez horren inguruan jardunaldi ugari antolatu arren, erantzuna ez dugu topatu. Zergatik ez? Izan daiteke errealtatean gertatzen ari dena ulertzeko oraindik ez dugulako teoria edota tresna egokirik. Beharbada, saiakera horretan jarraitu behar dugu, baina gerta daiteke ere galdera bera gaizki formulatuta egotea.

Lehenengo aukera baztertu gabe, bigarrenaren alde egin nahi dut momentu honetan.

Euskararen ezagutza nahiko bermatua dagoelakoan gaude. Ez guztiz zabaldua eta finkatuta, noski, baina bai familia bai hezkuntza sistemari esker, egun haur, nerabe eta gazte asko euskaldunak dira, hau da, euskara dute, euskara ikasi dute. Orduan, zergatik ez dute hitz egiten euskaraz? Jada hainbat ikerketa saiatuak dira gazteen hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreak detektatzen eta, nire ustez, arlo honetan egindako guztiak aurre-rapausu bat suposatzen du. Baina, batzuetan pentsatzen dut kezka honen

abiapuntuan badagoela zerbait gaizki planteatzen duguna, hasi hasieran akats bat dagoelako. Eta «akats» hori lotua dago hizkuntza definitzeko erabiltzen dugun paradigma tradizionalarekin. Horrela, puntu honetan bat egiten dut Joan Pujolarrek katalanaren inguruan egiten duen interpretazioarekin (Pujolar, 2008:2). Laburbilduz, esan dezakegu katalanaren inguruan (gure kasuan euskararenean) bere diskurtsoa definitzerakoan hiru premisa erabili dituela:

- a) Hizkuntza talde identitate baten adierazpena da, horrela, edozein pertsonak hizkuntza bereganatzerakoan (gizarteratze prozesuaren bidez) identitate hori ere jasoko luke.
- b) Hizkuntza izate independente bat da, hiztunaz aparte irudikatu eta definitu daitekeena.
- c) Bakoitzaren hizkuntza edo berezko hizkuntza hitz egitea, identitatearen adierazpen naturala izango litzateke. Beste hizkuntza bat erabiltzea, edota hizkuntzaren erabileran interferentziak (maileguak eta abar) txertatzea, anormaltasun baten seinalea kontsideratzen da.

Hau da orain arte nagusitu den paradigma eta horren arabera baloratu dugu gure hizkuntz egoera. Baina azalpen honetan automatikoa dena (hizkuntzaren jabekuntza eta gizarteratze prozesua), independentea dena (hizkuntza) eta naturala dena (bakoitzaren hizkuntza hitz egitea, hau da hizkuntza erabiltzea) ez da errealitatean gauzatzen.

Euskara hizkuntza minorizatu bat da eta denbora luzea darama desagertzeko zorian. Etorkizuna ez du bermatua eta horrek presio handia suposatzen du. Eta presio hori ona izan daiteke, baina ez beti. Presiopean sormena garatu daiteke, dudarik gabe, baina beste batzuetan antsietateak errealitatea behar den lasaitasunarekin aztertzen ez digu utziko.

1970. urtean jaio nintzen. 1985. urtean nerabea nintzen. 2010. urtean gaude gaur. Nire 40 urteotan izugarritzko hizkuntz egoeraren aldaketa ikusi eta bizi izan dut. Euskara ikasteko aukeren hedapena izan da, nire ustez, urte hauetako lorpen handiena. Haurrek eta gazteek aukera asko izan dituzte (eta dituzte) euskara ikasteko, eta hizkuntza honetan trebatzeko. Nire belaunaldikoek izan ez genituenak (berandu arte). Salbuespenak sal-

buespen, gure gazteek euskararen demokratizazioa (euskara ikasteko eskubidea) ezagutu dute. Nire ustez momentu horretan gaude oraindik. Gazteak, euren familiak eta gizartea bera hori asimilatzen ari direla uste dut. Aldaketak prozesatzen ari dira bai maila kolektiboan, bai maila indibidualean. Euskara aniztasunez bustitzen ari da, baina susmoa dut hizkuntzaren inguruko paradigma tradizionalak indarrean dirauela, aldaketa guztiak prozesatu ezinik edo. Gazteek aldiz, krisian jartzen dute paradigma hori, deseraikitze prozesu baten beharraz ohartarazten gaituzte: zein lotura du paradigma horrek euren egunerokotasunarekin, euren gertuko errealitatearekin? Euskararekin batera euskal kulturari loturiko hainbat erreferente ezagutzen dituzte, baina nola txertatu horiek euren familiak (horietako asko erdaldunak) eskaintzen dizkien erreferenteekin? Eta gazte kulturaren erreferenteekin?

Galdera zerrenda oso luzea izan daiteke, baina agian mahai gainean utzitakoak nahikoak izan daitezke konturatzeko gazteek egin beharreko ahalegin izugarriak. Egia esan, errealitate konplexu honen aurrean ez zait oso egokia iruditzen gazteek euskaraz zergatik ez duten egiten galdetzea. Pujolarrek esaten duen moduan nahasmen horren aurrean erantzun beharreko galdera-sorta beste bat da (Pujolar, 2008:5):

«Així, la pregunta important que falta respondre (i que sovint ni es formula) és la següent: per què les persones opten per fer ús d'uns discursos/recursos i no d'uns altres? Què els porta a optar per construir o combinar determinats models identitaris i no altres?».

Zer eskaintzen die euskarak gure gazteei? Zer eskaintzen die gazte eta euskaldunak (edo gazte euskaldunak) izateko (edo sentitu ahal izateko)? Ildo honi eustekotan, nire ustez oraindik asko geratzen zaigu egiteko. Pertsonalki erabilerak kezkatzen nau, nola ez, baina baita sormenak ere. Gazteei begira sormen esparru guztiak iruditzen zaizkit interesgarriak, euren interesekin bat egiten dutenak. Nabarmenenak: musika bereziki, baina beste batzuk ere, adibidez, antzerkia, literatura, bertsolaritza.

Euskaldun bezala definitu edo ez, beste ezer baino lehenago gazteak dira. Hizkuntz identitatea baino lehenago hiztunak eta bere ezaugarriak nabarmenduko nituzke nik. Baina guzti honetaz oso gutxi dakigula iruditzen zait.

3.2. Eta gazteek ez badute euskara egiten, zer egiten dute euskararekin?

Azaldu dudan moduan nire kezka gazteak dira, hiztunak. Bere euskara maila edota euskararekin duten harremana edozein izanda ere, interesatzen zaizkit. Jada, harrigarria iruditzen zait –arestian aipatu dudan moduan– euskarak azken hamarkadatan egin duen ibilbidea belaunaldi berriei begira. Haurrak eta gazteak modu masiboan –eta ez tantaka nire garaian bezala– harremanetan egon dira (eta daude) euskararekin. Ziur nago, neurri batean edo bestean esperientzia horrek markatu duela euren bizitza. Niri kontrakoa gertatu zitzaidan, euskara ez izateak nire bizitzako norabidea baldintzatu zuen. Baina, harreman hori gertatu bada, zein fruitu eman ditu? Are gehiago, egia bada gazteek, edo hobeto esanda gazte gehienek, ez dutela euskaraz egiten, orduan zer egiten dute ikasitako euskararekin? Ez dakigu.

Estatistikek esaten digute zenbat gaztek ikasi duten euskara (teorikoki), Kale Neurketek esaten digute zenbatek erabiltzen duten gure herriko kaleetan eta bestelako ikerketek azaltzen digute zein nolako motibazioa adierazten duten euskararekiko gure neska-mutilek. Halere, inpresioa dut ez dakigula benetan zer egiten duten hizkuntzarekin.

Gure ikuspegia, beste gauza batzuen artean, ezagutza-erabilera-motibazioa eskemarengatik oso baldintzatuta dagoela uste dut, eta sekuentzia horrek irudi oso estatikoa ematen digula pentsatzen dut. Errealitateak dikotomiak zalantzan jartzen ditu: ezagutu edo ez ezagutu, erabili edo ez erabili; motibazioa izan edo ez izan. Errealitatean dibertsitatea nagusi dela iruditzen zait, eta belaunaldi euskaradun berriek bere baitan biltzen duten aniztasunaz jabetzeko beste eredu bat aplikatu behar dugulakoan nago.

Ezagutzan erreparatzea baino gaitasunean jarriko nuke nik arreta. Azken finean, zer da ezagutza? Ezagutza gaitasun batzuk bereganatzean lortzen dugu; ezagutza bide bat da, prozesu bat eta ibilbide horretan gaitasunen lanketa da giltzarria. Gaitasunaz hitz egiterakoan pertsonarengan zentratzen gara eta ohartzen gara ezagupena oso erlatiboa izan daitekeela: ahozkotakuna, idazketa eta irakurketa baino zerbait gehiago da. Nik esango nuke

gure gazte askok, gehienak badute gaitasunen bat, edo bat baino gehiago, euskarari eskaintzeko eta hortik aurrera lantzen joateko. Ez dakit lekurik eskaini diegun hori adierazteko.

Erabileraz baino, praktiketaz hitz egingo nuke nik. Praktikaren kontzeptuak errealitatera eramaten gaitu: zer egiten dute gazteek euskaraz edota euskararekin? Kezkak ez luke soilik zenbat hitz egiten duten jakitea izan behar, baizik euskara nola erabiltzen duten argitzea, Zertarako? Zer egiten dute euskararekin? Noiz? Norekin? Euskara erabiltzen dutenek ez dute beti erabiltzen, eta erabiltzen ez dutenek batzuetan erabiltzen dute, eta tartean hiztun multzo handi bat dugu. Hau jakinda, helburua litzateke aztertzea benetan zein den erabilera, zertan gauzatzen den. Ziur nago ikuspegi hone-tatik sorpresa asko jasoko genituzkeela: Jorgek eta Israelek, bi gazte ijitok, flamenkoa egiten dute euskaraz; beste batzuk sms-ak bidaltzen dituzte euskaraz; beste batzuk bertso-rap entzuten dute, eta abar.

Azkenik, motibazioaz baino, emozioaz hitz egingo nuke, tarteka bederen. Zergatik? Motibazioaren kontzeptua nahiko mugatua geratu zaigula uste dudalako. Gainera, motibazioaz hitz egiten dugunean, sakonean emozioaz ari garela pentsatzen dut. Agian ez dirudi oso kontzeptu akademikoa, baina azken boladan lan asko burutzen ari dira horren inguruan eta ikuspuntu horretatik dena egiteke dagoela uste dut, maila orokorrean eta bereziki gazteei dagokionez. Erronka horri ez badiogu heltzen, oso lan ildo aberatsa bazterten ariko garela iruditzen zait. Hizkuntza emozioz beteta dago eta emozio horiek dira neurri handi batean praktikak bultzatzen dituztenak, aldaketak eragiten dituztenak, proiektuak eta prozesuak mar-txan jartzen dituztenak. Gaztaroa emozioz beteriko garaia da, baina zein emozio lotzen dituzte gure gazteek hizkuntzarekin? Zein emozio sortaraz-ten die euskarak? Edo, galdera hori baino lehenago, emozionatzen dira euskararekin?

Ikusten denez, azken atal hau galderaz beterik dago. Jada lan asko egin du orain arte euskal soziolinguistikak, baina denbora aurrera joan da eta kontzientzia hartu behar dugu gertatutako aldaketekin. Gutako asko gaz-teak ginen euskararen berreskurapena hasi zenean (Frankismo ondorengo berreskurapenaz ari naiz, noski) eta egun ez gara hain gazteak. Edonola bi-

dean, zorionez, hainbat belaunaldi euskaldundu dira eta euskalduntzen ari dira. Kopuruek eta indizeek diote: aldaketa izugarria izan da, baina prozesuak eragindako ondorioak ez ditugu oraindik ezagutzen. Ezagupenaren belaunaldiak dira egungo gazteek osatzen dituztenak, baina uste dut horretaz gain, funtsean gutxi dakigula eurei buruz. Bitartean gizartean hainbat aldaketa gauzatu dira, horietako batzuk testu honetan landu dugun gaiarekin zerikusi zuzena dutenak: esate baterako, teknologi berrien hedapena, aisialdiaren areagotzea eta gazte izaeraren birdefinizioa. Bi prozesuen uztartaketa egitea falta zaigula uste dut, eta hori lortu ezean nekez hitz egin ahal izango dugu gure gazte euskaldunei buruz.

Eta zerumugan, euskarak duen erronka garrantzitsuena: dibertsitatearen edo aniztasunaren kudeaketa. Baina hori beste egun baterako...

Bibliografia

BERRIO-OTXOA, Kotxesi; MARTÍNEZ, Zesar; HERNÁNDEZ, Jone M., 2000, *Haur eta nerabeen aisialdi antolatua Gipuzkoan*. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia.

———, 2003, *Gaztetxoak eta Aisialdia. Etorkizuna aurreikusten (2001-2002)*. Soziologiako Euskal Koadernoak 13. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

DEL VALLE, Teresa, 1988, *Korrika. Rituales de la lengua en el espacio*. Barcelona: Anthropos.

EMAKUNDE, 2009, *Adolescentes en Euskadi. Una aproximación desde el empoderamiento*. Vitoria-Gasteiz: Emakunde.

FEIXA, Carles, 2000, «Espacios e itinerarios para el ocio juvenil nocturno». *Estudios de Juventud*, 50 (2000) 23-42.

———, 2005a, «La habitación de los adolescentes», *Papeles del CEIC*, 16 (2005). Interneten (2010-11-27): http://www.ceic.ehu.es/p285-content/eu/contenidos/noticia/ceic_noticias_05/es_noticia/adjuntos/16_05.pdf

FEIXA, Carles, 2005b, «Los hijos en casa: ¿hackers o hikikomoris?», *Revista Comunicación y Pedagogía*, 208 (2005). Internen (2010-11-27): <http://www.xtec.cat/~abernat/articles/feixa.pdf>

———, 2009, «Generación Replicante». *El País*. 18/9/2009

HERNÁNDEZ, Jone M., 2005, *Jolasgaraia. Gaztetxoak, hizkuntzak eta identitateen adierazpenak*. Soziologiazko Euskal Koadernoak 16. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

MARTÍNEZ DE LUNA, Iñaki, 1999, *Etorbizuna Aurreikusten 99. Gaztetxoak eta euskara*. Vitoria-Gasteiz: Iñaki Martínez de Luna.

MORGAN, Marcyliena, 2004, «Speech Community» in *A Companion to Linguistic Anthropology*. London: Blackwell, 3-22.

PUJOLAR, Joan (dir.) 2008, «Els joves, les llengües i les identitats». *NOVES SL* (2008). Interneten (2010-11-27): <http://www6.gencat.cat/llengcat/noves/hemeroteca/hivern08.htm>

URLA, Jacqueline, 2001, «El nuevo «Ritmo» del Euskara: Identidad y mestizaje en la obra de Negu Gorriak». Interneten (2010-11-27): <http://www.negugorriak.net/pdfs/globalnoise.pdf>

Gazteen hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreen azterketa

BASURTO ARRUTI, Asier
Soziolinguistika Klusterra

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Artikulu honetan azaltzen dena hain konplexua den gazteen hizkuntz erabileraren fenomenoaren azterketa da. Gazteekin lanean esperientziadun jendea, gaia maila teorikoan landu duena eta ezaugarri ezberdinetako gazteen arteko hausnarketa partekatua du oinarri azterketa honek. Gazteen erabilerarekin harremanean jartzen den edonori (kanpaina baten bultzatzaile, egitasmoko baten antolatzaile, kirol talde bateko entrenatzaile,...) fenomenoaren alderdi ezberdinak presente izanik bere jarduna oinarri sendo baten gainean burutzeko baliabideak eskaintzea litzateke helburua.

Hitz-gakoak: gazteak, erabilera, faktoreak, soziolinguistika.

Lo que se expone en este artículo es el análisis de un fenómeno tan complejo como el uso lingüístico de los jóvenes. Gente experimentada en el trabajo con la juventud, gente que ha abordado el tema desde el plano teórico y grupos de jóvenes de diferentes características fueron los que realizaron la reflexión conjunta que ha servido de base para este análisis. El objetivo sería proporcionar recursos a cualquiera (promotor de una campaña, organizador de un proyecto, entrenador de un club deportivo) para que pueda tener presente los patrones lingüísticos de estos jóvenes a la hora de relacionarse con ellos.

Palabras clave: jóvenes, uso, factores, sociolingüística.

Cet article s'intéresse au thème complexe de l'analyse du comportement linguistique des jeunes. Cette analyse a été réalisée par des experts qui ont une grande expérience dans le domaine de la jeunesse et qui ont abordé cette question sur un plan théorique. Cette analyse est basée sur une réflexion conjointe parmi des jeunes ayant des caractéristiques différentes. Son objectif est de donner des outils à tous ceux qui (promoteur de campagne, organisateur de projet, entraîneur d'un club sportif) doivent tenir compte des modèles linguistiques de ces jeunes lorsqu'ils doivent s'adresser à eux.

Mots-clés : jeunes, usage, facteurs, sociolinguistique.

What appears in this paper is an analysis of the phenomenon of language use among young people, which is a highly complex issue. This analysis is based on people with experience in working with young people, people who have worked on the subject on a theoretical level, and the shared reflection among young people of different characteristics. The aim is to offer resources to anyone (promoter of a campaign, organiser of a project, trainer of a sports team, etc.) who comes into contact with language use by young people, so that, bearing in mind the different aspects of the phenomenon, they can conduct their activity on a firm basis.

Keywords: young people, use, factors, sociolinguistics.

Sarrera

Soziolinguistika eta bere barnean biltzen diren gaiak nahiko gai arrotzak dira gure gizartearen zati handi batentzat. Hizkuntza-plangintza, motibazioa, irudikapenak edo diglosia ez dira ohiko elkarrizketetan agertzen diren kontzeptuak. Era berean, herritarrak ez ditu ezagutzen bere herriko, eskualdeko eta lurraldeko adierazle soziolinguistiko nagusiak.

Hainbat arrazoi egon litezke hori hala izatearen atzean. Hasteko, soziolinguistikak tradizio akademiko laburra eta xumea du gainerako gizarte-zientzien ondoan. Horrez gain, Euskal Herrian hizkuntzaren inguruko gaiak buruzko eztabaida soziala egon arren, hizkuntza eta gizartearen arteko harremani paradigma zientifikoaren arabera begiratzeko ahaleginak oso gutxi dira, zabaltzen diren irakurketa iritzi eta ideia subjektiboen alboan. Mundu akademikoaren eta euskararen aldeko gizarte-mugimenduaren artean dagoen tarte ere soziolinguistika-ezagutza gizarteratzeko oztopo da. Guzti horri gehitu behar zaio jende askok euskararen gaia eta lehia politikoa zuzenean lotzen dituela, gatazka iturri gisa hautematen dituela, eta beraz, gaia ekidin egiten duela.

Soziolinguistika Klusterraren helburua bere sorreratik gabezia horiei erantzutea eta hutsuneak betetzea izan da, hau da, euskararen normalizatorako soziolinguistika-ezagutza garatzea, zabaltzea eta horren inguruko interesa piztea. Horretarako bideak esparru teoriko eta aplikatuaren arteko zubiak eraikitzea eta arloko eragileen bilgune-sareak osatzea dira. Bide horietatik, diziplina zientifiko ezberdinetan diharduen jendea soziolinguistikaren ingurura erakarrit, interes komunak dituzten eragileen arteko lankidetzak sustatuz eta gaiak ikuspegi berritzailetik helduz, kalitatezko proiektuak garatzen dihardu 2004. urtetik.

Artikulu honetan aurkezten den *Gazteen erabileran eragiten duten faktoreen azterketa* proiektuak aurrez aipatutako xede eta jardunbide guztiei erantzuten die neurri batean. Proiektuaren helburu nagusia gazteei eta be-raiekin lanean dihardutenei hizkuntza-erabileraren fenomenoaren alderdi guztiak begien aurrean ipintzea eta horietan esku hartu ahal izateko oinarri bat eskaintzea izan da.

Lankidetzan garatutako proiektua izan da, *Soziolinguistika Klusterrak* bere bazkide diren Urtxintxa Eskola eta Topagunea Euskara Elkartearen Federazioarekin osatu baitu proiektuaren ardura izan duen lantaldea.

2008tik 2010era iraun duen prozesuan zehar, gaia ikuspegi askotatik ezagutzen duen jendeak eman du bere iritzia. Alde batetik, gazteen inguruko gaietan edo hizkuntza-normalkuntzari dagokionetan aditu eta aritu diren pertsona-taldearen ekarpenak jaso ziren. Bertan unibertsitate-esparruko jendeak, aisialdi taldeetakoak, euskara elkarteetakoak, udal administraziokoak, hedabideetakoak eta publizitatearen mundukoak parte hartu zuen, besteak beste. Eta bestalde, testuinguru soziolinguistikoari eta adinari dagokionez oso profil ezberdinak zituzten gazte-taldean iritzia ere jaso da proiektuan.

Iritziak biltzeko prozesu horrek guztiak bi motatako emaitzak eman ditu. Batetik, gazteen hizkuntza-erabileraren ezaugarri orokor batzuk azaltzen dituzten ondorioak daude. Eta bestetik, gazteen erabileran eragiten duten faktoreak irudikatzen dituen eskema. Eskema horretan, aditu, aritu eta gazteen iritzi-bilketan oinarrituz, hamaika faktore nagusi identifikatu dira. Horietako bakoitzak, halaber, hainbat azpi-faktore biltzen ditu bere barnean.

Gazteen artean euskara sustatzen diharduen hainbatek ez du lan hori arrakastaz burutzeko nahiko oinarri soziolinguistikorik; eta horiei zuzenduta dago, hain zuzen ere, proiektuaren emaitza nagusia. Erabileran eragiten duten faktoreen eskemak egitasmo bakoitzaren helburu zehatzak finkatzean, egoera bakoitza aztertzean eta egindakoa baloratzean ikuspegi sinplegiak baztertzea eta neurriko erronkak jartzea ahalbidetuko duen tresna izan nahi du.

1. Jatorria

Proiektu honen abiapuntua, *Gazteen erabilera. Perspektiba eta prospektiba* proiektuaren bukaera puntuan kokatzen da. 2006 eta 2007an zehar garatutako lan honetan haur eta gazteen hizkuntza erabileraren inguruan egindako esperientzia praktikoa eta ikerketen bilduma egin zen eta aurrera begira gaia jorrazteko sumatzen ziren gabeziak identifikatu zituzten. Tartean, gazteen erabileran esku hartzeko, erabilera hori zerk baldintzatzen duen jakitera

ematea beharrezkotzat ikusten zen. Beharrari erantzuteko proiektu berria lantzeko erabakia hartu zuen *Soziolinguistika Klusterrak*. Eta bere bazkideen artean proposamena luzatuta, lana aurrekoan aritutako Proiektu Taldearen esku uztea erabaki zen: Soziolinguistika Klusterra (koordinatzaile), Topagunea Euskara Elkartearen Federazioa eta Gipuzkoako Urtxintxa Eskola.

2. Proiektuaren ezaugarri nagusiak

Azterketa honen bidez asetu nahi zen beharra kontuan hartuta eta Soziolinguistika Klusterraren lan-moldeen arabera jokatzuz, proiektuaren ezaugarri nagusiak zehaztu ziren abian jarri aurretik.

Gazteen taldea gizarte-sektore anitza eta heteroogenoa da. Era berean, hizkuntza erabilera fenomeno konplexua da; ulertzen, azaltzen eta aurre-saten zaila. Horregatik, bi osagai horiek dituen gazteen hizkuntza-erabilera ahalik eta modurik ulerterrazenean irudikatzen duen eskema sortzea hartu zen helburu nagusizat.

Eskema horri hasieratik eskatzen zitzaion ezaugarri bat tresna erabilgarria izatearena zen. Gazteen hizkuntza-erabileran esku hartu nahi duenak bere lanean baliatzeko modukoa izatea eskatu zaio proiektuaren emaitzari. Gainera, gazteentzat eta gazteekin harreman zuzenean dihardutenentzat ulerkorra izatea ere bermatu beharreko ezaugarritzat hartu izan da.

Horretaz gain, hausnarketa partekatuan oinarritutako proiektua izan da. Gazteen hizkuntza-erabilera ulertzeko modu asko daudenez, ikuspegi ezberdinak bateratzeko saiakera egin da. Gaia gertutik ezagutzen dutenen iritziak kontrastean jarriz eskuratu da azterketaren emaitza. Iritzi-emaile horien esperientzia eta eskarmentua da, azken finean, azterketa ereduari bermea ematen diona.

Aurreko ezaugarri guztiez gain, proiektutik sortu beharreko tresna orokorra baina moldagarria izatea ere ezinbesteko ikusten zen. Kasuan kasuko gazteen hizkuntza-erabilera aztertzeke balio behar zuela, baina testuinguru ezberdinetako erabilerak eredu berdinarenean arabera aztertzeke ere erabiliko zela argi izan zuen Proiektu Taldeak.

3. Metodologia eta egindako lanak

3.1. Diseinua

Proiektu Taldearen lehen egitekoa, proiektuaren aztergaia ongi definitzea izan zen. Gazteen hizkuntza-erabileraren azterketaren mugak zehazteko, bi kontzeptu horien definizioak adostu ziren. Gazteez hitz egitean, 12 eta 30 urte bitarteko pertsonetaz ariko ginen. Aztertuko genuen hizkuntza-erabilera, berriz, erabilera ez formala izango zen zehazki.

Aztergaia argi izanik, metodologia definitzeari ekin zitzaion. Erabileraren inguruko hausnarketa gaia gertutik ezagutzen dutenek burutu behar zutela ikusi zen. Ikuspegi ezberdinak jasotzeko interesa zegoenez, hausnarketa partekatua burutzeko bi urrats nagusi diseinatu ziren.

Esparru teorikoan eta esparru aplikatuan esperientzia duten adituekin kontaktzea erabaki zen. Hauekin erabileran eragiten duten faktoreen eskema bat sortzea izango litzateke lehenengo urratsa.

Baina, era berean, gazteek eurek zer esana dutela eta euren hausnarketak eredia osatzen lagunduko zuela garbi ikusi zen. Horregatik, bigarren urratsean profil ezberdineko gazte taldeekin hausnarketa saioak burutzea aurreikusi zen.

Azkenik, ondorioak atera eta bi urratsetan jasotako edukietatik gazteen erabileran eragiten duten faktoreak ulertu eta antolatzeko balio duen eredu bat osatuko zen.

3.2. Analisia

3.2.1. *Adituen hausnarketa*

Gazteen hizkuntza erabilerari buruz adituen hausnarketa emaitza batzuen eskuratzera bideratu asmoz Soziolinguistika Klusterrak bere beste proiektu batean erabilitako metodologia oinarri hartzea erabaki zen: Eralan proiektuko EPEsA (Marko eta Lujanbio, 2008) metodologia, hain zuzen ere.

Lantokietako erabileran eragiten duten faktoreen azterketarako metodologia abiapuntutzat hartu bazen ere, zerikusi gutxi dute kasu batean eta bestean egindako lanketek. Proiektu guztiz ezberdin honetara egokitze hainbat moldaketa egin ziren. Hasteko, ikertu nahi den sektorea eta tesuinguruaren definizioak zabalagoak direlako. Horrez gain, emaitzen hartzaileen profilak ere ezberdinak dira.

Proiektu Taldeak ipinitako helburua betez, proposamenari baiezkoa eman ziotenekin gazteen errealitatea ikuspuntu ezberdinetatik ezagutzen duten pertsonak erakartzea lortu zen:

- Helena Baraibar (Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioa)
- Eneko Barberena (*Txatxilipurdi* elkarte)
- Jon Mikel Fernandez (*Xirika* gazte kazeta)
- Pello Jauregi (EHU-Hezkuntzaren Teoria eta Historia Saila)
- Joana Mendiburu (HARMAN komunikazio zerbitzuak)
- Olatz Zabaleta (Arangurengo Udala: Euskara Zerbitzua)
- Sonia Perez (Topagunea: Gazteen saila)
- Asier Basurto (Soziolinguistika Klusterra)

Lan-talde honekin, hiru bileratan gauzatu zen erabileraren gaineko hausnarketa eta azterketa eredu bateratuaren osatzea.

Lehen bileran, proiektuaren aurrekariak eta prozesu honen helburuak azaldu ziren. Lan-taldearen bileren emaitza nagusia erabileran eragiten duten faktoreak biltzen dituen eskema edo matrizea izango zela aurreratu zitzaizen parte hartzaileei eta pausoka norabide horretan lan egingo zela.

Kokapen honen ostean, proiektuak erantzun nahi duen galdera nagusia mahai gaineratu zen:

ZURE USTEZ ZEIN ALDAGAIK DUTE ERAGINA 12-30 URTE BILTARTEKO GAZTEEK EREMU EZ FORMALETAN DUTEN HIZKUNTZA ERABILERAN?

Bilera aurretik, lan taldean parte hartzea onartzearekin batera, galdera honen inguruan lehen hausnarketa eginda ekartzeko eskatu zitzaizen. Au-

rrer egindako horretatik abiatuta bilera gazteen hizkuntz erabileraren eragina duten faktoreen zerrenda osatzeari eskaini zitzaion. Hurrengo bilera bitartean, zerrenda osatu asmoz, faktore gehiago bidaltzeko aukera eman zitzaion.

Lehen bileran eta ondorengo asteetan zehar osatutako faktore zerrendak zehaztasun maila ezberdineko faktoreak jasotzen zituen: batzuk oso orokorrak, besteak oso zehatzak, faktore baten barruan sartzen ziren beste faktoreak, ... Horregatik, 2. bilerarako faktoreak multzokatzeko proposamen bat eraman zen prestatuta. Bertan hasierako zerrendako faktore guztiak faktore eta azpi-faktore mailatan antolatuta aurkezten ziren.

Bigarren bilera horretan, lanerako euskarri nagusia faktoreak multzokatzeko proposamena izan zen. Lan taldean proposameneko multzo bakoitza eta azpi-faktore bakoitza errepasatu eta beharrezko ikusi ziren moldaketak burutu ziren. Zerrenda idatzitakoekin adierazi nahi zenaz eztabaidatu zen, errepikapenak saihesteko neurriak hartu ziren, ...

Bigarren bilera eta hirugarrena bitarteko denbora tartean, zehaztutako faktore bakoitzarentzat definizio proposamen bat jasotzen zuen dokumentua zabaldu zen lan taldeko parte hartzaileen artean. Hauek, euren ekarpenak eta moldaketa proposamenak egiteko aukera izan zuten. Honela faktore bakoitzaren izenarekin adierazi nahi zena komunean jarri zen eta zerrenda itxitzat eman zen.

Hirugarren bileraren hasieran, taldekideen ekarpen eta proposamenen araberrako definizioen dokumentua aurkeztu zen eta lan taldeak ontzat eman zuen. Hurrengo pausoa gazteen erabileran eragiten duten faktoreak sailkatzea izan zen. Aurrez Euskal Herrian sortua zen oinarri teoriko bat erabiltzearen inguruan adostasuna lortu zen. Iñaki Martínez de Lunak elkarlotutako hiru dimentsioren bidez azaltzen du hizkuntza erabileraren baldintzapena (Martínez de Luna, 2001).

Horretarako ondorengo galdera baliatu zen:

ZEIN MAILATAN ERAGITEN DU BATEZ ERE ZERRENDAKO FAKTORE BAKOITZAK: MAILA INDIBIDUALEAN, MAILA MIKRO-SOZIALEAN EDO MAILA MAKRO-SOZIALEAN?

Faktorez faktore galdera hori eginez, maila sistemikoen ardatzean kokatu ziren zerrendakoak. Faktore bakoitzak «batez ere» eragiten duen mailaren arabera kokatu ziren eskeman.

Honen ostean, egoki ikusi zen faktoreak elkarren arteko antzekotasunaren arabera antolatzea. Sailkapen horretan faktoreak bereizteko zein kategoria erabiliko ziren eztabaidatu zen lehendabizi. Aukera bat baino gehiago baloratu ostean, Txepetxen teorian (Sanchez Carrión, 1987) bereizten diren hizkuntzaren hiru zutabeak erabiltzearen aldeko hautua egin zen.

ZEIN MAILATAN ERAGITEN DU BATEZ ERE ZERRENDAKO FAKTORE BAKOITZAK: MOTIBAZIOAN, EZAGUTZAN EDO ERABILERAN?

Faktorez faktore galdera hori eginez, eskeman kokatu ziren zerrendakoak. Honela, definitutako faktoreekin egindako bi sailkapenak gurutzatu ziren, sailkapen bakoitza matrizearen ardatz bat zelarik. Ondoren, zegokion koordenadatan kokatu zen faktore bakoitza matrizea osatuz. Eta honenbestez eman zitzaion bukaera adituek egindako azterketari.

3.2.2. *Gazteen hausnarketa*

Proiektuaren hasierako diseinutik, gazteen parte hartzea aurreikusia zegoen. Gainera, adituen hausnarketa fasea garatu bitartean, gazteek eurek hizkuntza erabilera ulertzeko duten ikuspegia jasotzeari berebiziko garrantzia eman zitzaion proiektuarekin harremana izan zuen jende askoren aldetik.

Gazteen ikuspegia jasotzeko bidea diseinatu zen hasteko. Metodologia aldetik, adituekin erabilitakoa erreferentziazko oinarri gisa izan arren, beste modu batetan gauzatu beharra argi ikusi zen. Aurreikusten zen parte hartuko zuten gazteek interes maila ezberdina izatea hizkuntza erabilerarekiko eta burutzen ari ginena bezalako azterketekiko, hori baitzen helburuetako bat. Horregatik, parte hartuko zuen pertsona bakoitzari, gehienez, saio batean parte hartzeko proposamena egin behar zitzaiola adostu zen; azterketan parte hartzea bera ez zedin izan arazo bat.

Honela, saio bakarrean erabilerari buruzko hausnarketa partekatua burutu, azterketarako eredu propio bat osatu eta adituek osatutakoari buruz iritzi batzuk biltzea bideratzeko moduko tailer parte hartzaileak diseinatu ziren. Bi ordu inguruko iraupena aurreikusi zitzairen tailer horiei, eta parte hartuko zuten gazteen profilaren arabera, metodologian egokitzapenak egiteko aukera ematen zuten.

Profil ezberdineko gazteen hausnarketak kontuan hartu behar zirela hasiera-hasieratik argi zegoen. Honela, profil horiek osatzeko hiru aldagai kontuan edukitzea erabaki zen:

- Zonalde soziolinguistikoa.
- Parte hartzaileen adina.
- Saioa burutu behar zen testuingurua.

Hiru aldagaiak kontuan hartuta, bilatzen genituen profilak betetzen zituzten gazte taldeekin kontaktazioa burutu zen. Aurreikusi baino tarte handiagoa eskaini behar izan zitzaion Soziolinguistika Klusterra eta bere bazkideen bitartez gazte talde egokiak bilatu eta saioak burutu ahal izateko hitzorduak finkatzeari. Azkenik, ondorengo koadroan bildutako saioak egitea adostu zen, erabileraz egon litezkeen ikuspegi nagusiak jasotzeko aukera emango zutelakoan.

Adina	Ingurune SL	Testuingurua
12-15	Oiartzun (Euskaldunak >%75)	Ikastolako euskara elkarte (Haurtzaro Ikastola)
16-18	Zumaia (Euskaldunak >%70)	Begirale ikastaroa euskaraz. (Urtxintxa Eskola)
16-20	Etxebarri (Euskaldunak <%25)	Gaztelekuko aisialdi taldea (Harribide fundazioa-Tiempo Libre)
20-25	Oarsoaldea (Euskaldunak %30-50)	Aisialdi antolatuko begiraleak (Urtxintxa Eskola)
20-30	Deba (Euskaldunak >%75)	Hizkuntza jarrerak aztertzekeo proiektua (Elhuyar-Debako Udala)
21-26	Euskal Herri osoa	Irakasle-eskolako ikasleak (MU-HUHEZI 3.maila)

Esan bezala, sei hausnarketa tailer edo saio burutu ziren, profil ezberdineko gazteekin egoera bakoitzaren kasura egokitutako metodologia erabiliz. Saio guzti hauetan, gazteen erabileran eragiten duten faktoreen eske- ma edo matrize bat osatzen zuten. Horrez gain, adituek osatutakoarekin alderatu eta ikusten ziren antzekotasun eta ezberdintasun nagusiak ere jasotzen ziren. Material osagarri gisa, saioetan egindako iruzkinak audio grabazio batean jasotzen ziren, ondorioak ateratzeko garaian erabili ahal izateko.

3.2.3. **Bateratzea eta ondorioen aurkezpena**

Adituen eta gazteen ikuspegiak esku artean izanik, biak bateratu eta azterketaren emaitza nagusi diren ondorioak ateratzea zen hurrengo urratsa. Proiektu Taldeak bere gain hartu zuen, prozesu osoan zehar jasotako hausnarketa, iritzi, ideia eta iruzkinak bildu, bateratu eta borobiltzeko ardura.

Oinarri gisa adituen hausnarketa erabiltzea adostu zen eta gazteen saioetan ateratako ideia, adostasun eta desadostasunak adituek egindakoaren tartean txertatzea bilatuko zen. Gazteen saioak banan-banan hartuta, matrizeak eta grabazioak aldi berean errepasatuta atera ziren ondorioak. Ondoren adituek osatutako eskemako faktore bakoitzari buruz gazteek egindako oharrak biltzen ziren.

Lehenago esan bezala, adituen hausnarketa fasean, aipatutako faktoreak nagusiki erabilera, ezagutzan edo motibazioan eragiten zutenaren arabera sailkatu ziren. Gazteekin tailerrak burutzerakoan, sailkapen honek zailtasunak sortzen zituela ikusi zen. Zenbait gazterentzat nahasgarri gertatzen zenez, ez zen erabili tailer guztietan. Hori ikusita, eta proiektuaren emaitzak ulerterraza izan behar zuela hasieratik definituta zegoela kontuan hartuta, azken emaitzan eskemaren bigarren ardatz hori ez sartzea erabaki zen.

Laburbilduz, bi taldeek aipatu eta nabarmendutakoak eskema bakarrean biltzeko ariketa burutu zen. Eta honela, erabileran eragiten duten faktoreen azterketa erdua (eskema) eta honen osaketa ateratako ondorio nagusiak txosten batean bildu ziren.

4. Emaitzak

4.1. Gazteen erabileran eragiten duten faktoreen azterketa eredu

– HIZKUNTZAREKIKO GIZARTE-PERTZEPZIOA

- Euskaldunaren irudia (hiztunei lotutako baloreak, aurreiritziak...)
- Euskararen irudia
 - Hizkuntzaren berezko balio sinbolikoa
 - Hizkuntzaren berezko balio instrumentala

– EGOERA SOZIOLINGUISTIKOAREKIKO GIZARTE-PERTZEPZIOA

- Euskararen bilakaera historikoari buruzko pertzepzioa
- Euskararen egungo egoera soziolinguistikoari buruzko pertzepzioa
- Euskararen etorkizunari buruzko pertzepzioa
- Euskararen erabileraren aurrean dauden jokaera eta jarreraren pertzepzioa. Hizkuntza gatazkarekiko hurbiltasuna.

– HIZKUNTZA GAITASUNA

- Norberaren gaitasuna
 - Oinarrizko hizkuntza gaitasunaren jabetza
 - Gaitasun erlatiboa (elebitasun orekatua/desorekatua)
 - Euskarazko komunikaziorako erosotasuna (hizkuntza naturala, adierazkorra,... sortzeko gaitasuna)
 - Euskalkian aritzeko gaitasuna
- Inguruko hizkuntza gaitasuna (Hiztunen arteko gaitasun oreka/desoreka)

– INPUT MEDIATIKOAK

- Publizitatea/marketing-a
- Hedabideak eta kultur kontsumoa
- Informazio eta Komunikazio Teknologiak (IKT)
- Moda eta joerak

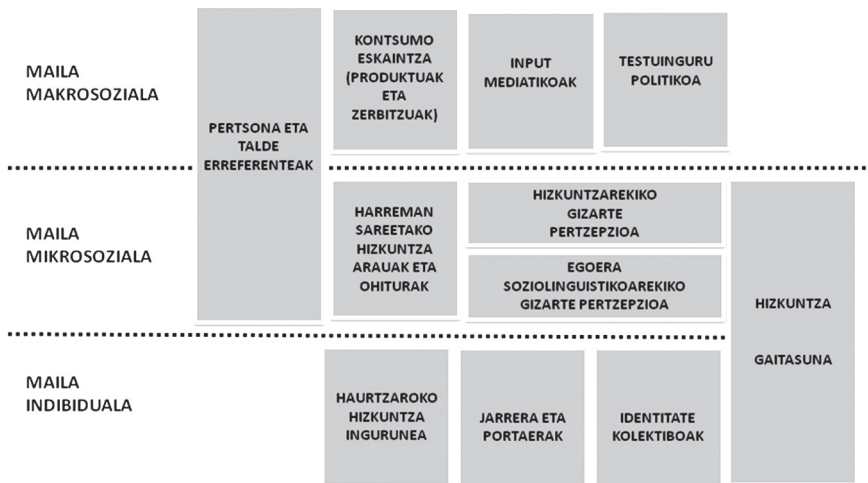
– PERTSONA ETA TALDE ERREFERENTEAK

- Gizartean erreferentzia diren pertsonen jokaera (famatuak, prestigio-dunak, agintariak, kirol edo ikuskizunaren munduko idoloak,...)

- Ingurune hurbileko erreferentziazko pertsonen jokaera (familiakoak, irakasleak, aisialdiko begiraleak, herriko gazteak, lagunak, laguntaldeko liderrak,...)
- KONTSUMO ESKAINTZA (Produktuak eta zerbitzuak)
 - Euskarazko produktu eskaintza
 - Euskarazko zerbitzu eskaintza
 - Euskararen erabilera sustatzera bideratutako produktu, zerbitzu eta jarduerak
- IDENTITATE KOLEKTIBOAK
 - Familia, koadrila eta inguruko taldeekiko kidesan sentimendua
 - Herria, eskualdea, lurraldea, nazioa eta kulturarekiko kidesan sentimendua
 - Euskal hiztunen taldearekiko kidesan sentimendua
- JARRERAK ETA PORTAERAK
 - Hizkuntzarekiko jarrerak: lotsa, harrotasuna, koherentzia nahia, axo-lagabetasuna,...
 - Hizkuntzarekiko portaera
- HARREMAN SAREETAKO HIZKUNTZ ARAUAK ETA OHITURAK
 - Erabilera esparruetako arau eta ohiturak
 - Lagunak/Koadrila/Bikotea
 - Etxea/Familia
 - Lantokia/ikasketa tokia
 - Antolatutako aisialdia/kirola.
 - Norbanakoa eta taldearen arteko elkarreagina
- TESTUINGURU POLITIKOA
 - Marko legala (Hizkuntzaren estatus legala)
 - Instituzioen hizkuntzarekiko jokaera
 - Beste erakundeen hizkuntzarekiko jokaera (alderdiak, gizarte mugimenduak, elkarreaginak,...)

– HAURTZAROKO HIZKUNTZ INGURUNEA (Biografia linguistikoa)

- Familian bizitako hizkuntz errealitatea (ama hizkuntza, ezagutza, erabilera, pertzepzioa,...)
- Auzoan bizitako hizkuntz errealitatea (ezagutza, erabilera, pertzepzioa,...)
- Eskolan bizitako hizkuntz errealitatea (ezagutza, erabilera, pertzepzioa,...)

4.2. Ondorio Nagusiak

Aztertutako guztiak aztertuta, faktoreak antolatzeko eskemaz gain, proiektu honek zenbait ondorio orokorretara ekarri gaitu:

- Gazteen eremu informaleko hizkuntza-erabilera gizarte-fenomeno konplexua da; Errealitate hori ulertzeari eta esku hartzeari begira funtsezkoa da konplexutasun hori uneoro presente izatea, sinplifikazioaren arriskuaz jabetzea eta ahal den neurrian ekiditea.

Hizkuntzaren erabileran elkar korapilatutako faktore ugarik eragiten dutela azterketan parte hartu duten aditu eta gazteek argi izan duten

kontua da. Zaila da faktore baten eragina non hasi eta bukatzen den mugatzea, baina aldi berean ezinbestekoa da hurbilpen bat egiten saiatzea. Errealitatearen irakurketa sinplistetatik esku hartze estrategia eraginkorretara heltzea zoriaren emaitza, soilik, izan daiteke.

- Gazteek eta eurekin lanean esperientziadun adituek erabileran eragiten duten faktore bezala identifikatzen dituztenak, orokorrean oso antzekoak direla. Egindako hausnarketa guztietan agertu diren faktore guztiak berdinak ez badira ere, elkarren arteko aldeak puntualak izan dira eta komunean agertu diren elementuak, berriz, asko.
- Gazte talde bakoitzak, fenomenoak berak bizi duenaren arabera ulertzen du. Adituei, hausnarketa burutzerakoan Euskal Herriko testuinguru ezberdinak kontuan edukiz jardun beharra azalduta, ikuspegi horrekin jarduten zuten. Gazteen kasuan, aldiz, bakoitzaren testuingurua orokortua eta bakarra izango balitza bezala hitz egiteko joera sumatu da. Zaila egin zaie, kasu batzuetan, hizkuntzarekiko eurenak ez diren bizipenak dituzten beste gazteen lekuan jartzea. Azterketaren emaitzari eskatzen diogun ezaugarri bat ezinbesteko dela berresteko balio izan digu: sortutako azterketa ereduak orokorra eta aldi berean egokigarri izan behar du.
- Hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreak sailkatzerakoan, gazteen artean maila indibidualerako joera nagusitu da nabarmen. Adituek baino faktore gehiago kokatzen zituzten maila horretan. Hizkuntza erabileran hautu pertsonal soilak bezala ulertzeko joera egon liteke honen atzean.
- Badira faktoreen eskematik kanpo geratu arren, hausnarketa prozesuan behin eta berriz presente egon diren kontzeptuak. Berriazko azalpena behar dutelakoan gaude:

Adina: Faktoreen azterketako partaideek etengabe aipatu izan dute, erabileraren baldintzatzaile gisa. Proiektu Taldeak, hala ere, azterketa ereduaren eskematik kanpo uztea erabaki du. Izan ere gazteen adin taldearen barruan (12-30 urte) erabilerarekiko jokaerak denboran zehar aldakortasuna azaldu dezaketela eta azaltzen dutela ulertu arren, al-

dakortasun hau eskeman bildutako faktoreen baldintzak aldatzearekin lotzen da. Adinean gora egin ahala identitateak, gaitasunak, pertzepzioak, erreferenteak, harremanak eta abar aldatzen direla, alegia.

Ingurunea: Gazteen artean Ingurunea sarritan aipatu izan da erabileran eragiten duen faktore bezala. Hala ere, kontzeptu horrek bere barnean elementu asko biltzen dituela deritzogu. Hain zuzen ere, azterketan zehar faktoreak antolatzeke erabili den eskeman, hiru maila nagusietako bati maila mikro-soziala edo ingurune hurbilekoa deitu zaio. Azterketaren emaitzan zerrendatutako faktoreak elkarrekin parekatu ahal izateko, inguruneak erabileran duen eragina xehatu beharra eta ingurunearen barruko faktoreak identifikatu beharra ikusi da.

- Aipamen berezia merezi dute gazteen hausnarketan parte hartzaileek nabarmendutako harreman sare nagusiek. 12 eta 30 urteko gazteen hizkuntza erabileran, hiru sare aipatu izan dira bereziki. Lehenik eta behin, familia edo etxeko harremanak. Bigarrenik, ikasketa prozesua edo jarduera profesionalarekin lotutako erlazioak. Eta azkenik, berdin arteko harremanak leudeke. Hauen artean bikotekidea, koadrila eta bestelako lagunak berezi beharra dezentetan aipatu izan zen, multzo bat osatu arren hiru azpitalde hauek erabileran izan dezaketen eraginaren intentsitatea eta zentzua ezberdina izan daitekeela kontuan hartuta.

5. Jarraipenaz

Artikuluaren hasieran azaldu bezala, bi ezaugarri eskatzen zitzaizkion, besteak beste, azterketatik lotu nahi zen ereduari: Euskal Herrian topa litezkeen testuinguru ezberdin guztietarako baliagarria izatea (1) eta haur eta gazteekin lanean diharduen jende gehienarentzat erabilgarria izan zedin ziurtatzea (2).

Erabileran eragiten duten faktoreen azterketa burutu ostean, prozesuan zehar ateratako ondorioak jaso eta azterketa eredu (eskema) plazaratu ostean, honen erabiltzaile izango denari egokitutako aldaera prestatu beharra

ikusi zen. Hori izan da, hain zuzen, azterketa honetan arduratu den Proiektu Taldeak bere gain hartu duen hurrengo zeregina. Gazteentzat eta eurekin harreman zuzenean lanean dihardutenentzat egokitutako euskarriak erabiliko dira edukiok zabaltzeko: webgunea, liburuxka eta posterra. Izaera dibulgatiboko euskarri hauen bidez, gazteekin hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreak uneoro presente izatea ahalbidetzen duen tresna eskaini nahi zaio erabili nahi duenari.

6. Bibliografia

MARKO, J. I. (Zuz.) eta LUJANBIO, O. (koord.). (2008). *ERALAN* ikerketa proiektua: EPEsA metodologia. Andoain. Soziolinguistika Klusterra

MARTÍNEZ DE LUNA, I. (2001). «Euskal Herriko gaztetxoek hizkuntz egoera aztertzeko eredu orokorraren proposamena». *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 40 (47-66).

«TXEPETX» SANCHEZ CARRION, J. M. (1987). *Un futuro para nuestro pasado*. Lizarra

Gazteak, euskara eta aisialdia Ipar Euskal Herrian

BAXOK, Erramun

Ohorezko euskaltzaina eta Sustapen batzordekidea

COYOS, Jean-Baptiste

Euskaltzain osoa eta Sustapen batzordekidea

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Ikerketa honen xede nagusia da aurkeztea gaur egun Ipar Euskal Herriko gazteen euskarazko edo euskal kulturari lotu diren aisialdiak zein diren. Eragile pribatuen eta publikoen jarduerak aurkezten dira aisialdi eremu ezberdinetan, eremu horiek hiru ikuspuntutik azter daitezkeela jakinez: hezkuntzarena, sorkuntzarena edo ekoizpenarena, eta kontsumoarena.

Egin diren inkestak baliatuz Ipar Euskal Herriko gazteriaren argazkia ematen da.

Ikerketa honen zailtasun bat da gazte horien aisialdiak berak aztertzea. Adin horietan ohiko aisialdi egituratueterik kanpo beren aisialdian gizarte paralelo bat sortzen dute, helduenetik ezkapatzeko eta une horiek aztertzea zaila da, pribatuak baitira. Ikerketa honetan aisialdi antolatua, aisialdi hezitzaileak aztertzen dira bereziki.

Bururatzean ondorioen araberako gomendioak egiten ditugu, agertu diren indarguneak azkartzeko eta ahulguneak sostengatzeko.

Hitz-gakoak: gazteak, euskara, aisialdia, Ipar Euskal Herria.

El objetivo principal de esta investigación es presentar cuáles son las alternativas de ocio de los jóvenes del País Vasco Norte, relacionadas con el euskera y la cultura vasca. Se muestran las actividades públicas y privadas en los diferentes campos del ocio, a sabiendas que esos campos se pueden estudiar desde tres perspectivas diferentes: educación, creación o producción, y consumo. Utilizando las encuestas realizadas se pretende mostrar la foto de la juventud del norte de Euskal Herria.

Es dificultoso estudiar el ocio juvenil. En esas edades, se alejan de las estructuras de ocio convencionales, y es a través de ese ocio particular y privado, que se alejan de los adultos y crean un mundo paralelo, lo que dificulta su estudio. Por lo tanto en este estudio se analizan las actividades organizadas y con fines educativos.

Como conclusión realizamos unas sugerencias con el objetivo de impulsar los ámbitos donde el ocio relacionado con la cultura vasca están fuertes, y a su vez sostener los más débiles.

Palabras clave: jóvenes, euskera, ocio, País Vasco Norte.

L'objectif principal de cette recherche est de présenter quels sont les loisirs en langue basque ou liés à la culture basque des jeunes actuellement en Pays Basque Nord. Les actions des acteurs privés et publics sont présentées dans les différents domaines, sachant que ces domaines peuvent être étudiés de trois points de vue : celui de l'éducation, celui de la création ou de la production, celui de la consommation.

A l'aide des différentes enquêtes qui ont été réalisées, on propose une photographie de la jeunesse du Pays Basque Nord.

Une des difficultés de cette recherche est l'examen des loisirs eux-mêmes de ces jeunes. A ces âges ils construisent un monde parallèle de loisirs en dehors de ceux habituellement structurés, afin d'échapper au monde des adultes. L'examen de ces loisirs est difficile car ils sont privés. Ce sont les loisirs organisés, ceux à caractère éducatifs, que nous examinons principalement ici.

Pour terminer des recommandations sont faites à partir des conclusions de cette recherche, afin de renforcer les points forts et de soutenir les points faibles dans ce domaine des loisirs des jeunes en langue basque.

Mots-clés: jeunes, langue basque, loisirs, Pays Basque Nord.

The main aim of this paper is to present the leisure activities in the Basque language or linked to Basque culture undertaken by the young people in the Northern Basque Country [administered by France] today. The activities of private and public players are presented in different spheres of leisure, bearing in mind that these spheres can be analysed from three perspectives: the perspectives of education, creativity or production, and consumption.

Making use of the surveys carried out, a picture of the young people in the Northern Basque Country is provided.

One difficulty in this research is examining the very leisure activities of these young people. At this age they create a parallel society in their leisure time outside the usual structured leisure activities to escape from adults, so it is difficult to examine these moments because they are private. This piece of research deals with organised leisure in particular, and of an educational nature.

Finally, we make recommendations on the basis of the conclusions, in order to reinforce the strong points and to support the weak points.

Keywords: young people, Basque, leisure time, Northern Basque Country.

1. Problematika: Gazteak, euskara eta aisialdia Ipar Euskal Herrian

Ikerketa honen xede nagusia da aurkeztea gaur egun Ipar Euskal Herriko gazteen euskarazko edo euskal kulturari lotu diren aisialdiak zein diren¹. Aisialdia denbora-tarte handia da gaur egungo gazte baten bizitzan. Eta belaunaldi horren kasuan hurbileko harremanek, gizarte-sareek eta modek eragin handia dute hizkuntzaren erabileran, baina ere komunikabideen eta asialdirako produktu eta zerbitzuen eskaintzak.

Eragile pribatuen eta publikoen jarduerak aurkeztuko dira aisialdi eremu ezberdinetan. Aisialdiaren eremu horiek hiru ikuspuntutik azter daitezke, hezkuntzaren ikuspuntutik, sorkuntzaren edo ekoizpenaren ikuspuntutik, eta kontsumoaren ikuspuntutik.

Ikerketa honen zailtasunetarik bat aztergaia mugatzea eta definitzea izan da, aztertu den biztanleriaren aldetik, erran nahi baita gazteak, baita ere biztanleriaren jardueraren aldetik, erran nahi baita aisialdia.

Ipar Euskal Herriak jasan dituen aldaketa demografiko eta sozial handi horiek gazteen ingurumen soziokulturalean eragin dute, biztanleria osoarenean bezala. Kultur nahasketa, kultur aniztasuna bizkortu da. Frantsesaren bizindarra azkar da hizkuntza nagusia delarik, euskararena ahulago nahiz haren aldeko ahalegin gero eta inportanteagoak egiten diren.

Adin talde hori (15-24 urtekoa da gure xede-talde nagusia) biziki heterogenoa da oraingo munduan. Helduaroaren eta adoleszentiaren arteko muga mugikorra da. Gehiengoa ikastetxeetan da oraino, baina batzuek ikasketak bururatu dituzte eta lan-merkatuan daude, lanean ari dira edo langabezia.

Beste zailtasun bat da gazte horien aisialdiak berak aztertzea. Badakigu adin horietan ohiko aisialdi egituratuetarik kanpo beren aisialdian gizarte paralelo bat sortzen dutela, helduenetik ezkapatzeko eta une horiek aztertzea zaila da, pribatuak baitira. Moda berriak sortzen dituzte, desberdin izan

¹ Ikerketa osoa 2011an argitaratu da: *Gazteak, euskara eta aisialdia Ipar Euskal Herrian – Les jeunes, la langue basque et les loisirs en Pays Basque Nord*, Jagon bilduma, Bilbo, Euskaltzaindia.

nahi baitute. Ikerketa honetan aisialdi antolatuak, aisialdi hezitzaileak aztertuko dira bereziki.

2. Aisialdiaren definizioak

Aisia edo aisialdia denbora hutsa edo denbora betea bezala definitzen da. Euskaraz «aizina» edo denbora-pasa», frantsesez «le loisir» ou «les loisirs» esaten da lehen esanahia adierazteko.

Alde batetik «lanik edo zereginik gabeko tartea da, nork bere gogora ematen duena» (Euskal hiztegi modernoa, Elhuyar 2000). Eta bestalde hutsaren betetzeko «denbora librean eramaten diren jarduerak: jolasak, kirolak, ekoizpenari norabidetua ez den lana» (Wikipidea).

Ororen buru, denbora pasa ere merkatu bat bilakatu da: bidaia agentziak, kirol lehiaketa erraldoiak (fulbol munduko txapelketak, errugbikoak, txirrindularitza itzuliak: Tour, Giro, Vuelta, etab.), opor mota guziak (ondartza, mendia, negu kirolak, ur kirolak), lan lasaia, (baratzea, arrantza, ehiza...), bestak, festibalak. Industria alor denetan sartu da eta ekoizle gutik atsegina ematen diete kontsumitzaile askori.

Filosofia bat ere sortu zen aisialdia hedatu zelarik: aisialdia ez ote da zibilizazio berri bati buruzko bidea (Dumazelier, 1962). Ekoizpen lanaren laburpenak denbora librea luzatzen du. Asteaz gutxi gorabehera 35/40 oren lanarekin deramagu, 60 oren jaten eta lo egiten eta 70/75 oren gelditzen zaizkigu atsedententzat. Eta askoz aisialdi epe gehiago haur eta gazte garaian (20 urtez) eta erretreta denboran (20/30 urtez). Ikusmolde optimista batean aisialdiaren luzapena askatasunaren seinale da eta ondorioz jendetasunaren hobekuntzarena. Beste ikusmoldea da aisialdia ez ote den beste kontsumo mota bat, gizarteko ezberdintasunak azpimarratzen dituena.

3. Nor dira aipatzen ditugun gazteak?

Hona Ipar Euskal Herriko adin taldeen 2006ko banaketa errolda jarraikiaren arabera. Adinarteak mugatuak dira gure inkesta gehienetan agertzen

diren bezala. Jendetzaren zenbakiak erroldaren emaitza ofizialak dira, 2009ko abenduan agertu zirenak.

Adinarteak (A)	Jendetza (J)	A/J	Euskaldunak (E)	E/J
> = 65	63.000	%21,6	20.412	%32,4
50-64	61.000	%21,0	16.348	%26,8
35-49	64.000	%22,0	11.200	%17,5
25-34	32.000	%11,0	3.680	%11,5
15-24	31.000	%10,7	4.991	%16,1
0-14	40.000	%13,7	–	–
OROTARA	291.000	%100	56.631	%22,5

Iturriak: 2006ko errolda - IV. inkesta soziolinguistikoa.

Taulan ikus daiteke gazteen tokia herriko biztanlerian aski handia dela. Gaindegia behategiaren arabera Hego Euskal Herrian baino handiago, Akitanian baino doi bat ttipiago bada ere (2009, 10. or.). Gainera 2006az geoztik saldo naturala positibo bilakatu da.

Non daude 0 eta 24 urte arteko haur eta gazteak? Haurtzaindegiko haurrak ez ditugu kontuan hartzen ez ere 3-6 urteko haurrak ama-eskolan daudenak. 7-14 urteko haur eta gaztetxoak lehen-mailako eskolan eta kolegiotan dira; 15-24 urteko gazteak lizeoan, unibertsitatean edo lanean.

Oro har gure xede-taldea 15-24 urteko gazteek osatzen dute. Halere eskolako eta kolegioko ikasleak askotan kontuan hartzen ditugu, ikastetxean edo inguruan hartzen baitute atsedena euskaraz eramateko ohitura. Baina gure kasuan 25 urte eta gehiagoko helduak baztertzeko ditugu: askok ikasketak bururatu dituzte eta lan-merkatuan daude. Beste batzuk unibertsitatean jarraitzen dute. Batzuk ezkonduak dira eta haurrak badituzte. Ondorioz beren beharrak eta gustuak osoki ezberdinak izan daitezke.

Ikerketaren iturriak, bi hitzez azken hamarkadako bost inkestak dira (Gaztetxoak 1999, Nortasuna 2005, Euskara 2006, Ipsos media 2007, Kultura 2008) bai eta ere Euskal Kultur Erakundearen (EKE) ekintzen txostena eta Euskararen Erakunde Publikoaren (EEP) proiektu deialdiak, 2009ko urtean mugaturik txosten honetarako (*ikus bibliografia*).

4. Gazteriaren argazkia

Nor dira 2010eko gazteak?

Duela bost edo hamar urteko ikerketak balia ditzazkegu. Alabaina, 1999an 13 urte zuten gaztetxoek orain 24 urte dituzte eta 2005eko adin talde gazteenek orain 21-29 urte. Nolako argazkia ateratzen da euskal aisialdien ulertzeko interesgarriak diren parametroak erabiliz: lehen hizkuntza, hizkuntza gaitasuna, hizkuntzen erabilera, herri nortasunaren sentimendua? Orain arte ez daukagu gazteen aisiari buruzko ikerketarik bainan bai gai honi lotuak diren hiru eremutan, kultura, hedabideak eta kirolak. Zein dira gaurko gazteen joerak?

Euskara biziki gazte gutiren ama-hizkuntza da. %14entzat doi doia. Beraz euskara ez da gehiengoaren nortasuna egituratu duen hizkuntza afektiboa. Hortako garrantzi handia luke euskara izan dadin ahal bezainbat esperientzia atsegingarriei lotuko zeien hizkuntza, adibidez aisialdian. Oraindik euskararen transmizioa auzian dago, gaztetxoek inkestak erakusten duen bezala. Gaztetxo euskaldunei galdegin zeie: Hemendik urte batzuetara, seme-alabarik bazenu, zuk euskaraz hitz egingo zenieke etxean? Erantzuna «bai» %87 Iparraldean, %74 EAEn eta %65 Nafarroan. Galdea hipotetikoa izanikan ere, aldagai hau interesgarria da nolazbait euskara jarraitzeko go-go adierazten baitu. Gutienik transmititzen den lurraldean dago transmititzeko xederik bizkorrena. Jarrera baikor hau haziko da euskara atseginaren hizkuntza sentituko den neurrian.

Hizkuntza gaitasunaren aldetik, belaunaldi hauekin gelditzen da euskararen aspaldiko gainbehera. Eskolari buruzko hizkuntza politika eraginkorraz baliatu dira. Haien eskola herria baino euskaldunago da. Ondorioz gazteen adin taldea, lehen aldikotz, zaharragoa baino euskaldunago agertzen mintzatzeko (%16 versus %11). Halere gazte hauek ere euskaraz baino frantsesez trebeago dira. Euskal elebidunen multzoa 3 punduz goratu den denboran, elebidun orekatuen multzoa 14 punduz ahuldu da eta erdal elebitasuna 11 punduz indartu. Badakigu hitz egiteko erraztasuna faktore erabakigarria dela hizkuntza bat edo bestea hautatzerakoan.

Gazteek non erabiltzen dute euskara? Eskolan eta eskolaren inguruan, erabilera «profesionala» nolazbait. Gero, baina gutiago, familian eta lagunartean, hots gune afektiboetan.

Zein dira gazteen pentsamoldea euskarari buruz? Definizio aski tradizionala ematen diote: hizkuntza zaila da, bainan gurea delakotz zaindu behar da. Gehiago laborantzari eta iraganari lotzen diote ezinez eta etorkizuneko bizitza hiritarrari. Ondorioz ez dakite euskara baliagarria den ala ez. Halere gure nortasun kulturalaren zinezko ikurra da. Beharrezkoa da euskara irakastea eskoletan baina haientzat hautuzko ikasgai bezala. Ezagutza ez da aski, egun oroz erabili behar da euskaldunen artean, erdaldunak hor badira ere. Gazte zenbaitek euskarazko ekintza gehiago nahi lukete.

Nortasun kolektiboari buruz, bi emaitza oso ezberdin baditugu. Euskaltasuna bakarrik aipatzen delarik anitzek beren burua euskalduntzat daukate: %48 Iparraldean oro har eta %43 gazteengan, beraz hizkuntza gaitasuna baino askoz gehiago. Aldiz euskal eta frantses nortasunak lehian ezartzen direlarik, bien artean inkestatuak hautu bat egin behar duelarik, emaitzak zalantzan daude: gehiago euskal herritar %16, euskotar bezain frantses %24, gehiago frantses %53 Iparraldean oro har. Quebecar soziologoek nazio kulturala eta nazio zibikoa bereizten dituzte. Nazio kulturala ondarean, ohituretan, hezkuntzan, hizkuntzan oinarritua da. Nazio zibikoa sortzen da herritarrek herria eraikitzen dutelako kontzientzia daukatelarik, zerbitzu publikoetan, lurralde antolaketan, ekonomian, ekologian parte hartuz. Nortasun kulturala nahiko argia da, baina herritasunari buruz jendetza bikoitz agertzen da.

Bizitza kulturalari begira, hemen ere «paradoxa» baten aitzinean gara. Oharra Iñaki Martínez de Luna-rena da (Baxok, *Euskal nortasuna...*: 142. or.). Alde batetik kulturaren osagai nagusiak definitzerakoan gazteek orokorki eta euskaldunek bereziki euskarari ematen diote lehen lekua. Baina kontsumitzaile bezala zinemari ematen diote lehentasuna, herritar, guztiek bezala. Eta zineman euskararen lekua mendrea da (ikusgarrien %3). Halere kultura eragile bezala, kantua, antzerkia eta bertsolaritza gogotik praktikatzen dituzte.

Euskarazko hedabideek arrakasta handia dute herritarren artean, bereziki gazteen artean. Telebista ikusleak, irrati entzuleak eta musikazaleak %50

dira guti gorabehera, euskara ulertzen dutenak %26 direlarik. Euskara ongi dakitenek euskal hedabideetan dabilta kasik ehuneko 80aren heinean. Bana zergatik euskaldunen %40ek ez dute deus irakurtzen euskaraz?

Kirola aipatzen delarik bereizi behar dira kirola praktika bezala eta kirola ikusgarri bezala. Praktikan gazteek ibilaldiak maite dituzte bereziki mendian. Ikusle bezala gazteen lehen hautuak errugbia eta futbola dira (praktikan 3. eta 10. mailan direlarik). Pilotak aipamen berezia merezi du. Euskal Herrian kirol anblematikoa da, lehen herri kirola. Ikusle bezala gazteek 3. lerroan daukate, plazetan edo maizago telebistaren aitzinean eta praktikan 4. mailan.

«Aisialdia, gazteak eta euskara» gogoetagai dugularik, kontuan hartu behar dugu Ipar Euskal Herriko belaunaldi gaztea gero eta euskaldunago dela, euskarari eta herriari atxikia, kulturzale, kirolzale ere bai adinak erakarririk. Haatik euskara ez da ama hizkuntza gehiengo handiarentzat. Pentsa dezakegu euskara ez dela nortasuna eraiki duen hizkuntza afektiboa gazte gehiengo horrentzat. Ondorioz euskararen erabiltzaile herabeak dira, doi bat etxean eta lagunartean, askoz gutiago gizarte zabalean. Estrategia da eskola hizkuntza nola bilaka daiteken hizkuntza afektiboa plazerarekin lotuz. Egia erran, ikasleak eskolan eta eskola inguruan ere euskaraz mintzo dira, auke-ra atsegingarriak aurkitzen dituzten neurrian. Ikus dezagun zer egiten den aisialdiaren eremu ezberdinetan.

5. Aisialdien eremuak: bilana

Ikerketarako 12 eremu bereizi ditugu: bilguneak, egonaldiak; komunikabideak (idatzizkoak, entzun-ikusizkoak, elektronikoak); argitalpena eta irakurketa; musika, dantza eta kantua; antzerkia eta bertsolaritza; kirolak eta zirkua; bestak eta festibalak; arte ederrak; ondarea; zinema; ingurumena; jarduera zientifikoak. Gainera kontuan hartu ditugu berezko aisialdiak, adibidez gaztetxeak.

Hemen adibidetzat laburbilduko ditugu 2009an Euskararen Erakunde Publikoak edota Euskal Kultur Erakundeak bost eremutan lagundu dituzten proiektuak.

5.1. Bilguneak, egonaldiak

Aspaldidanik izan dira oporretako egonaldiak, kanpaldiak, «koloniak», «Euskaldun xoriak» eta beste. Ikusi dugu ibilaldiak direla gazteen kirola erabiliena. Hona 2009an gauzatu diren ekintza batzuk.

Eragilea	Jarduera	Parte-hartzea
Basaizea	Aisialdi ekintza tematikoa	14 haur/gazte
Karkaila	Kultura jarduerak, ibialdiak. Musika saioak	18 perkusiolari, 594 haur
Uda Leku	Egonaldiak. Ekintzak. 3 bilgunetan	8.986 haur-egun, 25 ikasle
Cassin lizeoa	Kultura trukaketa Zornotzako ikastetxe batekin	4 egun Zornotzan
Fal kolegioa	Kultura trukaketa Bilboko Luis Brinas kolegioarekin	16 Fal ikasle, 16 Brinas ikasle
Larzabal kolegioa	Murgiltze astea: Bilbon eta Abadiako jauregian	Klase bat, 5 egunez

Alor honetan eragile nagusia Uda Leku elkarte da: hiru bilgune dauzka Baionan, Hendaian eta Biarritzen ; asteazken oroz haur eta gaztetxoak bil-tzen dira eta opor guztietan salbu eguberriz. 2010ean 300 haur ibili dira 14 egonaldi-ibilaldietan. Ez da harritzekoa EEPk ematen dituen diru laguntzen %97 baliatzen baitu (130.000 €).

Ohar bat: Uda Lekuren 3 bilguneak kostaldean dira, beraz barnealdeko bilguneak beharrezkoak dira, Basaizea Baigorri eta Karkaila Zuberon. O-reka bat egin daiteke diru laguntzen banaketan ?

Alor honetako jarduerak bi motakoak dira: egonaldiak eta ikastetxeen arteko trukaketak. Trukaketa horiek esperientzia garrantzikoak eta atseginak dira: ikasleek ulertzen dute Euskal Herriaren batasuna eta aberas-tasuna. Gainera elkarren komunikazio hizkuntza bakarra euskara da, eus-kalkien ezberdintasuna jolas moldean gaindituz.

5.2. Antzerkia eta bertsolaritza

Antzerkia eta bertsolaritza arrakasta handiko jarduerak dira gazteen artean. Bai eta ere besteak beste Zuberoako pastoralak eta maskaradak, jokari edo ikusle bezala.

Eragilea	Jarduera	Parte-hartzea
Bertsolarien lagunak	Bertsu eskolak, saioak. <i>Hernandorena gazte saria</i>	11 bertsu eskola: 70 haur/gazte.
Maite dugulako	Antzerki tailerrak, heldu eta gazte. Antzezenak	176 tailer-oren, 25 antzerkilari
<i>Traboules</i>	Ikusgarrien sorkuntza. Txontxon-gilo emanaldiak	3 emanaldi.
Zuberoako herri lizeoa	<i>Euskamerikan</i> pastorala. Kaliforniakoak Zuberoan	6 ikasle, 24 astez oren bat
<i>Etxepare</i> lizeoa	<i>Gordin eta bero</i> antzerkia. 3 Puntu taldeko batekin	95 haur, 8 laguntzaile
<i>Xalbador</i> kolegioa	<i>Gernika</i> antzerkiaren ikusketa	
7 antzerki talde	Sorkuntzak: <i>Sissi, Diaspora bidean, Txu-txu, Har eman, Zuhaitz maitemindua, Lapurdiko tragedia...</i>	
3 txontxon-gilo talde	Emanaldiak: <i>Kokolobatxi, Am Stram Gram, Mamuak</i>	

Aspaldidanik antzerkiak prestatzen eta ematen dira ikastetxeetan eta konpainia berezien bidez. Euskal Haziak guraso elkartean ikastetxe giristinoetan «Euskal Antzerki astea» antolatzen du: 2009an 28 eskola, 8 kolegio, 450 haur eta gaztetxo igan dira 25 antzerki oholtzatarara.

Bertsolaritzaren arrakasta berriago da. Baserritik hirietara heldu da, arte garaikide eta modernoa bilakatuz. Alor honetan tradizioa eta modernitatea lotu dira, euskararen onurako, hori bertsolaritzako eragile beraiengatik. Bertsolarien lagunak elkarrekin da eragile nagusia, bertsolari berrien formazioa, saioen antolatzailea adibidez *Hernandorena gazte sariketa*. Urteko kontuak 100.000 euroz gorakoak dira.

Ohiko jardueretaz gain, Euskal Kultur Erakundeak sorkuntza laguntzen du, nola antzerki konpainien bidez (Chimères, Versant, Elirale, Hebertik, Maite Dugulako, Lapurdi 1609), hala txontxongiloen alorrean (Tokia, Antzokiaren harian, Azika) haurrentzat bereziki.

5.3. Musika, dantza eta kantua

Musikak, dantzak arrakasta handia dute gazteengan, molde tradiziona-lean eta modernoagoan. Kantuak ere bai euskara dakitenekin. Kultura inkestaren arabera musika erosle gazteetan %69k euskal musika erosten dute, euskaldunak ala erdaldunak; azken 3 hilabeteetan %97 gazte euskaradun kontzertu batera joan dira (2007).

Eragilea	Jarduera	Parte-hartzea
Iparraldeko Dantza batzordea Atelier	25 dantza talde, ekintzak 25 ikastegitan, 2 musika eskola <i>Dantza hirian 2009:</i> komunikazioa euskaraz	600 dantzari, 32 ikuskizun Ekintzak 6 egunez
<i>Larzabal</i> kolegioa	Hip hop ikastaroak 17 astez. Bi talde, bi agerraldi	40 ikasle, astero 40 minutu
F3C <i>Iparralai</i>	Txalaparta kurtsuak ikastetxetan 34 trikiritxa eta pandero kurtsu	18 gazte, 10 orenez 314 haur, 21 irakasle
<i>Fal</i> kolegioa	Brassens-en kantuak euskaraz antzezturik	13 ikasle, 3 partaide
4 musika talde Baigorri, Isturitze	Sorkuntzak: <i>Alpharock, De Escurra kontzertua, Ezkia haizean kantari, Olentzero.</i>	
6 dantza talde Iparraldea	Sorkuntzak: <i>Aurrez, aurre, Arpean, Sakratu, Urhaska, Andrearen uzta, Paisol dantza.</i>	

Iparraldeko Dantzarien Biltzarra (IDB) da dantzaren arduradun nagusia. 25 talde, gertakizun handiak (Dantzari ttiki, Dantzari eguna, Mutxikoen eguna), sorkuntza anitz. EEPk ematen dituen diru laguntzen %64 erabiltzen du.

Dantza saioak gehienak tradizionalak dira, baina hip hopa ikasten da *Larzabal* kolegioan.

Musika kurtsuok ere lagunduak dira: txalaparta, trikiritxa, etab.

Euskal Kultur Erakundeak sorkuntzak sustatzen ditu musika mailan (ZTK, Eszena nazionala, Herri soinu...) bai eta ere dantza mailan (Maritzuli, Leinua, Zarena zarelako, Herri soinu, Kitzikazan/k).

Geroari buruz kantari gazte asko agertzen dira: Amaren alabak, Hau-rock Taldea, Haur kantu xapelketa...

5.4. Komunikabideak

Taula honek erakusten digu gazteriaren zaletasuna irratiak entzuten eta telebista ikusten. Gainara askoz jende helduak baino trebeago dira tresna elektronikoeekin, ordenagailuak, jokoak ala esku telefona. Zer eskaintza dute euskaraz? Eskaintza ahula hain segur.

16-29 urtekoen erantzunak

<i>Azken hiru hilabeteetan zenbat aldiz erabili dituzu euskarazko hedabideak?</i>				
Zenbat aldiz	Irratiak	Telebista	Diskoak	Irakurgaiak
Egunero	%13	%06	%12	%05
Askotan	%10	%14	%17	%05
Batzutan	%15	%27	%24	%09
Sekulan	%62	%53	%45	%80

Iturria: Eskal nortasuna eta kultura XXI. mendearen hasieran (2005)

Irrati mailan eragile nagusia Euskal Irratiak elkartea da lau irrati federatzen dituelarik: *Gure Irratia*, Uztaritzen; *Irulegiko Irratia*, Garazin; *Xiberoko Botza*, Maulen eta *Antxeta Irratia*, Hendaian. Hegoaldeko irratiak ere entzuten dira. Diru laguntzaren %60 erdiesten du federazioak.

Telebista mailan eragile nagusia Euskal Telebista da. Halere tokiko telebistaren egitasmoa hor dago *Kanaldude*, TVPI.

Hedabideak definizioz orokorrak dira. Gazteentzat bada Hegoaldean Gaztea irratia eta Iparraldean emankizun bereziak: Petatxu, Borta zabalik.

Irrati interaktiboak badira: Aztibegia, Radiokultura. Interneten bidezko egunkaria Kazeta.info. eta Webgune asko: Kanaldude, EEP, EKE...

Prentsa idatzia hau da. Mintza eta Hitza astekari berriak dira, *Herria* astekaria aspaldikoa eta *Berria* egunkaria. Baina irakurle gazteen proportzioa zein den ez dakigu. Pentsa dezakegu ahula dela.

Orokorrean, irradi entzuleak eta telebista ikusleak euskara dakitenak baino gehiago dira. Baina elebidunetan ere badakigu %40k ezer ez dutela irakurtzen.

5.5. Bestak, festibalak

Bestetan eta festibaletan gazteak trumilka dabilta. Euskaingintzako eragileen estrategia da, dauden bestetan ahal bezainbat euskal ekintza programan sartzea. Honek ez du diru gehiago eskatzen baina erabaki guneetan egotea. Eredugarria da Baionako bestetan egiten dena², bai eta ere beste hiri eta herri batzuetan.

Eragilea	Jarduera	Parte-hartzea
Euskal Herria Zuzenean	3 eguneko festibala. Lema: «euskara ikas eta erabil»	30.000 sartzet.
Euskaldun Gazteria Pil Pil	Formakuntza, animazioa DVD sukaldaritzaz	18 gazte, 10 oren
Hamar festibalak	Hartzaro, Xiru, Errobiko festibala, Bihar herri, Musikaren egüna, Dilin dalan, Haur kantu xapelketa, Gauzak biltzen...	

² Emeki-emeki euskarak eta euskal kulturak beren lekua eskuratzen dute besta erraldoi horietan, euskal uharte sortuz ozeano erdaldun handian (milioi bat jende, kanpotiar anitz). Urtero, Euskal Kultur Erakundeak proposaturik, bertsolari batek Baionako besteei hasiera ematen die. Eguneru Jacques-Portes plazan, 16:30tik-23:00etara, *Karrikaldi* ekitaldia antolatatu da (Ibaialde, Leinua eta Baionan Kantuz elkarteak): euskal dantzak, kantuak, bertsoak... Euskal musika eta kantuak karraketan han hemenka entzuten dira, programazioan sartuak.

Ipar Euskal Herriko 10 bat festibalen eragileek laguntza bat eskatzen dute erakundeengandik: Herri Soinu, Abotia, Ezkandrai, Herri Soinu, Bil xokua, Pestacles, Euskal kantu xapelketa, Lagunekin...

Beste besta asko badira beren burua ordaintzen dutenak edo diru biltzeko antolatuak direnak: Euskal Herria Zuzenean, Herri Urrats eta beste eskola bestak, Korrika, Sagarno eguna, Nafarroaren eguna, Lapurtarren Biltzarra.

Kultur asteak urtero antolatzen dira: Bidarten, Donibane Lohizunen, Hazparnen (Kulturaldia), Hendaian, Biarritzen (Bi harriz lau xori)... Etor-kizunean, kezka nagusia izanen da besta eta festibal horietan zein den euskararen lekua, nola leku hori handitu.

5.6. Ondorioak: indarguneak eta ahulguneak 2009ko egitarauetan

Ezin ditugu 12 aisialdi eremuak zehazki aztertu, gazteen aisialdi ez antolatuak ez ditugula azterketan sakonki kontuen hartzen oroitaraziz. Halere ikuspegi orokor bat izan dezakegu proiektuek ardietsi duten diru laguntza publikoak konparatuz, errana baita aurrekontuak direla borondate politikoaren seinale argienak.

Taula honetan aisialdi eremuak zerrendatuak dira, eremu horretako proiektuek lortu duten dirulaguntza kopuruaren arabera. Seinale bat da botere publikoek zer-nolako garrantzia ematen dieten aipatu eremuei.

2. zutabea diru laguntzan kopuruak eta ehunekoak daude. Diru laguntzen konparaketa: bost eremu nagusik laguntzaren %92 lortu dute (791.500 €) eta beste 6 eremuek %8 (83.600 €). Orotara 875.100 €.

3. zutabeko kontuak, lagunduak diren proiektuen gastu osoak dira. 11 proiektuen kostu osoa 2.709.600 €ko da. Beraz ikus daiteke zein den laguntza publikoaren heina (%32) eta elkarteek ekarpen propioa. Eremu batzuk oraindik laguntzarik gabe daude, adibidez joko elektronikoek ekoizpena.

Aisialdi eremuak	Laguntzak €	%	Kontuak €	%
Hedabideak, bideoak	451.300	%52	1.235.400	%46
Egonaldiak, ibilaldiak	134.100	%15	521.600	%19
Antzerkiak, bertsolaritza	86.600	%10	355.800	%13
Musika, dantza, kantua	66.000	%08	200.000	%07
Bestak, festibalak	53.500	%06	77.000	%03
Kirola, jokoak	25.400	%03	168.100	%06
Argitalpena, irakurketa	20.700	%02	20.700	%01
Ondarea, erakusketak	11.000	%01	81.200	%03
Ingurumena, zientziak	9.000	%01	17.400	%01
Zinema	3.400	–	6.000	–
Arte ederrak	1.000	–	10.000	–
OROTARA	875.100 €		2.709.600 €	

Iturriak: EKEko eta EEPko dosierak (2009).

6. Euskal aisialdiaren politika

Gertatzen da erakunde publikoek maiz zuzenean laguntzen dituztela gazteen aisialdian sartzten diren jarduerara asko; herrietako bestak, kirol lehiaketak, festibal handiak. Bi erakunde dira hizkuntza edo kultura politika bat daramatenak aisialdiak euskalduntzeko: zuzenean Euskararen Erakunde Publikoa, zeharka Euskal Kultur Erakundea.

6.1. Euskararen Erakunde Publikoaren xedeak

Erakundeak 2006an Hizkuntza politika proiektua definitu zuen, helburutzat hartuz «hiztun osoak» formatzea, belaunaldi gazteei lehentasuna emanez. Hortarako 12 erronka nagusi definitu dira, beren norabide estrategikoekin eta lan ardatzekin. Bosgarren erronka aisialdiarena da: «Aisialdi uneetan euskararen erabilpena sustatuz, hizkuntza eta gozamina uztartu».

Bi norabideak dira, alde batetik «lurralde osoan, familiei ematea euskarazko aisialdi eskaintza erakargarria eta kalitatezkoa hautatzeko aukera»

eta, bestalde, aisialdian diharduten profesionalen formazio bat ematea, «behar dituzten tresnak eta gaitasunak» eskura ditzaten.

2009an diagnostika ofizial bat bat egin zen hiru ministeritzetako ordezkariekin, ikusteko bost urtez zer egin zen beste bost urteko kontratua sinatzerakoan. Laburbilduz,

- bost erronka landu dira molde egituratuan: lehen haurtzarora, irakaskuntza, argitalpena, euskara bizitza sozialean eta helduen euskalduntzea;
- bost erronka landu dira molde puntualean: hedabideak, hizkuntzaren kalitatea, toponimia, ikerkuntza eta motibapena;
- bi eremutan ez da mementoko politika egituraturik: familia bidezko transmisioa eta lan honetan aztertzen dugun aisialdia.

2010-2016 epeari begira, ibilbide orria finkatu da eta aisialdiaren erronkan lau langune zehaztu dira:

- «*aisialdi harrera kolektiboaren egituretan euskararen eskaintza emendatzea eragilean eta iharduerean bitartez;*
- *hezkuntza kulturala eta artistikoa;*
- *kirol hezkuntza;*
- *aisialdi zerbitzuen kontsumoa».*

6.2. Euskal Kultur Erakundea eta publiko berriak

Euskarazko aisialdia ez ba berenaz Euskal Kultur Erakundearen helburuetan. Halere jarduera anitz daramatza, bereziki publiko berriei buruz, aisialdiari lotuak direnak. Adibidez 2009ko ekintzen bilduman:

- Hezkuntza artistikoa eta kulturala eskola munduan.
- Sorkuntza artistikoa profesionalekin eta amaturrekin.
- Kultura egituren eta egitasmoen sustapena.
- Mugaz gaineko harremanak.
- Ikusgarrien hedapena: antzerkia, dantza, musika.

- Festibalak eta topaketak.
- Literatura eta argitalpena.
- Euskal kulturaren baliabide numerikoak.

Gainera egun oroz Euskal Kultur Erakundearen webguneak zerrendatzen ditu aktualitatean diren hogeitaz bat kultura gertakari, hots eguneroko kulturaren aktualitatea.

7. Lau gomendio besteak beste

Gure xedea da alorrez alor gomendioak egitea, azterketaz baliatuz. Behin behinean lau gomendio orokor egin ditzakegu, kontuan hartuz euskalgintza eta kulturagintzaren aktualitatea.

A. *«Gazteria, elkarteak eta kirola» eskuduntzan daukaten tokiko elkargoek beren gain har dezatela euskarari tokia ematea, aisialdi eremuetan, hizkuntza teknikarien bitartez.*

Hizkuntza politika bi gertakari nagusiz baliatu behar luke: alde batetik tokiko elkargoen erreformak eskuduntza orokorra emanen die herri elkargoek eta besteak beste gazteria eta kultura mailan; bestalde Euskararen Erakunde Publikoak, partaidetzan hiriekin eta herri elkargoekin hizkuntza teknikarian sarea hedatzen du Ipar Euskal Herri osoan. Bi aldaketa nagusi hauek sinergian uztartuz euskarak aitzinamendu handia egin lezake, bereziki aisialdi eremuetan.

B. *Hizkuntza politika publikoak lagun ditzatela aisialdiak euskalduntzen dituduten eragileak eta molde berezian eragin handia duten egiturak: Uda Leku, euskal hedabideak, kirol elkarteak, festibalak.*

Aisialdiaren alorrean, etorkizunari buruz, Euskararen Erakunde Publikoaren lehen helburua da egitura eraginkorrak indartzea. *Uda Leku, Karkaila* eta *Basaiea* bezalako elkarteak bai eta ere beste batzuk adibidez *gaztetxeak*. Diru laguntzaz gain, «labelizazio dispositiboa» ere erabil daiteke. Labelizazioaren bidez, egiturak sailkatzen dira, irakaskuntzako ereduak bezala: euskarazko egiturak, egitura kolektiboki elebidunak, egitura per-

tsonalki elebidunak. Sailkapen hau egin da gurasoek jakinean hautu bat egin dezaten hartzaindegien artean. Aholku Batzordean proposamena egin zen jokamolde berdina aplikatzeko beste egitura batzuk ere kalifikatzeko erabiltzen den euskara kontuan hartuz.

C. *Aisialdia euskalduntzeko, laguntza eraginkorra hartze dute gazteengan arrakasta handia duten baliabideek eta bereziki zinemak eta joko elektronikoeak.*

Erakundeen egitarauan sartu behar dira eta indartu orain arte guti landu diren bi eremu: zinema eta joko elektronikoa. Harrigarriko arrakasta dute haur eta gaztetxoaren artean. Baina eskaintza ahula da euskaraz. Beraz filma eta joko argitalpena bultzatu behar da, sorkuntza edo bederen itzulpena lagunduz.

D. *Aisialdiaren eremuan nabari da euskalgintza eta kulturgintza uztartzen direla eta Euskararen Erakunde Publikoa eta Euskal Kultur Erakundearen arteko lankidetzaren beharrezkoa dela.*

1990az geroztik Euskal Kultur Erakundeak «dena» egiten zuen. 2005ean Euskararen Erakunde Publikoa sortu zelarik kulturgintza eta euskalgintza bereizi ziren eta, oro har, baliabide publikoak hirukoiztu zirelarik. Beraz euskara irabazle atera zen, baina bi erakundearen arteko lankidetzaren ez da nabari, jarduera askotan kultura eta hizkuntza uztartuak baitira. Argitalpenean elkarlan bat egiten da. Beste alorretan ere baliabideen metaketak eraginkortasuna bizkor lezake.

Oinarrizko bibliografia

BAXOK, Erramun, *Euskararen egoera Ipar Euskal Herrian*, 2006ko inkesta soziolinguistikoa, IV. Inkesta Soziolinguistikoa.

BAXOK, E. ETA BESTE, 2006, *Euskal nortasuna eta kultura XXI. mendearen hasieran*. Donostia: Eusko Ikaskuntza.

BERRIO-OTXOA, Kontxesi, HERNÁNDEZ, Jone Miren, MARTÍNEZ, Zesar, 2003, *Gaztetxoak eta Aisialdia: Etorkizuna aurreikusten (2001-2002)*, Soziologiako Euskal Koadernoak, 13, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza.

DUMAZELIER, J., 1962, *Vers une civilisation des loisirs?* Paris: Seuil.

EUSKAL KULTUR ERAKUNDEA, 2001, *Etorkizuna aurreikusten 99: Euskal Herriko gaztetxoak eta euskara Iparraldeko egoera*. Euskal Kultur Erakundea.

———, 2006, *Euskal Kultura 2007-2013 Elgarrekin bilaka – Culture basque 2007-2013 Devenir ensemble*. Euskal Kultur Erakundea, www.eke.org.

———, 2007-2008-2009-2010, *Ekintzen bilduma – Bilan d'activités*. Euskal Kultur Erakundea, www.eke.org.

EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOA, 2006, *Hizkuntza politika proiektua «Hiztun osoak helburu, haur eta gazteak lehentasun»*, elebiduna, www.mintzaira.fr.

———, 2007-2008, *Ipar Euskal Herriko euskalgintzako eragileei zuzendua den proiektu deialdiaren ebazpena*.

———, 2009-2010, *Euskararen alorrean diharduten Ipar Euskal Herriko eragileei zuzendu hizkuntza jarduera proiektu deialdiaren ebazpena*.

———, 2009, *État des lieux provisoire de l'action menée par l'Office Public de la Langue Basque*, www.mintzaira.fr.

———, 2009, *Cadre opérationnel provisoire 2010-2016 pour la politique publique linguistique*, www.mintzaira.fr.

———, 2010, urria, *2010-2016 urteetako hizkuntza politikaren Jokabide Esparrua «Hiztun osoak helburu, haur eta gazteak lehentasun»*.

EUSKO JAURLARITZA, 2008, IV. *Inkesta Soziolinguistikoa 2006*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

EUSKO JAURLARITZA, KULTURAREN EUSKAL KONTSEILUA, EUSKAL KULTUR ERAKUNDEA, 2008, *Kultura Ohiturak Praktikak eta Kontsumoa Euskal Herria 2007-2008*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

———, 2008, *Kultura Ohiturak Praktikak eta Kontsumoa Ipar Euskal Herria 2007-2008*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

GAINDEGIA, 2009, abendua/décembre, *Ipar Euskal Herriko argazki sozio-demografikoa / Portrait démographique et social du Pays Basque Nord*, www.gaindegia.org/files/IparEuskalHerrikoArgazkia.pdf

HERNÁNDEZ, J. M., 2005, *Jolasgaraia. Gaztetxoak, hizkuntzak eta identitateen adierazpenak*, Soziologiako Euskal Koadernoak, 16, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza.

———, 2010, « *Baina gu ere gazteak izan ginen! Gazte euskalduna izatearen esanahia atzo eta gaur* » hitzaldia, « *Gazteak, aisialdia eta euskara* », XV. Jagon Jardunaldiak, 2010/11/19. Bilbo: Euskaltzaindia.

IPSOS MEDIA, 2007, *Komunikabideen erabilpenaren azterketa: Telebista eta irrati* - *Enquête de fréquentation des médias: Télévision et radio*, 2007. Euskararen Erakunde Publikoa, www.mintzaira.fr.

MARTÍNEZ GARCÍA, Z., HERNÁNDEZ GARCÍA, J. M., BERRIO-OTXOA DE ANGIOZAR, K., 2000, Aisialdiaren definizioa eta bilakaera, *Haur eta nerabeen aisialdi antolatua Gipuzkoan*. Gipuzkoako Foru Aldundia, http://www.gipuzkoa.net/infojuven/guiaocioorg/eus/PDFeus/1._ATALA.pdf.

MARTÍNEZ DE LUNA, I. eta BERRI-OTXOA, K. [zuzend.], 2000, *Etorkizuna aurreikusten 99: Euskal Herriko gaztetxoak eta euskara*. Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Euskal Herriko Unibertsitatea, Euskal Kultur Erakunde.

SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRA, URTXINTXA, TOPAGUNEA, 2009, *Gazteen hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreen azterketa*, Soziolinguistika Klusterra, <http://www.soziolinguistika.org/gazteak>.

«Zer egin dezaket nire udalean nerabeek aisian eta lagunartean euskara gehiago erabiltzeko»

ARRUTI, Iñaki

Lasarte-Oria Udaleko Euskara Zerbitzuko arduraduna

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Zein jarduera-esparruk osatzen dute nerabeen errealitatea? Eta zein da bakoitzaren garrantzia erlatiboa? Eta erantzun bera ote dute bi galdera horiek Bilboko eta Garesko nerabeen kasuan? Eta gauza bera izango ote dira Bilboko nerabe guztien eta Garesko nerabe guztien kasuan? Eta...?

Eta udal batean kokatzeko ariketa egiten baldin badugu, zeintzuk dira gizarte-jarduera horietatik udalerrian hezurmamitzen direnak? Eta udalerrian hezurmamitu arren, udalak eragingarri, eragiteko modukoak alegia, izan daitezkeenak?

Bete-beteko erantzunik duenik ez dut ezagutzen eta nik ez dut behintzat. Hala ere, lanerako baliagarriak izan zaizkigun, interpretazio-tresna batzuetara iritsi izan gara.

Udaltop-en II. edizioan ere (www.udaltop.com) landu, landu zen gaia. Galdera bera, baina, horrelakoetan gertatu ohi den tankerara, erantzun borobil eta erabatekorik ez zen osatu. Hala ere, erantzun batzuk topatu ziren landutako ponentzietan eta bertaratutakoek lan-taldeetan egindako lanean.

Hitz-gakoak: nerabe, jarduera-mota, eskola, aisialdia, lagun artea, udaltop.

¿Qué tipo de actividades ocupa la realidad de los adolescentes? y ¿cuál es la importancia relativa de cada una? ¿La respuesta sería la misma entre adolescentes de Gares y de Bilbao? ¿Sería la misma entre todos los adolescentes de Gares y de Bilbao?

Y si nos centramos en un pueblo, ¿cuál de estas actividades se desarrolla verdaderamente? Y aunque se desarrollen, ¿cuáles de estas obtienen resultados satisfactorios?

No conozco a nadie que tenga las respuestas a estas cuestiones, yo no desde luego. Aun así, hemos obtenido unas herramientas de interpretación que nos han sido útiles en el trabajo a desarrollar.

La cuestión se abordó en la segunda edición de Udaltop (www.udaltop.com). Se planteó la misma cuestión y, como es habitual en estos casos, no se obtuvo una respuesta concisa y global. Aun así, en las ponencias presentadas y el trabajo hecho en grupo, algunas respuestas sí que se obtuvieron.

Palabras clave: adolescente, tipo de actividades, escuela, ocio, círculo de amigos, udaltop.

Quelles sont les activités des adolescents? et quelle est l'importance de chacune d'elles? La réponse serait-elle la même pour les adolescents de Puente la Reina et pour ceux de Bilbao? Serait-elle la même pour tous les adolescents de Puente la Reina et de Bilbao?

Et si nous choisissons un village, quelles sont les activités qui sont véritablement pratiquées? Et même si elles sont pratiquées quelles sont celles qui obtiennent des résultats satisfaisants?

Je ne connais personne qui puisse répondre à ces questions, moi non en tout cas. Nous avons pourtant obtenu des outils d'interprétation qui nous ont été utiles dans notre travail.

Cette question a été abordée lors de la seconde édition d'Udaltop (www.udaltop.com). On a posé cette question et comme toujours dans ce cas on n'a pu obtenir une réponse concise et globale. Pourtant dans les rapports présentés et dans le travail réalisé en groupe quelques réponses ont été données.

Mots-clés : adolescent, type d'activités, loisirs, cercle d'ami, udaltop.

What spheres of activity make up the reality of adolescents? And what is the relative importance of each one? And could it be that these two questions have the same answer with respect to the adolescents in Bilbao and those in Gares (Puente la Reina, Navarre)? And will the answers be the same for all the adolescents of Bilbao and all the adolescents of Gares? And...?

And if we make an effort to put ourselves in one town council, which of these social activities are the ones that are carried out in the municipality? And despite taking place in the municipality, which ones could the town council exert an influence on?

I do not know anyone who has a full answer, I myself at least do not have one. Nevertheless, we have obtained some tools for interpretation purposes and they have turned out to be useful in our work.

This was the subject that was worked on in the second edition of the Udaltop (www.udaltop.com). The same question was raised, but as usually happens in such cases, it did not receive a comprehensive reply. Nevertheless, some answers were found in the papers worked on and in the tasks done in the working groups by the people who attended.

Keywords: adolescent, sphere of activity, school, leisure time, group of friends, udaltop.

1. Sarrera

2010eko apirilaren 21ean eta 22an «Zer egin dezaket nire udalean (nire inguruan) nerabeek aisian eta lagunartean euskara gehiago erabiltzeko?» goiburua zuen gaia landu zen Udaltop-en II. edizioan (Udaletako euskara zerbitzuetako topaketetan).

Landu, landu zen gaia, galdera bera, baina, horrelakoetan gertatu ohi den tankerara, erantzun borobil eta erabatekorik ez zen osatu. Hala ere, erantzun batzuk topatu ziren landutako ponentzian eta bertaratutakoek lantaldeetan egindako lanean.

Ez da erraza topaketa batzuen kronika beste jardunaldi batzuetara eramatea. Erraza ez izateaz gain, aspergarria ere izan daiteke (besteak beste informazio zuzenagoa eta hobea jaso ahal izan duelako entzuleak, bai bertan izan delako, bai informazioa modu osatuagoan jasotzeko web-orria bisita dezake-elako ere) eta hori behintzat ekidin nahiko luke dokumentu honek.

Jardunaldi hauetarako, ordea, Udaltopen gai honen ingurumarian esandakoen berri ematea eskatzeaz gain, udal batetik gaia lantzeko esku-hartze eskema bat izan daitekeena proposatzeko ere eskatu zaidanez, azken honetan zentratu dut txosten hau eta Udaltopeko II. edizio horretan landutakoaren erreferentzi batzuk tartekatu besterik ez ditut egingo.

2. Nerabeen errealitatea

Tesi bat (batzuk) egiteko gaia izan daiteke hori berori. Are gehiago ikuspegi diakroniko batetik begiratuta, oso urte gutxiko tartean, kontzeptua bera nola aldatzen ari den ikusita.

Pretentsio horietatik urrun, hemen jasotakoek intuizioak, eskarmentuak eta inguruan entzun eta irakurritakoak oinarri hartuta, egunerokotasunean udal bateko euskara-teknikari baten lana izan daitekeen lur-sail horretan aritzeko lan-eskema bat eskuratzea beste helbururik ez dute.

Urte asko dira *Eskola hiztun bila* liburuan bildutako lanetik ikasi genuela eskola-eremuaren ahalmenez eta mugez. Lan horrek haurren (eta nera-

been) errealitatean eskolak zer-nolako zatia osatzen duen zedarritzen lagundu izan gaitu.

EUSTAT-ek berak ere, hainbatetan egin izan ohi dituen denboraren erabilera sozialaren inguruko azterketek (egunean zenbat denbora eta zer egiten pasatzen dugun zehazten dute azterketa horiek, besteak beste: lanean eta prestakuntzan, fisiologi beharretan, etxeko beharretan, aisian, eta abar) gutako bakoitzaren, edo adin-taldekako multzoak bereizita, errealitatea zein zeregin/esparru/funtzioz (edo egokiena iruditzen zaizuen terminoa aukeratu) osatzen den definitzen lagundu izan ohi gaitu.

Apaltasun guztiarekin esan beharrekoa badut ere, neroni ere, beste hainbat pertsona eta erakunderen tankerara, saiatu izan naiz pertsonon errealitatea osatzen duten jarduera-esparruak zeintzuk izan ote daitezkeen eta horiek adin-talde bakoitzean eduki dezaketzen pisu erlatiboa grafikoki zirriborratzen.

Nire ahalegin horrek behintzat inoiz ez du helburu (eta metodologia) zientifikorik izan. Zirriborroak, ordea, izan du praktikotasunik eta hari hori erabili izan da hainbatetan adin-multzo bakoitza zein jarduera-esparruk osatzen duten eta bakoitzaren pisuaren/indarraren hausnarketa bideratzen laguntzeko.

Iturri horietatik edanez iritsi izan gara gure eguneroko errealitatea ondoren zehazten diren jarduera-esparru hauetan disezcionatzera: familia, irakaskuntza, lagunartea, lan-mundua, komunikabideak, gizarte-zerbitzuak, administrazioa eta aisialdia.

Egin dira beste sailkapen batzuk eta haiek ere (egingo diren beste batzuk bezala) ez dira perfektuak izango, baina baliagarriak izan daitezke, errealitatea interpretatzen laguntzen gaituzten heinean.

Zein jarduera-esparruk osatzen dute, orduan, nerabeen errealitatea? Eta zein da bakoitzaren garrantzia erlatiboa? Eta erantzun bera ote dute bi galdera horiek Bilboko eta Garesko nerabeen kasuan? Eta gauza bera izango ote dira Bilboko nerabe guztien eta Garesko nerabe guztien kasuan? Eta...?

Eta udal batean kokatzeko ariketa egiten baldin badugu, zeintzuk dira gizarte-jarduera horietatik udalerrian hezurmamitzen direnak? Eta udale-

rrian hezurmamitu arren, udalak eragingarri, eragiteko modukoak alegia, izan daitezkeenak?

Uste dut galdera guztien kasuan bete-beteko erantzunik ez dagoela. Nik ez dut behintzat, eta horren ondorioz, nabardura asko galtzen duten, baina lanerako baliagarriak izan zaizkigun, interpretazio-tresna batzuetara iritsi izan gara.

Galdera gehiago eta sakonagoak ere egin daitezke ordea. Alegia, nerabeen errealitatea osatzen duten jarduera-esparru horiek (ikuspegi soziolinguistikoa) direnak direla ere, zeintzuk dira nerabe baten hizkuntza-garapena (ikuspegi psikolinguistikoa) gehien baldintzatzen/osatzen dutenak?

Beste era batera galdetuz, haur baten (gehienen) jarduera-esparru nagusiak, adibidez, familia, eskola, eskola-orduz kanpoko jarduerak eta telebista baldin badira, berdin eragiten al du zati bakoitzak haurraren hizkuntza-garapenean?

Nik ezetz esango nuke. Eta ausartuko nintzateke baieztatzeraz, denen artean familiak duela hizkuntza-garapen horren espikazioaren parterik handiena, seguruenik bai denbora kantitatearen distribuzioaren ikuspuntutik, bai eraginaren kualitatibotasunaren ikuspegitik ere.

Eta nerabe baten kasuan?

Lagunartea, eskola eta aisialdia bereiziko nituzke nik, garrantzia ere hurrenkera horretan emanez. Irakurlea, ordea, dagoeneko bere buruari galdezka ariko da, ea familiak ez ote duen eraginik nerabeen kasuan, edota, haurren kasuan komunikabideak aipatu baditugu, nerabeetan hori bera denboran eta komunikabide-motetan (Internet...) hainbat aldiz biderkatuta ez ote genukeen jaso behar.

Gauza gutxi izan ohi dira zuriak edo beltzak eta hemen ere antzera. Denak eragiten du denarengan (edo ia denak behintzat). Hala ere, udal batean kokatuta, familia-esparrua haurren giza multzoan langai (eta lehentasun) jotzearen aldekoa naizen moduan, nerabeen adin-taldean uste dut ez duela lehentasunik. Uste dut urak pasata daudela. Eta ez momentu horretan familiako hizkuntza-errealitateak nerabearen hizkuntza-errealitatean eraginik ez duelako, errealitate horiek mugitzeko indarra galdu duelako baizik.

Komunikabideak, berriz (bai haurren eta bai nerabeen kasuan ere), iruditzen zait gaur egun oso neurri txikian izan daitezkeela udalerriko eremuan eragingarri, eremu horretatik gaindi dauden egituretatik sortzen eta hedatzen direlako batik bat. Hala ere, adibiderik bada (sare sozialen erabileraz batik bat) eta Udaltopen aurkeztutako ponentzien artean ere aipatuko dugu aurrerago esparru hori helmuga izan duen praktika onen bat edo beste.

Arrazoibide horrek, ezinbestean jauziak emanez aurreratzen ari naizen arren, txosten honen galderaren erantzunetara hurbilpen bat egin nahian, narama esatera udal bateko euskara-zerbitzutik nerabeen hizkuntza-errealitatean eragiteko hiru jarduera-esparru nagusiak lagunartea, irakaskuntza eta aisialdia izan daitezkeela.

3. Udal batetik aritzeko lan-eskema bat

Horiek horrela balira, edo baldin badira, ausartuko naiz (atrebentzia gehitxo ez baldin bada) esparru horietako bakoitzean udalak gara ditzakeen lan-ildo nagusiak zedarritzen.

Edozein kasutan, bistan denez, hemen jasotakoak ere modulatu beharrekokoak dira bakoitzaren egoerara. Esaten ari naizen gauza asko (eta segidan ere horrela egingo dut) Erkidego Autonomoko batez besteko egoera batzuk eta estandar batzuk oinarri hartuta daude esanak (egoera legalari edo irakaskuntzako euskarazko lerroen hedadura dagokionez, adibidez).

Batez besteko egoera horietatik urruntzen diren kasuei (adibidez, herria oso euskalduna delako kasu edo euskara ofiziala ez den lurralde-eremu batean kokatutako udalerrria delako beste kasu batzuetan), lan-eskema hau txikiegia edo handiegia geratuko zaie, seguruenik.

3.1. Eskola

Estandar horietatik abiatuz (herriko ikastetxeetan A eredia gutxiengo bihurtu den eta gero eta pisu gutxiago duen argazki horretatik alegia), begibistakoa da Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan euskarazko ereduetan ikas-

ten ari diren nerabeen euskara-gaitasuna orokortzen ari dela. Begi-bistakoa ere bada (eta begi-bistakoaz gain, zenbait ikerketek frogatutakoa ere bai: Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza-sailak egindako EIFE txostenak, «B2 Euskara mailaren ebaluazioa. 4. DBH»...) euskara-gaitasun horiek anitzak direla (eta ez-nahikoak hainbatetan). Hori horrela izanda ere, ez da ez txosten honen, ez jardunaldien helburua eskola-sistemak nerabeen hizkuntza-gaitasunean egin duena, egin ez duena, egin dezakeena edo ezin egin dezakeena aztertzea.

Testuinguru horretan, uste dut Udalek esparru horri lotuta egin dezaketen hizkuntza-politikaren eskemak bi oinarri izan ditzakeela; eskolari, egiten ari den lana hobetzeko, laguntza ematea bata, eta eskolaren (eta nerabearen) gertuko ingurunea ahalik eta euskaldunena izan dadin neurriak hartzea bestea.

Oinarri horien gainean, beraz, lan-ildo nagusiak ondorengo hauek izan daitezke:

1. Udaleko sailek eskaintzen dituzten irakaskuntzako zerbitzuak euskaraz eskaintzea.

«Etxetik hasi behar delako...» izenburua lehenago ere hainbat kanpainatan erabili izan dugu eta, normalean, ez da aholkulari txarra izaten.

Esparru honetan ere, eta aipatutako estandar horien ingurumarian, udalak egin beharreko lehendabiziko gauza hori bera izan daiteke. Alegia, Udalak berak bere eskumeneko dituen irakaskuntza-zerbitzu horiek (behintzat aipatzen ari garen adin-tarteetatik behera) euskaraz eskaintzea.

Zeintzuk diren horiek? Herri guztietan ez dira berdinak, baina haur-eskolak, tailer okupazionalak eta antzeko zerbitzuak izan daitezke.

2. Udaleko sailek ikastetxei eskola-orduetan egiteko eskaintzen ditzaketen programak euskaraz eskaintzea

Irakaskuntzako zerbitzuak izan gabe ere, eskola-orduetan gauzatzeko hainbat zerbitzu eman edo lagundu ohi dituzte udalek.

Igerian ikastekoak kasu (hainbat tokitan adin zehatz batzuetako herriko haur guztiak hainbat ikasturtetan egin ohi dituzte ikastaro horiek kiroldegietan), ingurumenari lotutako heziketa (eskola-orduetan gauzatu ohi dena), sexu-heziketarekin lotutakoa, bide-segurtasunerako heziketarekin lotutakoa...

Ariketa lagungarri bat izan daiteke udalaren aurrekontua departamentuz departamentu hartu (edota zerbitziburuekin hitz egin) eta zerbitzu horiek zerrendatzea.

3. **Eskolekin Hizkuntza Normalizazio Planak hitzartzea edo badituztenen kasuan planak aberasteko egitasmoak hitzartzea.**

Lan-ildo honek, ikastetxe gehienek ikasleen (kasu honetan nerabeen) hizkuntza-ezaugarriak hobetzeko egin ohi dituzten ahaleginak laguntzea izango luke helburu.

Eskolak egiten ari diren ahalegin horiek, kasu gehienetan, Ulibarri programak sustatutako Hizkuntza Normalizatorako Planak eginez zehazten dira ikastetxeetan. Proposatzen den hitzarmen horien bidez, plan horiek indartu ahal izango lirатеke, ikastetxe bakoitzak eskola-orduetan nerabeekin egitea onuragarri jotzen dituen programak lagunduz.

Adibidez, zer? Adibidez, hainbat tokitan udaletatik lagundu ohi dira gazte-hizkera lantzeko hitzaldi-ikastaroak. Edo hizkuntzaren gaineko jarrerak lantzeko «motibazio-saioak», edo «ahozkotasuna eta bertsolaritza» moduko programa ezagunak, edo eskola-orduetan lantzeko komunikabideren bat edota nerabeen aldizkarietako harpidetzak bultzatzeko laguntza edo erabilera-neurketak egiteko laguntzak, edo... ikastetxeak eta udalak nerabe horien hizkuntza-garapenerako eskola-orduetan langai izatea egokitzen jo dezaketene beste edozein programa.

Aipatutako adibide horietako baten berri zehatza izan genuen Udaltopen, hainbat urtez Gaztezulo aldizkariko zuzendari izandako Alberto Irazuk aurkeztutako «Nerabe eta gazteen kultur kontsumoa: GAZTEZULOren esperientzia» ponentzian. Seguruenik komunikabideen

esparruan kokatu beharko genuke egitasmo hau, baina honantz ekarri dut udalerrri askotan eskola erabili ohi delako nerabeengana heltzeko zubi modura (aldizkariaren zenbaki bat bertan aurkeztu, gero etxera nerabe bakoitzari hainbat zenbaki bidali eta azkenean harpidetzak egitea eskaini...).

Ikastetxeek beren ardura nagusizat dute ikasleen (nerabeen) hizkuntza-gaitasuna osatzea. Zeregin horretaz gain, ordea, uste dut interesgarria dela jakitea ea eskolak hizkuntza-jarrerak eta hizkuntza-erabilerak lantzea helburu ote duen (horien lanketak hizkuntza-gaitasunean ere ondorio esanguratsuak izan ditzakeelakoan).

Hala ez bada, ikuspegi horren komenigarritasunaz hitz egitea iruditzen zait dela lehendabiziko zeregina. Horrela bada, berriz, aurreko paragrafoetan aipatutako programen antzekoek hezurmami ditzakete ikuspegi edo helburu horiek.

Ildo horretan sakonduz, ikuspuntu hau (aurreko pasarte batean aipatutako programa horiek hitzartzea alegia) hobetzea ere planteatu daiteke. Nire ustean, hobekuntza hori Udaltopen «HEZHIZ: HIZkuntza HEZiketarako dinamizazioak» izenburupean Urtxintxako Jaime Altunak azaldutakoaren haritik tiraka heldu (iritzi eta ondu) daiteke.

HezHiz izeneko programa Gipuzkoako Urtxintxa Eskolak 2008. urtean abian jarri zuen programa berri bat da. Urte horretan, Debako Udalaren eskariz erabilera sustatzeko hizkuntzarekiko jarreraren lanke-ta egiten hasi zena.

Programa horren bidez usteetan eta gaitasunetan eragiten saiatzen dira euskararen erabilera handitzeko. Talde dinamikan eta eragile guztien parte hartzean oinarritutako metodologiaren bidez hainbat gai jorratzen dituzte 12 eta 16 urteko gazteen artean: aurreiritzi linguistikoak, hizkuntza aniztasuna, euskararen aurreiritziak, euskara eta euskal kultura, erabileraren zailtasunak eta aukerak, erabilera handitzeko tresnak...

Ponentzia horretan, HezHiz programaren zergatiak, aurrekariak, deskribapena eta orain arteko balorazioa azaltzearekin batera, hainbat

hausnarketa labur luzatuko ziren gazteen artean erabilera handitzeko egiten den lan aplikatuari buruz.

Esan dudan bezala, uste dut programa honek, Bigarren Hezkuntzan ikastetxe asko egiten ari diren lanaren hobekuntza nondik bidera daitekeen zirriborratzeko pista interesgarriak ematen dizkigula eta urrats bat aurrera egitea ahalbidera dezakeela. Ideia horietan oinarrituta, hona hemen Lasarte-Orian gai honen gainean prestatzen ari garen zirriborroan jarriak ditugun galderak:

1. Ikastetxeak hizkuntza lantzeko duen tresneria ez al litzateke asko aberastuko, hizkuntza-gaitasuna bera lantzeaz gain, hizkuntza-jarrerak eta hizkuntza-jokabideak landuko balira?
 2. Lanketa hori egiteko, ez al litzateke egokiagoa programa puntualak modu puntualean landu ordeztu (orain arte bezala), DBH1etik Batxillergoko 2. mailara arte maiztasun zehatz batekin eta adin bakoitzerako egokienak diren eduki sekuentzializatu batzuk landuz bideratzea?
 3. Posible al genituzke orain arte erabilitako programa horiek komunikazio-trebetasunak hobetzen lagunduko luketen tresna berriekin (asertibitatea, lidergoa...) integratzea?
4. **Esparruko agenteak koordinatuta lan egitea.**

Esan beharrik ez dagoela ere irudi dakiok norbaiti, baina esanda gusturago geratuko naiz. Izan ere, aurretiaz aipatutako lan-ildo horiek beren zentzua (eta kasu batzuetan bideragarritasuna ere) hartzen dute, baldin eta hori gauzatzearen lehendabiziko protagonista den ikastetxeak berak hala ikusten badu, udalerriko gainontzeko ikastetxeek ere hala ikusi, hausnartu eta adostu badute udalarekin batera eta hori modu koordinatuan eta planifikatuan egiten bada.

Koordinazio hori modu desberdinetan egin daiteke, bistan da, eta denak izan daitezke baliagarriak, eragile diren erakundeek hala kontsideratzen badituzte.

3.2. Aisia

Esan dugu udalaren hizkuntza-politikaren eskemak izan ditzakeen bi oinarrietako bat (eskolari laguntza emateaz gain alegia) eskolaren (eta nerabearen) gertuko ingurunea ahalik eta euskaldunena izan dadin neurriak hartzea dela.

Gertuko ingurune hori hainbat esparruk osatzen dute eta horietako bat, aisia da. Badakit aisia hitzak berak ere adiera eta definizio asko izan ditzakeela, baina saihestu egingo ditut apropos (txosten honetan langai izan nahi duenarentzat ezinbestekoa ez delakoan).

Arrazoi taxuzkoak daudela iruditzen zait udalak adin-multzoz honi zuzendutako (eta haurrei ere bai) hizkuntza-politikaren lehentasuna esparru honetara izan beharko lukeela baieztatzeko.

Ez dira berriak arrazoibide hauek, baina gogorazteak ere kalterik ez duelakoan, honatx lau:

- Nerabearen errealitatearen zati garrantzitsu bat (denbora kantitatez) osatzen du aisiak.
- Aisia gehienetan gustuko jarduera da eta jarduera hori gauzatzeko erabiltzen den hizkuntzari zeregin/funtzio hori egiteko balioa (atsegina) eransten dio hiztunak.
- Nerabe (eta haur) askoren hizkuntza-garapena (nagusiki eskolan darabaten prozesua) osatzeko eremu natural eta eskuragarriena izan daiteke.
- Aisia, zati handi batean, udalerrian bertan antolatzen da eta, zuzenean edo zeharka, udalaren eskumena izan ohi da, zati handi batean behintzat.

Gaiak hausnarketa teoriko gehiagorako aukera ematen badu ere, ez da txosten hau horretarako toki egokiena. Hala ere, gaian arakatu nahi duenarentzat bistaratu behintzat egin nahiko nituzke hari-mutur batzuk:

Adibidez, Mikel Zalbide jaunak diglosia funtzionala onuragarri litzaikeela dioenean eta arnasmuneak izatea (kasu honetan nerabeen aisialdi antolatu hori horrela ulertuta) estrategikoa dela dioenean (ikus «Aurrez aurreko jardunaren lekua HINBE saioetan» www.udaltop.com-en), nerabeen aisialdi horretaz (ere) hitz egiten ariko ginatekeela iruditzen zait niri.

Edo, Jon Sarasua jaunak euskaldunok euskara hegemonikoa izango den guneak behar ditugula dioenean («Euskaltasunaren norabideaz, oldozpen batzuk» hitzaldiaren inguruan egindako elkarrizketa Argia aldizkariko 2.147 zenbakian), haur eta nerabeen aisialdia ezaugarri horiek izan ditzakeen (hur-
rrengo) eremua izan daiteke (eskolaren ondoren, hainbat egoeratan)?

Edo, eta azkenik, Albert Bastardas irakasleak hizkuntza-ekologiaz eta «sostenibilitat lingüística»z ari denean («Cap a una sostenibilitat lingüística» 2005), subsidiaritate printzipioa aplikatu beharraz eta hizkuntza-komunitatearen berezko hizkuntza denak bete ditzakeen funtzioak berak betetzea eta bete ezin dituenak beste hizkuntza batzuk betetzea adostu beharraz diharduela kontuan izanik, ez al litzateke oso logikoa (linguistikoki bederen), subsidiaritate printzipioa aplikatuz, haur eta nerabeentzako antolatzen dugun esparru hori, hegemonikoki, euskaraz izatea?

Teoriak eta nabardurak gora-behera, uste dut adostu litekeen lehentasunezko praktika bat dela hori. Alegia, haur eta nerabeentzako antolatzen dugun aisia hori, D eredukoa, euskarazkoa alegia, izatea.

Agian, erdi adostua ere badugu jadanik, baina gauzatzetik, eta ongi gauzatzetik, urrun gaudela uste dut. Galdera zuzen bat eginez zehatz dezaket kezka hori, alegia, zein konkordantzia (linguistiko) dago nerabeen (eta areago haurren) ikastereduaren eta, adibidez, kirola egiterakoan duten hizkuntza praktikaren artean? Edo zuzenago esanda, zein hizkuntzatan egiten dute kirola D ereduan ikasten ari diren nerabeek?

Teorian uste dut ez dugula horri erantzun on bat ematea adosteko arazorik, baina praktikan uste dut lubaki handi bat dugula egia bihurtu bitartean. Arazoa ez dugu teorian, praktikan baizik.

Bestalde, beste hari mutur bati helduz, «antolatzen dugun aisia» idatzi dut aurreko pasarte batean eta horrek ere adiera desberdinak izan ditzake. Izan ere, udal bateko euskara zerbitzuan kokatzen bagara, segituan sortuko zaigu beste galdera hau: zer egitea komeni da, jadanik antolatuta dagoen aisia euskalduntzea edo berriaz berria euskaraz sortzea?

Gure lanean hain ohikoa den «egin edo eragin?».

Uste dut hemen ere bietatik egin izan ohi dugula eta aurrerantzean ere horrela izan beharko duela. Seguruenik, berariaz berria euskaraz sortu beharrik gabe, dagoena euskaraz eskaintzea litzateke hizkuntza normaltasunaren seinalerik onena, baina «normalean», hori horrela ez delako (eta hori horrela izatera irits dadin) antolatu izan ditugu euskarazko aisia-programak (udaleku, ludoteka eta abar oso luze bat). Beraz, lekuan-lekuan neurtu beharrekoa izango da osagai bien konbinaziorik egokiena zein den.

Oinarri horien gainean, lan-ildo nagusiak ondorengo hauek izan daitezke:

1. Udaleko sailek eskaintzen dituzten aisiako zerbitzuak eta programak euskaraz eskaintzea.

Eskolako eremurako esan dugunak berdin-berdin balio du esparru honetarako. Berdin-berdin kontzeptualki, askoz dimentsio handiagoan, seguruenik, zerbitzu-kopuruari dagokionean. Izan ere, bolumen oso handia hartu ohi dute udaleko sailek antolatu ohi dituzten aisiako zerbitzuek.

Oso egitura eta zerbitzu desberdinak izan ditzakete udalek alor honetan, baina oker handirik gabe aipa genitzake batzuk bederen. Kiroldegiak kasu, udalaren eskumeneko diren aisia ekoizle garrantzitsuak dira udalerriko bizitzan. Gauza bera esan dezakegu kultur etxez (musika-eskola, musika-programazio, ikastaro eta abarrez).

Nabardurak nabardura, uste dut lehentasun erabatekoa duela lan-ildo honek.

Eta nola eragin? Hori zehazteak ere luze jo dezake, baina uste dut zerbitzu horiek zuzenean ematen dituzten pertsonekin lan egin behar dela, elebidunak izan daitezen ziurtatzeko lehendabizi eta euskaraz aktiboak izan daitezen laguntzeko bigarrenik. Horrek ere soka luzea du, baina lehendabiziko puntuari, nagusiki, kontratazioen gaia landuz heldu behar zaio (pertsonen kontratazio zuzena denean era batera eta zerbitzu horiek enpresen bidez ematen direnean kontratazio horietako baldintza-pleguetan hizkuntza betebeharrak jasoz) eta bigarrenari (pertsona horiek euskaraz aktiboak izan daitezen), berriz, irizpideak emanez eta pedagogia eginez. Alegia, beraiekin egon, nerabeen

hizkuntza-errealitatea, gaitasunak, ohiturak eta abarrak azalduz eta beraien hizkuntza-jokabideak lantzeko laguntzak emanez.

Lan-ildo honetan are zentralagoa, eta nerabeengan zentratuagoa, izan ohi da hainbat udaletako gazteria zerbitzuetatik egin ohi den lana. Udal bakoitza mundu bat izan daiteke, baina zerbitzu horietatik berariaz nerabeei eskaintzen zaizkien hainbat zerbitzu ekoitzi ohi dira (kanpalekuak, jaiak, gazte-lekuak...).

Zentzu honetan, Udal batetik nola lan egin daitekeen azaldu zuten Udaltopen, hurrenez hurren, Bermeoko Udaleko euskara eta gazteria teknikariak diren Maite Alvarezek eta Iñaki Lopezek. «Gazteria eta Euskara zerbitzuen elkarlana nerabeen aisialdian eta hizkuntza ohituratan eragiteko. Bermeoko esperientzia» izeneko ponentzian.

2. **Herrian haur eta nerabeentzat antolatzen diren eskola-orduz kanpoko jarduerak euskaraz izan daitezen laguntzea.**

Udalak berak egiten, antolatzen, duen aisiaz gain, ordea, udalerrian beste hainbat zerbitzu edo jarduera izan ohi dira. Antolaketa-modu horiek dezente aldatu ohi dira udalerrri batetik bestera, baina, antolatzailerik dagokienean, esan genezake, udalaz gain, herriko ikastetxeak eta elkarteak izan ohi direla.

Ikastetxeen kasuan, gaur egun ikastetxe gehienak izan daitezke eremu hau ongi kudeatzeko beregainak. Hala ere, uste dut (ustea da) ez dagoela nahikoa koherentzia ikastetxeek ikastorduetan duten praktika linguistikoaren eta eskola-orduz kanpo ikastetxeek beraiek (guraso-elkar-teak...) nerabeentzat antolatzen dituzten jardueren hizkuntza-jardunaren artean. Eman daitezke, baina uste dut soberan dagoela atal honek duen lehentasunaren gaineko justifikazioak ematen aritzea.

Hemen ere, udal sailen atalean esan dudanaren antzera, uste dut zerbitzu horiek zuzenean ematen dituzten pertsonekin lan egin behar dela, elebidunak izan daitezen ziurtatzeko lehendabizi eta euskaraz aktiboak izan daitezen bideratzeko bigarrenik. Eta han bezala hemen ere, uste dut lehendabizikoari kontratazioen gaia landuz heldu behar zaiola, eta bigarrenari, berriz, irizpideak emanez eta pedagogia eginez.

Elkarteak antolatzaile diren aisiaren atalari dagokionez, berriz, lanke-ta konplexuagoa izan ohi da. Lehenik eta behin, udalaren beraren eskumenetatik urrutiago egosten delako, eta bigarrenik, gehienetan baliabide gutxiago izan ohi delako.

Edozein kasutan, badira horretarako ere programa eta baliabideak eta udal baten begietatik, berriz, bi jardun-modu aurreikus daitezke: sustapen lana egin eta elkarteak lagunduz bata, eta diru-laguntzak ematerakoan baldintzak jarriz bestea.

3. Programa zehatzak antolatzea edo laguntzea.

Aurreko bi ataletan proposatutako gauza gehienak, seguruenik, «eragin» lan-ildoaren barruan sartu beharko genituzke. Hala ere, esan dugu egin, egin izan ditugula (egin beharko ditugula) hainbat programa nerabeei euskarazko aisia hori eskaintzeko.

Zentzu honetan sortu diren programa gehienak (ez haurren adin-multzorako sortu izan direnak adina) euskara bera sustatzea helburu duten erakundeetatik sortu izan dira (udaletako euskara departamentuetatik eta euskara elkarteetatik kasu gehienetan).

Adin-tarte honentzat, nerabeentzat, sortutako programa batzuen berri eman zigun Udaltopen Kultur K2ako Aritza Escandonek «Euskararekiko motibazioan eragin: nerabeentzako kontsumo masiboko egitasmoak» ponentzian.

«Bilbo handian, nerabeek gozamenarekin lotuko dituzten esperientzia positiboak, nerabeak beraiek protagonista, sare-sozialak erabili, beraien erreferente hurbilak gerturatu...» gisako ezaugarriak dituzte *Harrapazan/k* programaren tankerako programek. Gehiago ere badira, noski, baina ponentzia horrek testuinguruan jartzen ditu ahalegin horiek.

4. Esparruko agenteak koordinatuta lan egitea.

Lan-ildo hauetan ere esparrua osatzen duten agenteak (udal sailak, ikastetxeak, elkarteak...) modu desberdinetan koordinatu daitezke. Hala ere, ekintza soil eta solteetatik harantzago joan nahi duen planak lan-ildo hau ezinbestean garatu beharra du.

3.3. Lagunartea

Hirugarren eragin-esparrua lagunartea izan daiteke. Hirugarrena aipatzeak, ordea, ez du esan nahi hizkuntza-eraginez ere hirugarrena denik.

Esparru informalek gutako bakoitzaren hizkuntza-garapenean (eta ondorioz hizkuntza normalizazioan) duten garrantziaz luze aritu gintezke, baina uste dut Pello Jauregik «Euskara eta gazteak Lasarte-Orian (II)» liburuan (2003, 109.or.) jasotako hausnarketaren zita honek laburbil dezakeela ondoen:

*«Gure irudikoz, euskarazko erabilerak ez du aurrerapen nabarmenik ezagutuko, baldin eta gizarte multzo handiek, **eskolaz gain, ez badute euskarazko esperientzia luze eta sakonik talde informalen batean, dela talde hori familia den, dela sare horizontaleko talderen bat den.** Berezko talde informal horietan garatzen baitira benetan hizkuntzazko erraztasuna, atxikimendua eta ohitura.»*

Hausnarketa horren haritik parte hartu zuen Pello Jauregi irakasleak «Nola indartu euskararen erabilera familietan» izenburua zuen Udaltopen I. edizioan «Berezko taldeak eta hizkuntza: bihotzaren arrazoiak» izeneko ponentziarekin. Eskuragarri daude interesa duenarentzat bai ponentzia bera eta baita bideoa ere.

Nerabeak aztergai izan dituen Udaltopen II. edizioan, berriz, «Esku hartzeko hainbat ildo, hurbilketa sistemikotik begiratuta» ponentzia aurkeztu zuen. Hori ere eskuragarri dago eta bi edizioetan egindako ekarpenarekin bide berriak ireki ditu harreman-sare informal horiek eta batez ere hizkuntza-ohiturak nola funtzionatzen duten eta nola alda daitezkeen sakondu ahal izateko.

Are gehiago, seguruenik nerabeen lagunarteko hizkuntza-ohituretan eragin ahal izateko osatu den programa sendoenetako (eta bakarretako) bat *Kuadrillategi* izena daramana da (ikus Diego Egizabalek idatzitako «Koadrilletan euskararen erabilera suspertzeko egitasmoaren emaitzak» 2004). Programa honen jatorriak berak ere, Pello Jauregi beraren doktore tesian du oinarri («Berezko taldeak euskalduntzeko ikas estrategia» EHU, 1994).

Esparru honetan eragitearen interesa bezain handia da eragiteak berak duen zailtasuna. Are gehiago, seguruenik, administrazio batetik abiatuta.

Edozein kasutan, badira zentzu horretan lanean ari diren elkarteak eta eremu hauetan lan egiteko dituzten egitasmo eta metodologiaren berri eman ziguten, adibidez, *Ttakun* Kultur Elkartekoek Udaltopen. Hasteko eta behin, *Kuadrillategi* programa bera urte askoan gauzatzen ari da Lasarte-Orian, *Ttakun* Kultur Elkartearen eskutik. Horretaz gain, badira hainbat urte programa bera ere Euskal Herri osoan elkarte honek kudeatzen duela.

Egitasmo horretaz gain, ordea, bai lagunarteetan, bai aisiako egitasmoe-tan ere, euskara gehiago erabiltzeko erreminta berriak sortzen dihardu *Ttakun* Kultur Elkarteak. Ezagunena «Hezitzaileek asko egin dezakete» izango da seguruenik. Taldeen dinamizazioa nola egin, erronkak nola kudeatu, lidergo naturalak eta gertuko erreferenteak nola erabili edo adimen emozionala esparru honetara nola ekar daitekeen izan litezke arakatzea berederen merezi duten adibide batzuk.

Jarrai genezake gaiarekin, baina hona arte «udal batetik aritzeko lan eskema bat» izan daitekeena. Askoz zehaztasun eta batez ere garapen sakonagoa izan dezake gaiak, hala ere, uste dut esandakoak egiten lan gehiago eta garrantzitsuagoa dugula, esandakoak hobeto esaten, eta batez ere gehiago esaten aritzea, baino.

4. Informazio gehiago Udaltop II-n

Hasieran aipatu dut zaila dela, ezinezkoa, ondo egin nahi izanez gero, topaketa batzuen berri luze-zabal ematea beste jardunaldi batzuetan. Horregatik, gaiaren inguruan gehiago sakondu nahi duena www.udaltop.com webera gonbidatu nahi dut. Han irakurri (ponentzien testu osoak daude) eta ikusi (ponentzia guztien bideo osoak daude) ahal izango ditu, hemen aipatu besterik egin ezin izan ditudanak.

Ondoren zerrendatzen ditut «Zer egin dezaket nire udalean (nire inguruan) nerabeek aisian eta lagunartean euskara gehiago erabiltzeko» izenburupean egindako Udaltop II-ko ponentziak:

- «Esku hartzeko hainbat ildo, hurbilketa sistemikotik begiratuta» Pello Jauregi (HUHEZI).

- «Euskararekiko motibazioan eragin: nerabeentzako kontsumo masiboko egitasmoak» Aritza Escandon (Kultur Ka2a).
- «HEZHIZ: HIZkuntza HEZiketarako dinamizazioak» Jaime Altuna (Urtxintxa).
- «Glisseguna: ipar euskal herriko gazteei zuzendua den surf/skate eguna» Ramuntxo Echeberri eta Estelle Goñi (Seaska).
- «Gizarte-Sareak + Euskara 2.0» Jon Aizpurua (HPS).
- Mahai-ingurua: «Sare sozialak, nerabeak eta euskara» elkarrizketa, Gorka Julio (Elurnet) eta Luistxo Fernandez (CodeSyntax) solasean. Moderatzailea: Gotzon Egia (Gipuzkoako Foru Aldundia).
- «Gazteria eta Euskara zerbitzuen elkarlana nerabeen aisialdian eta hizkuntza ohituretan eragiteko. Bermeoko esperientzia» Maite Alvarez eta Iñaki Lopez (Bermeoko Udala).
- «Nerabe eta gazteen kultur kontsumoa: GAZTEZULOren esperientzia» Alberto Irazu (Gaztezulo).
- «Maitatu euskaraz» Ttakun Kultur Elkartea.
- «Gazteen erabileraren korapiloa begi-bistan» ikerketa Asier Basurto (Soziolinguistika Klusterra).
- Talde-lana: Zer egin dezaket nire udalean (nire inguruan) nerabeek aisian eta lagunartean euskara gehiago erabiltzeko?

Ponentziez gain, web-orrian gaiaren inguruko erreferentzia edo dokumentu hauen biltegia ere topa daiteke:

- II. Udaltop Topaketak – Balorazio Balantzea, 2010-05-20.
- Sare sozial birtualak (Txatxilipurdi).
- Sare sozial birtualak: gazte txokoetako hezitzaileentzat gida (Txatxilipurdi).
- Sare sozial birtualak: ludoteketako hezitzaileentzat gida (Txatxilipurdi).

- Llengua i joventut I (1978-1999) (Kataluniako Generalitateko Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística).
- Llengua i joventut II (2000-2008) (Kataluniako Generalitateko Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística).
- Llengua i joventut. Obres seleccionades i comentades (Kataluniako Generalitateko Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística).
- Euskadiko gazteak 2008 (Eusko Jaurlaritzako Kultura Saila)

5. Bibliografia

ARRUTI, Iñaki, 1992, I. *Jardunaldiak soziolingüistikaz: «Udaleko hizkuntza planifikazioa prestatzeko metodologi proposamena»*. Bilbao Udala, Kultura eta turismo saila. Bilbo.

EGIZABAL, Diego, 2004, Koadriletan euskararen erabilera suspertzeko egitasmoaren emaitzak.

EUSKO JAURLARITZA. HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE ETA IKERKETA SAILA, 1991, *Escola hiztun bila*. Gasteiz.

EUSKO JAURLARITZA. KULTURA SAILA, HIZKUNTZA POLITIKARAKO SAILORDETZA, 1999, *Euskara biziberritzeko plan nagusia*. Gasteiz/Vitoria.

EUSKO JAURLARITZA-NAFARROAKO GOBERNUA, 1995, *Euskararen jarraipena*.

IRAOLA, Joxemari, 1994, *Euskara eta gazteak Lasarte-Orian*. Lasarte-Oriako Udala. Lasarte-Oria.

JAUREGI, Pello, 1998, *Berezko taldeak euskalduntzeko ikas estrategia*. Euskal Herriko Unibertsitatea. EHU.

———, 2003, *Euskara eta gazteak Lasarte-Orian (II)*. Lasarte-Oriako Udala. Lasarte-Oriako Udala.

———, 2009, «Berezko taldeak eta hizkuntza: bihotzaren arrazoiak», www.udaltop.com.

TTAKUN KULTUR ELKARTEA, 2010, «Lasarte-Oriako gazteen komunikazio-trebetasunak garatzen» txosten argitaragabea.

———, 2007, «Hezitzaileek asko egin dezakete. Eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko». Gipuzkoako Foru Aldundia.

UEUKO SOZIOLOGIA SAILA, 1991, *Hizkuntza normalkuntzarako ekinbideak udalerrri-mailan. Planifikaziorako orientabideak*. Bilbo.

ZALBIDE, Mikel, 2009, «Aurrez aurreko jardunaren lekua HINBE saioetan», www.udaltop.com

Tolosa: gazteen ahozkoatasunaren laborategi (I)

ZABALA ALBERDI, Josune eta AYERZA MUJICA, Maitane
Mintzola Fundazioa

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Tolosako udalak euskara eta bere erabileraren gainean egindako gogoetaren ondorio izan da Mintzola Fundazioak 2010ean abiatu berri duen ikerketa egitasmoa.

Mintzola Fundazioaren ipar nagusiak ahozketasunaren ikerketa eta gizarteratzea diren neurrian, lau urteko ikerketa egitasmoa aurkeztu eta lanari ekin dio Tolosako ikastetxe guztietan Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako gazteen hizkuntza jarrera zein jokabideak, erabilera maiztasuna eta konpetentziak aztertu, haien gainean esku hartu eta ahozketasuna ikastetxeetan eta gazteen artean lantzeko gako nagusiak bilatzeko.

Gazteek euskaraz eta ahoz gehiago zein egokiago mintzatzeko helburuz eraiki da laborategi dinamiko bihurtu nahi izan dugun ikerketa. Ikerketa-ekintzan oinarritzen da: ikerketa eta jarduna bateratzen ditu, protagonistak gogoetara, hausnarketara eta aldaketak egitera bideratzen ditu. Laborategia Tolosan lekutua bada ere, esperientzia honetako emaitzak eta esperientziak eurak baliagarri izango direla aurreikusten da gisa honetako helburuak dituen beste erakunde, herri edo ikastetxeetan aurrera eramateko.

Izan ere, ikerketa honen harira ateratako emaitzekin lortu nahi da ahozketasuna ikastetxeetan (DBHn) lantzeko praktika onen proposamenak egitea, Tolosan ez ezik, hedapena izan dezan gainerako lurraldeetan ere.

Hitz-gakoak: ahozketasuna, gazteak, ikerketa aplikatua, esku hartzea, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza.

El proyecto de investigación que ha llevado a cabo la Fundación Mintzola en 2010 ha sido consecuencia de la reflexión que emprendió el ayuntamiento de Tolosa sobre el euskera y su uso.

Siendo los objetivos de Mintzola la investigación y a su vez socialización de la oralidad, ha emprendido un proyecto de cuatro años en todos los centros de enseñanza de Tolosa. Se han analizado la competencia, frecuencia, actitudes y el comportamiento lingüístico de los estudiantes de Enseñanza Secundaria Obligatoria, para de ese modo tratar de averiguar las claves desde donde abordar la oralidad en los centros de enseñanza y entre los jóvenes.

El objetivo de esta investigación es crear un laboratorio dinámico, desde el cual fomentar que los jóvenes hablen euskera más y mejor. Combinamos la investigación y la promoción, intentando que los protagonistas modelen su actitud. Aunque el laboratorio está en Tolosa, los resultados y experiencias de este proyecto nos parecen fácilmente exportables a cualquier ente que tenga objetivos parecidos. Es por ello, que con los resultados de esta investigación se quiere realizar una propuesta para que las escuelas desarrollen prácticas adecuadas en torno a la oralidad.

Palabras clave: oralidad, jóvenes, investigación aplicada, intervención, Enseñanza Secundaria Obligatoria.

Le projet de recherche mené par la Fondation Mintzola en 2010 a été le résultat de la réflexion menée par la mairie de Tolosa sur la langue basque et son usage.

Les objectifs de Mintzola étant la recherche et la socialisation de l'oralité, la Fondation a lancé un projet de quatre ans dans tous les établissements scolaires de Tolosa. Ont été analysés la compétence, la fréquence, les attitudes et le comportement linguistique des étudiants de l'Enseignement Secondaire Obligatoire, pour essayer ainsi de trouver les clés permettant d'aborder le sujet de l'oralité dans les établissements scolaires et parmi les jeunes.

L'objectif de cette recherche est de créer un laboratoire dynamique qui incitera les jeunes à parler le basque plus et mieux. Nous associons ainsi la recherche et la promotion pour essayer de faire en sorte que les protagonistes changent leur comportement. Bien que le laboratoire se trouve à Tolosa, il nous semble que les résultats et les expériences sont facilement exportables à tout organisme qui aurait des objectifs semblables. C'est pourquoi, grâce aux résultats de ces recherches, nous souhaitons élaborer une proposition pour que les écoles développent des pratiques adaptées dans le domaine de l'oralité.

Mots-clés : oralité, jeunes, recherche appliquée, intervention, Enseignement Secondaire Obligatoire.

The latest research project recently launched by the Mintzola Foundation in 2010 was the consequence of a reflection made on Basque and its use by Tolosa town council.

As the main aims of the Mintzola Foundation are research into orality and the publicising of it, it has presented a four-year research project and started working in all the schools in Tolosa. It sets out to study the language attitudes and behaviour, frequency of use and competences of young people in Statutory Secondary Education, in order to intervene in them and seek the main keys for working on orality in schools and among young people.

The research which we wanted to turn into a dynamic laboratory has been set up with the aim of encouraging young people to speak more Basque and more appropriately in Basque. It is based on action research: it brings together research and activity, it encourages the players to reflect and make changes. Even though the laboratory is located in Tolosa, the results of this experience and the experiences themselves are expected to be useful for other organisations, towns or schools having similar aims, so that they can implement them.

In fact, with the results emerging in the wake of this research, the aim is to make proposals on the best practices for working on orality in schools (in Statutory Secondary Education) not only in Tolosa, but also so that these practices can be applied to other areas as well.

Keywords: orality, young people, applied research, intervention, Statutory Secondary Education.

0. Sarrera

Tolosa ahozketasunaren lantegi bihurtzeko egitasmoa da ondorengo lefroetan aurkezten dena. Euskaraz eta ahoz gehiago zein egokiago mintzatzeko helburuz eraikia. Egitasmo pilotua da gazteengan euskararekiko jokabideak, erabilera maiztasuna eta kalitatea hobetzea helburu duena. Ikerketa-ekintzan oinarritzen den proposamen berritzailea. Ikerketa eta jarduna bateratzen ditu, protagonistak gogoetara, hausnarketara eta aldaketak egitera bideratzen ditu. Labur esanik, euskararen ahozketasunaren laborategi dinamiko bat eraikitzeko bideratu den lanaren aurkezpena da honakoa.

Laborategia Tolosan lekutua izan bada ere, esperientzia honetako emaitzak eta esperientziak eurak baliagarri izango direla aurreikusten da gisa honetako helburuak dituen beste erakunde, herri edo ikastetxeetan aurrera eramateko.

Ikerketa-ekintza metodologia erabiliz Tolosako gazteen ahozko erabilera, jokabideak eta konpetentziak zein diren ikertuko da, eremu horietan gazteekin esku hartuko dugu tailerrak edo eskolak emanez, une oro ebaluatuko dira jarduera guztiak eta urteroko emaitzak baliatuko dira hurrengo urteetan hobekuntza proposamenak egin eta jarduerak berreraikitzeko.

Proposamen osoa aurrera eraman dezagun lau urtetako laborategia osatzea aurreikusten da (2010etik 2014ra artekoa). Tolosako gazteek, ikastetxeek, Jarraipen Batzordeko kideek eta Mintzola Fundazioak osatuko dute lan taldea.

0.1. Zergatik eta zertarako Tolosa?

Proiektu pilotu honek Tolosa du habia, Tolosako udalaren arduratik eraldatu baita laborategia eraikitzeko lehen ahalegina. Izan ere, Tolosako udalaren euskara teknikaria Mintzola Fundazioarekin jarri zen harremanetan herri mailan antzeman zituzten beharren berri eman eta ahozketasunaren gainean zuten ardura adierazteko. Herriko euskararen gainean zuten kezka-ri (euskararen erabilera maiztasuna zein kalitatea beherantz doaz azken urteotan) irtenbidea bilatu nahian Mintzolari proposamen bat idazteko eska-

tu zitzaion, eta Mintzola Fundazioak erantzun egin zion Tolosako eskakizunari esparru honek bere ikerketa barrutiarekin bat egiten baitzuen.

Alde horretatik, Tolosak eskaini diezagukeen errealitate anitzak aztertzea erabaki zuen Mintzolak errealitate askotarikoak eskaintzen baititu Tolosak euskarari eta ahozketasunari dagokionean.

Herri honetan, hiru ikastetxe dira: *Laskorain*, *Orixe* eta *Hirukide*. Ikastetxe hauen errealitatea ezberdina da euskararen erabilerari dagokionez eta aniztasun hori esanguratsua izan daiteke gure ikerketarentzat. Tolosako udalak eskaintako erabilera datuak behatu besterik ez dago ikastetxe bakoitzak bere errealitate propioa duela jabetzeko.

1. taula. Ikastetxeetako erabilera maiztasuna

Ikastetxea	Erabilera orokorra	Ikasmailaren araberako erabilera	Eskolaz kanpoko jardueretan
a	%65,66	DBH %58,08 Batxilergoan %74,70	%56,99
b	%98,82	DBH %97,66 Batxilergoan %96,80	%95,28
c	%39,56	DBH %31,09 Batxilergoan eta Lanbide Heziketan %63,07	%39,56

Taulan ikus daitekeen moduan Tolosa herriak eskaintzen digun errealitate aniztasuna oso aberatsa da proiektu pilotu baten habia izateko, izan ere, proiektu honek beste herrientzako ere lagungarri izan nahi duen heinean ezinbestekoa da errealitate anitza eskainiko digun herria hautatzea.

1. Ahozko laborategiaren oinarria

Azken hamarkadan arrakasta bizia hartzen ari den ikerketa-ekintzaren (J. Elliott, 1993) metodologian oinarritzen den laborategia eraikitzea da

egitasmo honen oinarri nagusia. Hautatutako metodologiaren abantailarik handiena da landutako edozein egoera etengabe izaten dela ikertu edo aztertua, eta bertatik ateratako datuek laguntzen dutela ondorengo lanketak birmoldatu eta hobetzen. Ikerketa-ekintzan praktika ardaztat hartzen da. Prozesua praktikatik abiatzen da eta praktika hausnarketa eta teoria berria eraikitzeko tresna gisa hartzen da. Irakasleekin lan egiteko bidea da, irakasleen gain lan egiteko modua baino areago. Tolosan gauzatzen ari garen laborategiak, beraz, bi helduleku nagusi ditu: bata ikerketa eta bestea ekintza.

Zer lortzea nahi dugu horrela? Ahozko lanketaren gainean ditugun aurrezagutzak lagun, erantzun zientifikoak eskuratzea ahozko generoen ikaskuntza-irakaskuntzaren eta euskarazko ahozko generoak erabiltzeko jokabide eta erabileren gainean.

Hamabi urtetik hamaseira bitarteko gazteen hizkuntza jokabide eta ahozko konpetentziak aztertu, hobetu eta sustatu nahi dira. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako ikasleekin dihardugu lanean. Izan ere, ikasle hauek une preziatuan daude euren hizkuntza jarrera eta erabilera erabakitzeko. Garai inguru horretan hasten dira gazteak lagun artean ibiltzen, euren arteko hizkuntza zein izango den erabakitzen... Urteak joan ahala, gainera, kognitiboki erraz edo zailagoak diren lanketak egin behar izaten dira ahoz: jendaurrean azalpenak eman, iritziak eman edo argudiatu, kontatu... Garai aberatsa deritzogu, beraz, gisa horretako beharrei erantzungo dien esku-hartzea proposatzeko, kontuan harturik bertan egingo diren hainbat eta hainbat lanketa lagungarri (edo transferigarri) izango direla gainerako hizkuntzetan ere.

Lan hau guztia aurrera eramateko Tolosako ikastetxeak, Jarraipen Bartzordeko adituen ekarpenak eta Mintzola Fundazioaren landa-lana bateratzen dira. Lau urtetako egitasmoa izango da non urtez urte emaitzak baloratu eta esku-hartzea birmoldatuko den. Azken urterako, hala, ahozketasuna landu eta sustatzeko diseinu oso bat izango dugu eskuartean beste edozein eremutan hedatua izan daitekeena.

2. Ikerketaren helburuak

Hizkuntzaren ikaskuntza-irakaskuntzaren errealitatean, hiru esparruren arteko elkarrekintzari ematen zaio garrantzia *Hiruki Didaktikoa* kontzeptuari erreparatuta (Chevallard, 1985): irakaslea, ikaslea eta irakas/ikas-gai den objektua –ahozko euskara, gure kasuan–. Hiru esparru hauen gainean egin da hainbat ikerketa, jaso dugu hainbat ezagutza batez ere ikasleari zein irakas/ikas-gai den objektuari begira. Gure laborategian, urrats bat gehiago eman nahi dugu aurrera, eta oinarri bikoitza ezarri diogu: bata da ikasle gazteen jokabide eta konpetentzietan erreparatzea eta haiek eraldatzea euskarazko ahozko hizkuntzaren erabilera eta konpetentzien onuran; bestea berriz, irakaskuntza metodologiaren gaineko gogoeta zein praktikak bideratu eta ontzeko ahalegina egitea. Helburu bikoitz hau honako bi ideiatan laburtzen dugu:

1. Ikastetxeetako gazteen jokabide eta konpetentziak zein diren aztertu eta lantzea.
2. Ahozko euskara irakasteko praktika onak zein diren identifikatzea.

Hein berean, honako hiru helmugetara begira jarrita gaude ikerketan abiatu garen unetik beretik:

- Ahozko hizkuntzaren ikaskuntza/irakaskuntza prozesuan eragiten duten aldagaiak zein diren ezagutu nahi dugu: DBHko gazteen jokabideak, konpetentziak, irakaste metodologia eta tresnak...
- Errealitate soziolinguistiko anitzen eragina zein eta zenbaterainokoa den jakin nahi dugu ahozko hizkuntzaren ikas/irakastearen gainean.
- Euskaraz/ahoz komunikatzeko zenbait trebetasun eskura ditzaten nahi dugu testuinguru formal eta informaletan.

Horretarako guztirako, praktikaren gaineko gogoeta bideratu eta berriz ere praktikara itzultzea zilegi zaigu; halaber, onartzea hasieran jarritako helburuak aldagarri izango direla ikerketa urratsak eman ahala. Dena dela, ikerketaren abiapuntuan gaudelarik, honela zehaztu ditugu helburu nagusien jarraibideak.

2.1. Helburu zehatzak

2.1.1. *Ikasleen jokabide eta kompetentziak*

Ahozko komunikazioaren gainean duten jokabidea aztertu eta positibitzea

- Nor da, gure ustez, komunikatzaile ona? Zer lortzen du gugan erakargarria?
- Zein sentipen ditugu ahoz jendaurrean jartzean?
- Zein hizkuntzatan komunikatzen gara ondoen? Zergatik?
- Ahoz komunikatzen garenean, zertan gozatzen dugu eta zer da jasangaitz? Zein dira egoera horiek?

Euskarazko ahozko generoez jabetzea

- Zein dira euskarazko ahozko generoak?
- Zein garrantzia dute euskaraz ahozko generoek? Erabiltzen ote ditugu? Nork erabiltzen ditu? Nola eta noiz?
- Zertan ezberdintzen dira euskarazko ahozko eta idatzizko generoak?
- Nola eta zertarako baliatzen ditugu ahozko generoak komunikazioan?

Euskaraz ahozko komunikazioan trebatzea, aintzat hartuz gainerako hizkuntzetan baliagarri izango diren kompetentziak eskuratuko direla (hizkuntza transferentziak)

- Testuinguruaren garrantzia komunikazioan.
- Ahozketasuna testuinguruaren arabera: jarduera formalak eta informalak.
- Ahozketasunean trebatzeko tresnak. Testu motak eta estrategiak ahozkoan.
- Ahozko praktika ezberdinak testuinguru askotarikoetan.

Euskaraz ahozko erabilera ugartzea eta kalitatez hobetzea

- Euskararen erabileraren gaineko gogoetak eta praktikak.
- Zenbat hitz egiten dugu eta noiz, norekin, nola?
- Zertarako landu ahozketasuna?
- Zertan hobe genezake gure erabilera maiztasuna?
- Zertarako hobetu gure ahozko komunikazioa? Eta nola egiten da hori?

2.1.2. Ikaskuntza/irakaskuntza metodologiak

Ikerketa-ekintza metodologia landu eta garatzea

- Metodologiaren ekarpenak baliatzea aintzat hartuz unean uneko prozedurak eta errealitatea zein diren.
- Irtendako gogoeten emaitzak une bakoitzeko azaleratzea.
- Proposamen berriak berreraikitzea.
- Irtenbide eta ondorio berriak gogoeta eta bere ondorengo praktika bihurtzea.

Irakaslearen rola garrantzia aztertu eta esku hartzearen gaineko gogoeta piztea

- Irakasle/behatzailearen praktikak aztertu eta izendatzea.
- Tresna eraginkorrak eraikitzea praktikaren gaineko gogoeta pizteko.
- Esku hartze mota ezberdinak praktikan jarri eta ebaluatzea: bakoitza bere bidetik eta konparazio sistemaren bitartez.

Ahozkoaren didaktikan, metodologia garatzea eta bere kontzientzia hartzea

- Hasierako diagnosiaren araberako esku-hartze proposamenak.
- Esku hartzeen gauzatzea: behaketa, analisia eta ondorioak.
- Urtez urteko ebaluazioa eta hobekuntza proposamenak.
- Metodologiaren analisia, ebaluazioa eta ondorioak.
- Esku hartze eta metodologiaren azken diseinua.

Ahozko hizkuntza ikastetxeetan lantzeko materiala sortzea: jokabideak eta kompetentziak

- Prozesu osoan zehar materiala sortu, ebaluatu eta berregin.
- Prozesuaren amaierarako, helburu zein edukien proposamen osoa eta material osatu bat erdietsi DBHn lantzeko (edo hezkuntza ez arautuan) baliagarria izango dena.
- Esku hartze eta metodologiaren azken diseinua.

Esanak esan, izaera eta erantzun bikoitzeko ikerketa da Tolosako laborategian landu nahi dena: ikasleei eta irakasleei begirakoa. Gazteen jokabide eta kompetentziak zein diren aztertu eta euskararen erabilera egokia sustatzeko baliabideak bilatzeko eraikia. Irakaslearen rola aztertu eta haren esku

hartzeaz gogoeta egiten duena, bidean aurkitzen diren praktika onak jaso eta modu ordenatuan aurkeztu nahi dituen.

Helburu zehatzetan bakundu dira abiapuntuan jarritako xedeak. Une honetan, galdera edo hipotesi zantzuz ezarriak dira horietatik ekingo baitiegu tailer eta esku hartzeei. Egitasmoa sakonduz doan heinean, galdera hauek guztiak xehatzea da beharrik garrantzitsuena, eta ziur asko, lanerako tresnarik interesgarri eta emankorra.

3. Laborategiaren diseinua

Tolosa laborategi bihurtuz, ahozketasuna gazteengan bultzatu eta erabilera konpetentziak aberastea da egitasmo honen desio handiena, eta honelaxe irudikatzen ditugu Tolosako egitasmoan gauzatzen ari garen gai aipagarriak:

1. Tolosako ikastetxeak ahozkoaren lantegi edo laborategi bihurtzea: Tolosako ikastetxe guztiak bihurtu dira laborategi; errealitate ezberdin guztiak ditugu behagai.
2. DBHko gazteei zuzenduriko ikerketa da: 12-16 urte bitarteko gazteekin bideratzen ari garena.
3. Lau urteko jarduna gauzatzea espero da, honela esku hartuta:

2. taula. Esku hartzea urtez urte

	DBH 1	DBH 2	DBH 3	DBH 4
2010-2011	X		X	
2011-2012	X	X	X	X
2012-2013	X	X	X	X
2013-2014	X	X	X	X

2010/2011 ikasturtean, DBH 1 eta DBH 3ko ikasleak, orotara, 22 gela.
2011tik aurrera, DBH 1, DBH 2, DBH 3 eta DBH 4ko ikasleak, orotara, 44 gela.

2010/2011 ikasturtean ikasgela bakoitzeko 21 ordu egin dira landa lanean:

- Hasierako diagnostikoa: 3 ordu gelako.
 - Esku hartzea: 15 ordu gelako.
 - Ebaluazioa: 3 ordu gelako.
4. Ikerketa-prozesuan gai hauek guztiak lantzeko material didaktikoa eraiki dute ikertzaileek.
 5. Mintzola Fundazioak ikastetxeko arduradunekin harremanetan lan egiten du. Mintzola Fundazioaren ikertzaileek ikasleen eta proiektuaren arteko zubi-lana egiten dute: ikerketa bera gauzatu, emaitzak azalatu, ikastetxeko arduradun eta ikasleekin harremana bultzatu, ideia eta proposamen berriak aurrera eraman, unibertsitateko adituen proposamenak garatu, etab.
 6. Ikastetxe bakoitzarekin harremanetan zehazten da ikerketa lanaren egutegia.
 7. Lau urteko jardunari esker ikusi ahal izango da lehen urteko diagnostikotik azkenera bitartean zein hobekuntza eta aurrerapen egin diren gazteen jokabideetan, erabilera maiztasunean eta konpetentzietan. Horrez gain, ondorioztatu ahal izango dira ikerketaren baliagarritasuna eta alderdi metodologikoan izan diren aurrerapausoak.

Tolosako laborategian aztertu eta landuak lagun, etorkizuneko esku hartze edo behar ezberdinen eredu izango dira hainbat emaitza. Bertatik ateratako ondorioetatik euskararen ahozketasuna sustatzeko praktika-onen diseinua eraikitzeke aukera izango da, baliagarri izango dena beste eremu eta beharrei erantzuteko.

Lan honen bitartez jasotako emaitzak maila diakronikoan eta sinkronikoan aztertuko dira. Izan ere, 2010ean 12-13 urte izango dituen gazteak 16-17 urte artean zertan garatu duen ikusi ahal izango dugu ardatz diakronikoari dagozkion datuak aztertuz (2010/11tik 2013/14ra egindako aurrerapausoen analisia eginez). Urte bakoitzean egingo den lanari esker, berriz, dimentsio sinkronikoan ateratako emaitzak ere lortuko dira, testuinguru ezberdin bakoitzean gertatzen dena deskribatzeko gai izango gara.

Horrez gain, 2011/12 ikasturtetik aurrera 12-13 urtetatik 16/17 urtera arteko gazte guztien datuak izango ditugu, eta urtez urte, adinez adin egingdako esku hartzeen emaitzak ere bai. Bigarren urtetik aurrera, beraz, gure ikuspegia zabalduz eta metodologiaren gaineko gogoetak aberastuz joango dira. Azken batean, ikerketan parte hartuko duten ikasgela eta gazteen datu guztiak izango baititugu.

3.1. Ekarp osagarriak

Nahiera horrekin batera, badira zilegi eta interesgarri diren beste lanketa batzuk ere. Arestian aipatu dugun oinarrizko lanaren osagarri dira ondorengo lerroetan zerrendatu ditugunak, Tolosako laborategian bezala, gisa honetako helburuak bideratzeko proposatzen ditugunak:

a. Material didaktikoa sortu

12-17 urte bitarteko gazteentzat euskarazko ahozko generoak lan daitezzen. Tolosako egitasmoari begira egingo den lana baliagarri izan daiteke bestelako herri edo ikastetxeetan ere erabiltzeko. Bide bat urra liteke haren ekoizpen eta zabalkundeari begira, non eta oinarri hartuko den Tolosako proiektu pilotua.

b. Esku-hartze eta trebakuntza (motibazio) ikastaroak hezkuntza araututik kanpoko guneetan

Tolosan bertan edo herritik kanpo, helburu berdindun ikastaroak eskain litezke ikerketa-ekintza unean jasoko diren emaitzak aintzat hartuz. Egokia izan daiteke, adibidez, gazte-gunetan gai honi lotutako tailer edo lehiaketa erakargarriak proposatzea.

c. Herrian bertan euskarazko tradiziozko generoen eskaintza zabaltzea

Aisialdiko unetarako (ipuin kontaketak, antzerkiak, bertso-saioak...), eta partaidetza sustatzea herriko euskara elkarteetatik, ikastetxeetatik, tailerretan gauzatuko diren jardueretatik...

d. Ikastetxeko irakasleentzako prestakuntza eta proposamenak

Ikastetxean interesgarri ikusiko balitz, ikastaro ezberdinak eskain litezke irakasleen formazioa aberasteko: ahozko generoen ikaskuntza/ irakaskuntzaz, material didaktikoa erabiltzeko bideez, ikus-entzunezko baliabideen garrantziaz, hizkuntza jarreraren lanketaz, Tolosako ikerketaren norabide eta emaitzez...

e. Ahozketasuna bultzatzeko proposamenak

Eskolan bertako eta eskolaz kanpoko jarduerak proposa litezke ikastetxean gazteen ahozko jarduna bultzatzeko. Horretarako, beharrezko izango litzateke teknikariaren eta irakasleen artean lankidetzatza bideratzea.

f. Diagnostikoaren emaitzak eta ondorioak

Herrian bertan eta urtero ikasturtean zehar egindako ikerketaren emaitzak aurkeztea garrantzitsua litzateke egitasmoarekiko interesa pizteko eta inplikazioa sustatzeko. Emaitza horietatik aterako dira hurrengo ikasturtean landu eta hobetu beharreko jarduerak eta helburuak.

4. Ikerketa metodologia

Jakina den bezala, ikerketa-ekintzan oinarritzen da gure laborategia, beraz, ikertu ahala garatuko da ekoizpena ere. Metodologia hau zertan den argiaraziko digu egitasmoaren faseak aurkezteak, baina horren aurretik hainbat argibide zerrendatuko ditugu:

– Urte guztietan gauzatuko dira 3 jarduerak erabakigarri:

1. Abiapuntuko egoeraren berri emango digun informazio bilketa galde-tegiekin eta ikasleekin lantzeko sortu diren tailerren bitartez. Hasierako lanaren helburu nagusia da ikerketa-gai izango diren alor nagusi hauek aztertu eta datu kuantitatibo zein kualitatiboak eskuratzea honako aldagaiei dagokienean:

– Irakasleen hizkuntza jokabideak eta ohiturak (euskaraz eta ahoz komunikatzearen gainean, batik bat).

- Ahozko generoen gainean duten jakintza (ikasleek ahozketasunaz dituzten aurrezagutzak zein diren jakin nahi dugu).
 - Ahozko komunikazioaren konpetentziak (ikasleen konpetentzia maila).
2. Bigarren lana da lehenengo lanetik ateratako ondorioetatik esku hartzea gauzatzea, hau da, jasotako informazioarekin ahozko jarduerak gauzatzea. Jarduera horietan lantzen dira aurrez jasotako informazioari zuzenean lotutako edukiak: hizkuntzaren jokabide eta erabilerari lotuak; ahozko konpetentziari lotuak, komunikazioari lotuak...
 3. Hirugarrena (eta ikasturte bakoitzean egingo den azken lana). Aurreko fasetan egindako lanaren ebaluazioa egiten da. Hasieran jasotako datuak berriz berreskuratu eta ikasturtearen amaierako emaitzekin alderatzen da. Informazio hau lagungarri izango zaigu hurrengo urterako datuak berreraiki eta materiala sortzeko garaian.

Lehen urtea ikerketaren abiapuntua denez, DBHko ziklo bakoitzaren lehen mailekin hasi gara esku hartzen, eta bertatik ateratako datuak lagungarri izango zaizkigu datozen urteetan mailaz maila esku hartzea eta material didaktikoa eraginkorragoak izan daitezen.

- Ikerketa gauzatu ahala, ahozko generoak lantzeko sekuentzia didaktikoak edo material didaktikoak sortuko dira. Zuzenean esku hartzea jasotzen ari diren ikasleentzat prestatuak, eta aurrerako urteei begira baliagarri eta osagarri izango diren sekuentziak eraikiko dira.
- 4 urtetako ikerketa garatuko bada ere, urtez urte jasoko dira jardunean ateratako emaitza eta proposamen berriak.

Oraintxe azaldukoak ondorengo taularen bitartez jarri dira laburbilduta:

1. grafikoa. Ikerketa proiektuaren urratsak urtero

5. Esku hartzerako proposamena

Jakin badakigu curriculum diseinuan ahozko generoen lanketari garrantzia handia ematen zaiola. Ahozketasunak leku nabarmena du hezkuntza curriculumean. Dena dela, gaur egun oraindik zailtasunak ditugu hura irakasteko. Ez digute horretan irakatsi eta deseroso sentitzen gara, esku hutsik askotan. Oso urria da ahozketasuna jorratzeko material didaktikoa. Teknologia berriak erabiltzea eskatzen digu ahozketasunak (bideo kamerak, ordenagailuak, entzungaiak...), eta ez gaude horretara ohituta. Ahozko generoak ikasgelan lantzeko tresnak eta erosotasuna falta ditugu hezkuntzan.

Egitasmo honetan, hain zuzen, ezintasun horiek gainditzea ere nahiko litzateke.

Oso gerturik izanik ahozko komunikazioaren gaineko teoria berri eta berri-tzaileak, eskuartean izanik ahozko generoak lantzeko proposatzen zaizkigun metodologiak (Suitzako eskola) eta hurbil izanik unibertsitatearen jakintza teoriko zein praktikoa, interakzionismo sozio-diskurtsiboan (Bronckart 1985, 1996) oinarritzen den hizkuntza eta didaktika ikuspegia landuko da proiektu honetan. Hain zuzen, hezkuntza curriculumak eta ikastolek bultzatzen dutena.

Helduleku horietatik abiatuta eraikitzen da, beraz, ahozketasunaren egitasmoa. Prestatuko diren jardueretan helburu komunikatiboak ezartzen dira, eta horiek izango dira, hain zuzen, gure norantza zedarrituko dutenak. Helburu komunikatiboak ezarri eta gauzatuz ahozko hizkuntzaren gaitasunak landuko dira batez ere.

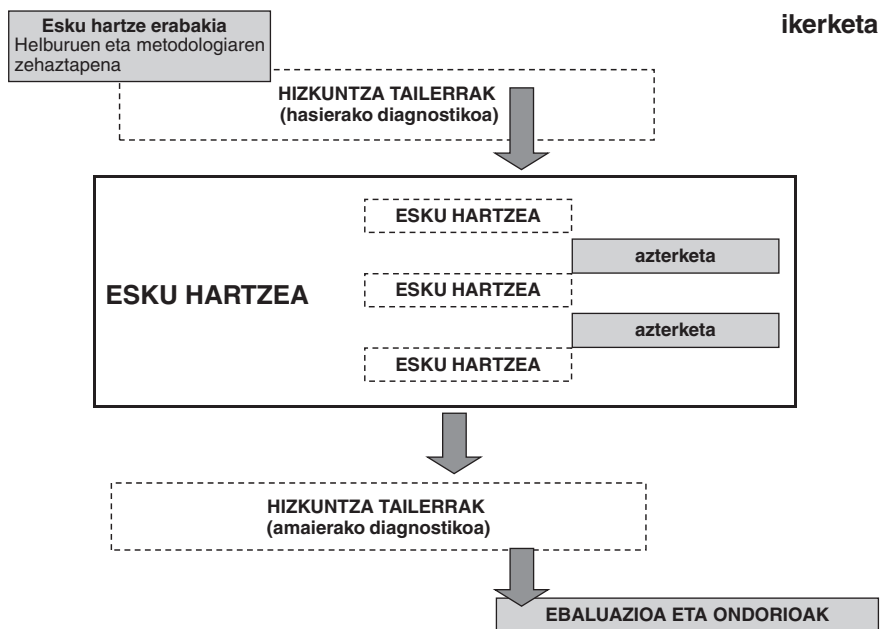
Izan ere, euskara ikasi bai, baina bere erabilera maiztasuna ez dator bat ezagutza mailarekin. Eraitza soziolinguistikoek argi utzi digute hizkuntza ezagutzeak ez duela erabilera bermatzen. Erabiltze gune eta uneak eraikitzea izango da, beraz, gure egitekoa. Eta bidenabar, erabilera ziurtatuko duten helburu komunikatiboak jartzea. Testuinguru ezberdinetan ahozko hizkuntza erabiltzeko aukerak eraikitzea dagokigu.

Konpetentziei erreparatuko badiegu, ahoz komunikatzeko dugun beharra ikaragarri da handia edozein esparrutan: lanean, ikastetxean, lagun artean... Testuinguru formal eta informaletan euskaraz eta ahoz komunikatzeko hainbat tresnaren beharrean gara herritar ugari, eta horrixe erantzun nahiko lioke proiektu honek ere. Ahoz gustura eta ederki komunikatzeko trebetasunak garatzeko tresnak eman nahi dizkiogu Tolosako ikasle gazteari, eta ahozko genero ezberdinak landuz, euskaraz ahoz jarduteko jokabide eta maiztasuna hobetu zein ugaritzea izango litzateke eraitza nagusietako bat.

Horrek zer eskatzen du? Testuinguru askotarikoetako jarduerak aurrera eramatea, hau da, ahozko testu formal eta informalak lantzea (adibidez, lagun arteko elkarriketa eta irratiko elkarriketa). Eta jarduerak gauzatzen ditugun une berean hizkuntzaren erabilerarekiko gogoeta piztea, erabilera bultzatzea eta konpetentzia askotarikoak erabiltzen ikastea: erabiltzea.

Ondorengo taulan zehazten denez, honelaxe banatzen dugu ikasturteko esku hartzea:

3. taula. Urte bakoitzeko eta gela bakoitzeko lan-diseinua

6. Ebaluazioa eta ondorioak

Urtean zehar eginiko lana ebaluatu eta ondorioak aterako dira ebaluazioaren fasean. Urteroko datuak balagarriak izango dira unean bertan gauzatzen ari garen ikerketaren noranzkoa aztertzeko. Ikerketa aurrera joan ahala, berriz, gai izango gara aurrerabideak diakronian aztertu eta ondorioak ateratzeko.

Ebaluazio honetan honako edukiei emango zaie garrantzia gehien:

– **Ikastetxearen errealitateak baldintzatzen du? Zertan?**

Ikastetxeetako egoera soziolinguistikoen arabera ezberdintasunik ba ote dagoen eta zein den bere eragina.

– **Hizkuntzaren estatusak baldintzatzen du? Zertan?**

Hizkuntzaren gaineko aurreiritziak zertan diren eta horiek zertan eragiten duten.

– **Ikasleen adinak baldintzatzen du? Zertan?**

Adinak gai honetan eraginik ote duen: 12 urtetik 17ra arteko tartean zein errealitate ditugun.

– **Esku hartze motek baldintzatzen dute? Zertan?**

Ikasgeletan egingo diren esku hartzeen eragin maila zenbaterainokoa den jakitea da helburuetako bat.

– **Zein dira ahozketasuna sustatzeko praktika onak errealitate soziolinguistiko bakoitzean?**

Ahozketasuna landu eta bere erabilera sustatzeko praktika onen gakoak.

6.1. Ikerketaren lehen emaitzak

Aurre-diagnostikoan aurrez jarritako hainbat galderari erantzuteko parada izan dugu 2010/2011 ikasturtean, eta datu kuantitatiboak dagokienez, honelaxe laburtu dira emaitza aipagarrienak:

a) **Ikasleen adinak baldintzatzen du ikasleen hizkuntza jarrera zein erabileran?**

Aztertutako aldagaiak kontuan hartuta ikusi dugu erlazioa dagoela ikasleen adinaren eta hizkuntza jarreraren artean: bien arteko korrelazioa positiboa da. Gainera, esan daiteke adina gora joan ahala hizkuntzaren inguruko jarrera aldatzen joan dela.

Erabilerari dagokionez, berriz, ikasleen adina eta lagunarteko hizkuntza izan dira aldagaiak. Bi aldagai hauen korrelazioa ikusirik hipotesia baieztatuta gelditu da: adinak hizkuntza erabileran baldintza dezake. Estatistikoki erlazioa ahula bada ere, frekuentzietan ikusi dugu DBH 3. mailan hizkuntza ohitura aldatu egiten dela.

b) **Ikastetxearen errealitateak baldintzatzen du?**

Hasieran aipatu dugun moduan, Tolosa herriak ikerketarako marko anitza eskaintzen digu hiru ikastetxeen errealitate soziolinguistikoa ezberdina baita. Ikastetxea bera eta identitatearekin lotzen den baieztapena hartu ditugu kontuan datuak jasotzeko garaian. Bi aldagaien artean ikusi da erlazioa dagoela eta norabide berean dabiltzala, hau da, ikastetxearen arabera ikasleen jarrera ezberdina dela.

Ikastetxea eta hizkuntz erabilera uztartu direnean ere bi aldagaien arteko erlazioa baieztatu da, hots, ikastetxeetan hizkuntza erabilera ohitura ezberdinak antzeman daitezke.

Beraz, emaitza kuantitatiboen inguruan honakoa azpimarratu daiteke:

- Ikasleen hizkuntzarekiko jarrera adinarekin aldatu egiten da eta zehazki, DBH 1en agertzen den jarrera positiboa lausotu egiten da adina gora doan heinean.
- Hizkuntz erabilera maiztasun handiagoa dago DBH 1en eta DBH 3n, berriz, gaztelaniarako joera nagusitzen da. Beraz, ikasleen adinak baldintzatzen du erabilera.
- Ikastetxeen errealitate soziolinguistikoak hizkuntzarekiko jarreraren zein erabileran eragina duela baieztatu da diagnostikoan.

Aurre-diagnostikoan ezarritako hipotesi denak bete dira maila kuantitatiboan, eta bide berean jarraitu dute maila kualitatiboan ateratako emaitzek. Ondorengo zerrendan agertzen dira ideia garrantzitsuenak:

- Gazteek hizkuntzaz hitz egiten dutenean hizkuntza mintzatuaz dihardute oro har. (Ez dute hizkuntza idatziaz hitz egiten, alegia. Horrek dirudi gaur egungo eskolako jardura nagusiarekin kontraesanean dagoela; edo euskara bera hizkuntza erabilerarekin lotzen dutela).
- Hizkuntzaren edo euskararen garrantzia oso lotuta dago lurraldetasunarekin eta identitatearekin. Argudiorik garrantzitsuenak horiek dira. Hizkuntza ez da lotu jolasarekin, transmisioarekin, harremanekin...
- Hein berean, hizkuntza galeraren aurrean «salbatzaile» rola hartzen dute ikasle askok eta askok. Eta erabilerarekin lotzen dute.

- Hizkuntzaren jabekuntzarekin edo ikaskuntzarekin ere lotu izan da euskara: ama hizkuntza dutenek aipatu egiten dute, esplizitatu eta horrek eragin egiten die ondorengo baloraziotan.
- Beste batzuentzat asignatura bat da edo etxeko, eskolako edo kaleko hizkuntza bat. Espazio jakin batzuekin identifikatzen dute azken hauek euskara.
- Balorazioetan askotan ageri da «beharra» modalizatzailea: *salbatu beharrekoa; hitz egin beharrekoa; ikasi beharrekoa...* «-tzen duguna» eta gisakoak erabili ordez.

6.2. Erronka berriak

Ikerketaren lehen emaitzak jaso eta ikasturtea amaitzear dugun honetan, erronka berriak ezarrita ditugu 2011/2012 ikasturterako.

Ikerketaren ibilbidean bidelagun dugun Jarraipen Batzordean adostu da gazteen ahozko kompetentziak zertan diren eta nola hobetu daitezkeen ikeretzeak eta esperientzia ezberdinen praktikak bideratzeak hartu beharko lukeela indarra. Pisu handiena gazteen hizkuntza kompetentzien eremuak hartzea nahi izan da, eta horixe da hain zuzen, hurrengo ikasturterako ezarrita dugun eginkizun nagusia.

Ikastetxeetako materialaren osagarritasuna

Datorren ikasturterako lana aurreratuz goazen honetan, ikastetxeetako curriculumak, maila bakoitzeko helburuak eta irakasleek darabiltzaten material didaktikoak aztertuta ditugu dagoeneko. Mintzola Fundazioaren ikerketa helburuekiko osagarritasuna bilatzen aritu gara eta sortuko den material didaktikoaren gainean erabakiak hartu dira: zein testu genero landuko den maila bakoitzean, zein testu mota, nolako erregistro mailak lantzea komeni den eta zein elkarrekintza motatan esku hartu nahi dugun.

Orotara, zortzi sekuentzia didaktiko sortuko dira; maila bakoitzerako bi. Eta aurrez hartutako erabakiaren arabera honakoak landuko dira maila bakoitzean:

4. taula. Ahozko konpetentzien lanketa esku hartzea

Maila	1. sekuentzia	2. sekuentzia
DBH 1	Testu generoa: kontaketa Testu mota: ipuina Ahozko jardun transakzionala eta formala	Testu generoa: elkarrizketa Testu mota: elkarrizketa Ahozko jardun interakzionala eta informala
DBH 2	Testu generoa: argumentazioa Testu mota: iritzi trukea Ahozko jardun interakzionala eta formala	Testu generoa: kontaketa Testu mota: anekdota umoretsuak Ahozko jardun transakzionala eta informala
DBH 3	Testu generoa: literatur generoa Testu mota: poesia errezitaldia Ahozko jardun transakzionala eta formala	Testu generoa: azalpena Testu mota: azalpen zientifikoa Ahozko jardun transakzionala eta formala
DBH 4	Testu generoa: argumentazioa Testu mota: debatea Ahozko jardun interakzionala eta formala	Testu generoa: azalpena Testu mota: aitorpenak Ahozko jardun interakzionala eta informala

Ikastetxe bakoitzeko euskara mintegiko irakasle taldea eta Mintzolako teknikariak izango dira esku hartzea aurrera eramango dutenak. Mintzolako teknikarien gelak kontrol gelatzat hartuko ditugu (jarraipen xeheagoa egingo diegu), eta esku-hartze honetatik ondorengo informazioa jasotzea espero da:

- Irakasleon eta teknikarion erregistroa.
- Mintzolako ebaluazio txantiloia.
- Aurre-testuak eta ondo-testuak.
- Irakasleekin egingo ditugun bileretatik eskuratutako informazioa.

Esku hartzearen aurretik ikerketan parte hartuko duten irakasleei formazioa emango zaie non batez ere sekuentzia didaktikoak aurkeztu eta ezagu-

tzeko baliabideak emango zaizkien eta zalantzak argitzeko aukera izango den. Jardueri buruzko erregistroa eta ebaluazioa egiteko metodologia zein izango den ere formazioan irakatsiko da. Haren ondotik ekingo zaio esku hartzeari eta ondorengo ebaluazioari.

Datorren ikasturterako, beraz, izango ditugu artikulua honetan galdegin ditugun zenbait galderen erantzunak, sortuko zaizkigu galdera eta eginkizun berriak. Ikuskizun datorkiguna eta eraikitzen ari garen laborategi honen fruituak. Epe motzean hurbil datozkigunak eta epe luzera begira bada-tozenak.

Bibliografia

AMORRORTU, E., ORTEAGA, A., IDIAZABAL, I. ETA BARREÑA, A., 2009, *Erdaldunen euskararekiko aurreiritziak eta jarrerak*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

BRONCKART, J.P., 1985, «La enseñanza de lenguas frente a sus contradicciones», in *Las ciencias del lenguaje: ¿un desafío para la enseñanza?*. Paris: UNESCO, 9-17.

CAMPS, A. ETA BESTE., 2001, *El aula como espacio de investigación y reflexión: investigaciones en didáctica de la lengua*. Bartzelona: Graó.

CALSAMIGLIA, H., 2007, *Las cosas del decir. Manual del análisis del discurso*. Bartzelona: Ariel.

CESTERO, A. M.^a ETA BESTE, 1998, *Estudios de comunicación no verbal*. Madril: Edinumen.

CHEVALLARD, Y., 1985, *La transposition didactique, du savoir savant au savoir enseigné*. Grenoble: La Pensée Sauvage.

CROS, A. ETA VILÁ, M., 2001, «Ahozko hizkuntza: ebaluaziorako proposamenak». *Hizpide*, 48 (2001) 92-111. (Boni Urkizuk itzulia).

DOLZ, J. ETA SCHNEUWLY, B., 1997, «Géneros y progresión en expresión oral y escrita. Elementos de reflexión a partir de una experiencia realizada en la Suiza francófona». *Textos de didáctica de la lengua y literatura* 11, (1997) 77-98.

ELLIOT, J., 1993, *El cambio educativo desde la investigación-acción*. Madril: Morata.

EUSKO JAURLARITZA, 2007, «Euskal Autonomia Erkidegoko oinarrizko Hezkuntzaren curriculuma sortu eta ezartzekoa». Dekretua.

———, 2007, *Derrigorrezko eskolaldirako Euskal curriculuma. Oinarrizko txostena*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

EUSKAL HERRIKO IKASTOLEN KONFEDERAZIOA, 1999, «Hezkuntza sistemak: Oinarrizko Curriculum Diseinuak». Curriculumen arteko estalduraren ikerketa lana.

MARTÍNEZ, M. ETA BESTE, 2009, *Ikasleen eskola giroko hizkuntza erabileraren azterketa*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

SAINZ, M., 2002, «Hizkuntza didaktikaren erronka berriak». *Hik Hasi*, 8 (2002) 6-21.

SCHNEUWLY, B. ETA BAIN, D., 1998, «Mecanismos de regulación de las actividades textuales: estrategias de intervención en las secuencias didácticas». *Textos de didáctica de la lengua y literatura*, 16 (1998) 25-46.

Ahozko euskara formala aisialdiko euskararen osagarri. Zornotzako gazte batzuen datuak

ARNEDO GAZTELURRUTIA, Maialen
EHUko Euskal Filologiako ikaslea

BADIOLA OSTOLAIZ, Ane
EHUko Euskal Filologiako ikaslea

GANDARIAS ISPIZUA, Leire
EHUko Euskal Filologiako ikaslea

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Zornotzako ikastetxe batean bigarren batxilergoko D ereduko hamazazpi ikasleko talde batekin debate bat egin zen, eskolan gutxi lantzen den ahozko euskararen genero formal honetan nolako baliabideak agertzen diren aztertzeko. Bereziki aztertu diren atalak hauek dira: debatearen kudeaketa orokorra (solaskideen eta moderatzailearen parte-hartzeak nola bideratzen diren) eta debatean jorratutako eduki gaien kudeaketa (gai berriak proposatzea, mantentzea, aldatzea...) hartarako erabiltzen dituzten baliabideak aztertuz (antolatzaileak, sarrera egiturak, berformulatuzaileak,...). Emaitzen arabera ikus daiteke gazte hauek badituztela hainbat gaitasun baina gabeziak ere nabari direla. Gure ustez, aisialdian euskara gehiago erabiltzeko, eskolek euskarak berezkoak dituen ahozko genero formalak gehiago lantzea eraginkorra izango litzateke.

Hitz-gakoak: Ahozkotasuna, baliabide diskurtsiboak, debatea, gaiaren eraikuntza, sekuentzia didaktikoa.

Con el fin de examinar qué recursos aparecen en el debate (siendo éste un género formal poco trabajado en las escuelas), se efectuó un debate con diecisiete alumnos del modelo D de segundo de bachillerato de un instituto de Zornotza. Estos son los ámbitos que se han analizado: la gestión general del debate (cómo se gestiona la intervención de los participantes y del moderador) y la regulación de los contenidos temáticos tratados en el debate (proponer nuevos temas, mantenerlos, cambiarlos...) analizando los recursos que se usan para dichas intervenciones (organizadores textuales, estructuras de introducción, reformuladores...). En los resultados se puede ver que estos jóvenes poseen muchos recursos pero también se manifiestan algunas carencias. En nuestra opinión, sería muy eficaz que se trabajasen más los géneros formales propios del euskera en las escuelas para así promover el uso del euskera también en el ámbito del ocio.

Palabras clave: Oralidad, recursos discursivos, el debate, construcción del tema, secuencia didáctica.

Dans le but d'examiner les ressources qui apparaissent dans le débat (un genre formel peu utilisé à l'école), nous avons réalisé un débat dans un lycée de Zornotza avec la participation de dix-sept étudiants de second année de baccalauréat en modèle D (tout l'enseignement est donné en basque). Les domaines considérés sont les suivants: la gestion globale du débat (l'organisation de la participation des membres et du modérateur) et la gestion des contenus traités (la proposition de nouveaux thèmes, l'entretien, le changement ...) avec l'analyse des ressources utilisées pour ces gestions (les organisateurs textuels, les ressources d'introduction, les reformulations ...). Dans les résultats on s'aperçoit que ces jeunes ont certaines compétences, mais ils montrent aussi certaines lacunes. À notre avis, pour que le basque soit

plus employé en temps de loisir, il serait souhaitable que les écoles renforcent aussi l'utilisation du genre formel du basque.

Mots-clés : Oralité, ressources discursives, le débat, construction du thème, séquence didactique.

A debate was carried out with seventeen students in Basque in the last year of high school (17-18 years old) in Zornotza in order to understand the means that come out on this formal genre that is rarely worked on at schools. These are the fields that have been analyzed: the general management of the debate (how the participation of the members and the moderator are led) and the management of the thematic contents dealt with on the debate (proposing new themes, keeping them, changing them, etc.) while analyzing the means that have been used for that management (discourse connectors, introductory structures, reformulation, etc.). It can be observed in the results that these young people have much talent but they also have some weak points. In our opinion, it would be very effective to have these formal oral genres that are characteristic of spoken Basque language more often at schools in order to stimulate the use of Basque in leisure time.

Keywords: Orality, discursive resources, discussion, construction of the theme, didactic sequence.

0. Sarrera

Lan honek ikasle talde bati egindako debatearen grabaketa eta azterketa biltzen ditu. Hau da, alde batetik grabaketa prozesua eta, bestetik, datuen analisia.

Euskara kalean hain gutxi erabilia, gazteak ahozko egoera formaletan nola moldatzen diren aztertu nahi dugu. Hau da, debatea, argudiozko ahozko testu aberatsa da. Eskolan lantzea, gure ustez, erabilera arrunterako ere (alegia, kalerako erabilerarako) baliagarria litzateke. Izan ere, hezkuntza sistemaren bitartez gazteek debate batean euren ideiak nola arrazoitu edota argudiatu ditzaketen ikasita, euren egunerokotasunean baliagarri izango zaizkien baliabideak ikasiko dituzte. Gazteengan eragin handia izango du honek, bai euren hizkuntza gaitasunean eta baita euskararen erabileran, hizkuntza erabiltzeko tresnak barneratuta erabilera ere handiago izango baita, bai hezkuntza mailan eta baita aisialdian ere.

Azterketa hau saiakera bat da, proba bat. Guk, bildutako datuetan oinarriturik, gure azterketa eremu zehatz batera mugatu dugu; azter daitezkeen alor guztietatik gutxi batzuk landu ditugu. Ikerketarako bidea zabalik gelditzen da beraz.

Deskribapen eta azterketarekin hasi aurretik lan honetan lagundu diguten guztiei eskerrak eman nahiko genizkieke: Itziar Idiazabal, Leire Diaz de Gereñu eta Ibon Manterola irakasleei eta Zornotzako *Urritxe* Institutuko irakasle eta ikasleei.

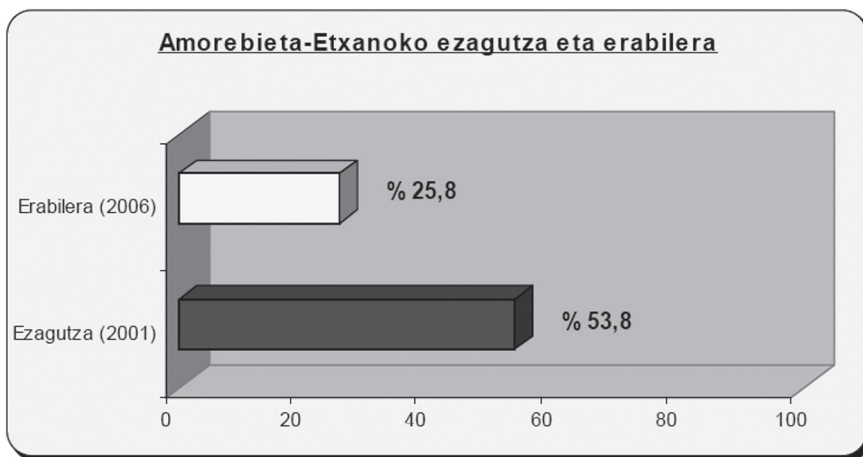
1. Korpusaren bilketa eta bere ezaugarriak

Debate saiakera hau Zornotzako *Urritxe Bigarren Hezkuntzako Institutuan* burutu genuen 2010eko apirilaren 28an eta 29an, bigarren batxilergoko D ereduko hamazazpi ikasleko talde batekin.

Soziolinguistika Klusterrak 2006ko urrian egindako neurketen arabera, Zornotzan %53,8koa da euskararen ezagutza. Euskararen kale erabilera, or-

dea, %25,8koa baino ez da. Hau da, aztergai ditugun ikasleok, lau elkarriketatik bakarra izan ohi dute euskaraz.

Aipaturiko datuak ondorengo taulan ikus genitzake:

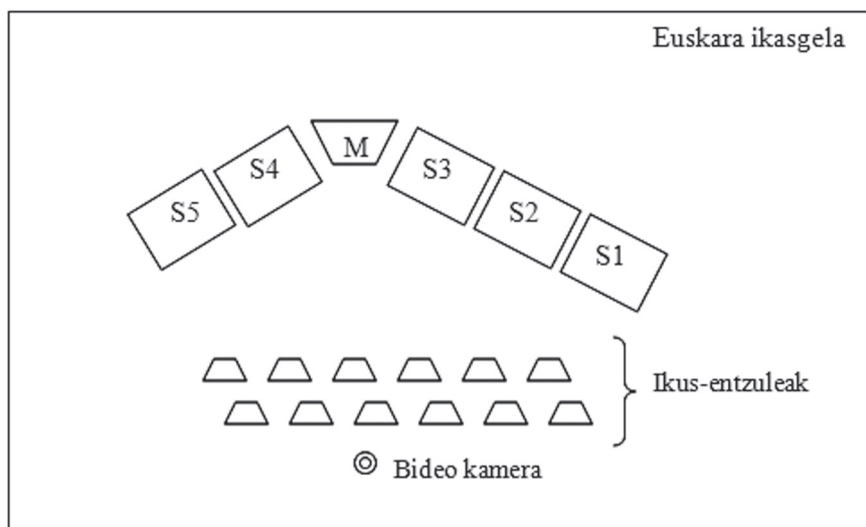
Ikasle hauek ahozko genero mota hau lehenengo aldiz lantzen zutenaz, gaia aukeratzea ez zen lan erraza izan. Izan ere, gazte hauek ez dute debatea landu ez euskaraz eta ezta beste hizkuntzaren batean ere. Bestalde, hainbat aldiz irakurri izan dugu aukeratzen den gaia oso garrantzitsua dela debatearen garapen zuzenerako. Gaiak iritzi desadostasuna sortu behar zuen, baina alde/kontra gisako jarrera argudiatu gabeak saihestuz eta gaia interakzioan osatuz. Hau da, gaia oinarri hartuta azpigai eta ideia desberdinak garatzeko erraztasunak eman nahi genizkien. Hauxe izan zen aukeratutako gaia: «*Osasuna gaur egungo gazteengan: eredia aldatzen ari da*».

Ikasleek genero mota hau lehenengoz landu zutela azpimarratu nahiko genuke. Izan ere, gure ustez, ahozketasuna lantzea ohitura balitz, eragina izango bailuke bai kale erabileran eta baita erabilera formalean ere.

Garrok (2007) bere lanean dioen moduan, debate orok ekoiztua izan aurretik aurre lanketa baten beharrezana duela uste dugunez, bi saiotan banatu genuen korpusaren bilketa.

Lehenengo saioan debateaz duten jakintza ebaluatu eta genero honen ezaugarrien eta partaideen azalpena egin genien ikasleei. Ahozko genero honen inguruan zituzten ideiak argitu ostean, debaterako gaia proposatu genuen («*Osasuna gaur egungo gazteengan: eredua aldatzen ari da*»). Gaia lantzen haste aldera ikasleak biko taldeetan banatu genituen: taldeetako bati moderatzaile rola eman genion eta beste guztiei debatakide rola. Taldeek bakoitzari zego-kion rola prestatzeari ekin zioten; hots, moderatzaile taldeak debatea aurrera eraman ahal izateko gidoia eta gaiak prestatu zituen eta debatakide taldeek argudioak, adibideak... Bai irakaslea eta baita gu ere, aurre lanketa horretan mahairik mahai ibili ginen ikasleen lana bideratuz. Eskola ordua bukatzean, bikote bakoitzak pertsona bat aukeratu zuen debatean parte hartzeko eta gainerako guztiek ikusle/entzule rola bereganatu zuten.

Bigarren saioan, aurre lanketan prestaturikoa praktikan jarri genuen debatea grabatuz. Moderatzailea eta debatakideak 'U' baten gisako irudia osatuz mahaietan eseri genituen (moderatzailea erdian) eta ikusleak hauen aurrean:

Saioa aurrera eramateko ezinbestekoa izan zen mikrofonoak beteriko funtzioa. Moderatzailea izan zen mikrofonoa solaskideei banatzearen ardu-

raduna. Mikrofonoak ahalbidetu zuen solaskideen artean hitz-txandak errespetatzea eta ondorengo transkribaketa lanak erraztu zizkigun.

Grabaketa horretan lortutako korpusak ia 40 minutuko luzera dauka. Ez du kalitate onegirik, ahotsa ez baita ongi entzuten. Hala ere, grabaketa guztia hitzez hitz transkribatzea lortu genuen.

Orohar, esan genezake ikasleek primeran barneratu zutela metodologia eta saio biak arrakastatsuak izan zirela.

2. Korpusaren azterketarako metodologia

Korpusaren azterketan bi azterbide izango ditugu: batetik, solaskide eta moderatzaileak debate batek berezko dituen ezaugarriak (besteen hitzak aintzat hartzea, hitz-hartzeak errespetatzea...) betetzen dituzten eta, bestetik, gaiaren kudeaketa nolakoa izan den.

Hori egin aurretik, azterbide bakoitzean zer aztertuko dugun eta nola aztertuko dugun azalduko dugu:

2.1. Debatearen zein ezaugarri aztertuko ditugun

Debate bat aztertzerakoan hamaika ezaugarri daude aztergai. Guk, ordea, batzuk baino ez ditugu kontutan hartu, interesgarrienak iruditu zaizkigunak edo debate baten jarraibidean garrantzitsuenak iruditzen zaizkigunak. Debateko ezaugarri guztiak aztertu ezin genituela ikusita, aukeraketa bat egitea beharrezkoa zela ikusi genuen. Zein ezaugarri aztertu eta zein ez aukeratzea, beraz, arbitrario xamarra izan zen. Hauexek dira iruzkintzeko aukeratu genituen puntuak:

Moderatzaileak, hiztuna, egoera eta gaia aurkeztu behar ditu batetik. Bestalde, bera da kideei txanda ematearen arduraduna, baita, beharrezkoa denean solasaldia moztearena ere. Gai bakoitzaren amaieran laburpen bat egin behar du, beste azpi-gaiei ateak irekiz. Moderatzaileak objektiboa izan behar duenez, garrantzitsua da bere iritzia ez ematea. Ikus Dolz & Schneuwly (1998) liburuan debateari buruzko ezaugarri gehiago.

Solaskideek, kideen txanda errespetatu behar dute eta moderatzaileak txanda ematean soilik hitz egin. Euren iritziak arrazoiak emanez azaldu behar dituzte, lokailuak eta antolatzaileak erabiliz. Bestalde, kideen iritziak kontuan hartuz hitz egin behar dute.

2.2. Gaiaren kudeaketa nola ebaluatuko dugun

Azterbide hau, Garrok, Idiazabalek eta Larringanek (2007) «Gaiaren eraikuntzarako baliabide diskurtsiboak debateetan» lanean egindako sailkapenaren arabera egin dugu, nahiz eta modeloa egokitu egin dugun. Autore hauek aipatzen dute gaiaren eraikuntzan bost baliabide diskurtsibo daudela:

- *Gaiaren sarrera edo hasiera*: Gaia aurkeztea da; eztabaidaren abiapuntua.
- *Gaia mantentzea*: Gaiarekiko argudioak errepikatzea, ekarpen berririk egin gabe.
- *Gaia garatzea*: Gaia zabaltze aldera ekarpenak eta birformulazio berriak egitea da.
- *Gaia desbideratzea*: Gai baten barnean itzulinguru moduko saio bat egitea da, gaia aldatzea baino mugatuagoa, baina gaia garatzea baino zabalagoa dena.
- *Gaia aldatzea*: Lantzen ari den gaiaren baitan beste gai bat proposatzea da.

Korpusaren azterketan, debatakideek baliabide diskurtsibo hauek nola garatu dituzten aztertuko dugu. Hala ere, laugarrena (gaiaren desbideratzea) ez dugu aztertuko.

3. Emaitzak

3.1. Debatearen ezaugarrien azterketa

Oro har, debatakideek goian (2.1. puntua) aipaturiko ezaugarriak espero baino hobeto betetzen dituzte. Debatearen kudeaketa, beraz, ongi joan da; emaitzak uste baino hobeak izan dira.

Hurrengo taula honetan solaskideek eta moderatzaileak bete beharko lituzketen ezaugarriak ageri dira, + eta – ikurrekin, egitekoak betetzen dituzten edo ez adierazteko:

Moderatzailea		Solaskideak	
– Hitzunak, egoera eta gaia aurkeztu	+/-	– Kideen txanda errespetatu	+
– Kideei txanda eman eta kendu	+/-	– Moderatzaileak txanda ematean soilik hitz egin	+
– Gai bakoitzaren amaieran laburpena egin	+	– Euren iritziak argudiatu	+/-
– Objektiboa izan behar du	+/-	– Lokailuak eta antolatzaileak erabili	+/-
		– Kideen iritziak kontuan hartu	+/-

Taula honetan ikus genezakeen moduan, moderatzaileak, oro har, ezaugarri guztiak betetzen ditu. Hala ere, aipatzekoa da egoera ez duela aurkezten eta solaskide guztiei galdera berbera egiten diela ideia bat proposatzen den bakoitzean. Beherago aipatuko dugun moduan, zenbait unetan objektibotasuna ere galtzen du.

Solaskideek ere ezaugarri gehientsuenak betetzen dituzte. Debateko partaideek hitz egiteko mikrofono bat dutenez, txandak ongi errespetatu dituzte, ez diete bata besteari hitza kentzen. Iritziak arrazoiz babesturik ematen dituzte eta beste solaskideen iritziak kontuan hartuaz hitz egiten dute (nahiz eta badiren salbuespenak). Antolatzaile eta lokailu mordoa erabiltzen dute euren jardunean, euren diskurtsoa antolatuz. Hala ere, beti baliabide berak erabiltzera jotzen dute, hau da, lokailu eta antolatzaile berdinak erabiltzen dituzte beti.

Ikus-entzuleek isiltasuna eta arreta mantentzen dute uneoro, beraz, ongi betetzen dute ezaugarri hau.

3.2. Gaiaren eraikuntza

3.2.1. Gaiaren sarrera edo hasiera

Debateetan, oro har, moderatzailearen lana da gaiari hasiera ematea, nahiz eta solaskideek ere proposa ditzaketen gaiak debatea aurrera doan heinean. Gure korpusean moderatzaileak metahizkuntza baliatzen du gai nagusia aurkezteko. Egoki aurkezten du kontsigna debatea hasi orduko, lehenengo hitz-hartzean:

1. M: *Arratsaldeon lagunok e gaur hemen eingo dogun debatean gaia hau izango da / osasuna gaur egingo garzteengan / eredia aldatzen ari da //*

3.2.2. Gaia mantentzea

Baliabide diskurtsibo hau hasieran espero genuena baino askoz gutxiago darabilte. Solaskideek sekuentziaren kudeaketa propioak egin eta norabide propioa hartzeko gai direla ikusenez; hau da, ez dira mugatzen baieztatzera/ezeztatzea edo alde/kontra egitera.

Gaia mantentzeak gaiaren saturazioa dakar, eta debate honetan gaiaren saturazioa ez da handia, nahiz eta kasu batzuetan badagoen:

68. S3: *Ba noizbaiten / bueno e egia esan gutxi / baina agian urtero (x2) bider batean bai joaten joaten xx xx medikura hori txekeoak edo egitera hori superzi supertizi (?superstizio) bueno gainetik jakiteko ea nola dagoen e: gure osasuna ta bai kontutan hartzekoa da ere hori ikastetxeek ikastetxeetan e: jende asko etortzen direla ba inkestak egitera hori janari haueri buruz edo elikadurari buruz eta esaten esanez hori zein den horietatik osasuntsuena eta hori gobernuak hori antolatzen du ta kontutan hartzekoa da zeren hori oso responsabilitate handia da uste dugu e nagusien partetik eta yasta / hartu*

Kasu honetan, solaskideak bere bizipen pertsonalak kontatzen ditu gaia saturatuz, ez baitu ekarpen berririk egiten.

Moderatzaileak ere eragiten du gaiaren saturazioa noizbehinka. Esaterako solaskide guztiei galdera bera planteatzen die, hauei, gaia mantentzera bultzatuz:

13. M: Zuk zer pentsatzen dozu Xabier?
14. S4: Nire ustez ba gaur egungo garzteen ehuneko handi batek kirola egiten du // e eskoletan da kirolaren balioa azaltzen diote osasunarentzako da halako gauzentzako zelakoa den
15. M: Beñat ze usteozu?
16. S3: Bueno ba nik e: baten batean ez nago ados hori berak esan duenarekin baina esan behar dut hori erdizka e erdi e: erdi egie dela zeren e: bueno ikasleen zati handi bat e egiten dutena da ba bueno ikastea ta batzutan hori e: antolaketa oso txarra izaten da eta / bueno ba ikasketak hori oso batera hartzen dira eta asko ikasi behar dute eta denbora asko kentzen die / baina egia da ba denbora izaten dutenean / bueno / batzutan bai e daudela pertsona asko / hori deporte egiten dutela ta badakitela opzio oso (x3) osantsu osasuntsua dela
17. M: Arrate zuk ze usteozu?
18. S2: Ba ni be bai ados nau Beñategaz ze / gaur egun esaten dabe gazte askok eztabe plantietan hori ba telebista ikusten dabelako ta baia / ikasketek kentzen dabe denbora asko da / da azkenenan ezteko guz egunean hainbeste ordu ba dana / ondo / banatzeko edo

3.2.3. Gaia garatzea

Hirugarren baliabide diskurtsibo hau espero genuena baino askoz gehiago ageri da. Moderatzaileak gaitasuna du gaiaren bidea aldatzeko eta segituan antzematen du gaia noiz ari den saturatzen. Solaskideek ere gaitasun handia erakusten dute gaia garatzeko orduan, ia interbentzio guztietan ideia berriren bat proposatzen baitute.

Ondorengo hitzartzean ikus genezakeen moduan, moderatzaileak azpigi bat proposatzen du eta solaskideei iritzia eskatzen die. Solaskideek gaia-

ren inguruko ideia berriak proposatzen dituzte, ez dira moderatzailearen esana baieztatzera edo ezeztatzerara mugatzen:

36. M: Ez e hurrengoa adibidez e elikaduran eredia aldatzen ari dala esaten dabie (=dute)
37. S3: Bueno ni esan izan naiz da bakarrik hori gazteentzat e (x2) lotzen zaiion zerbait gizarte osoari afektatzen dio / egia da gaur egunotan hori e: esaten direnak janari transgenikoak hori modan jartzen ari direla / nik ziur ez dakit hori e osasunerako txarra den ala kontutan hartzekoa da batez ere gaztietan loditasun maila askoz ere sendoago askoz ere handiagoa da eta nire ustez horretan antsietateak eragin handia daukala ze mutil asko antsietatea daukatenean hori ba jaten hasten dira ta urduritasumak egiten du
38. M: E / esaten dute gazteen ehuneko laurogeiak e fast food-a hartzen duela e astean birritan / ze uste dozue hau egia dala edo?
39. S2: Bueno igual astean birritan lar da baia asteburuetan / argi dau / ba jendea extala joaten e begetariano batera jaten / ba juten dire edo burger king mcdonalds / eta holako lekuetara dalako merkeaua ta prestatzeko be bebai etxean egiten badozuz ba askobe (=askoz ere) errezaia da
40. M: Mikel?
41. S1: Ba uste dot egia dala ta fast food edo janari azkarra gero ta gehiago jaten dala / ta hori exta gazteen arazoa bakarrik / gurasoena da / gurasoen arazoa izen ahal da e gurasoek e ume txikiei gurasoek emoteotzielako janarie da (=eta) esateotzie nun jan ta dana da kontzientzia arazo bat dalako azkenean / e danon (x2) kontzientzian aldatu (x3) ein bidan gauza bat e ohitura bat e aldatu ein bidan ohitura bat
42. M: Jon zuk zegaitik uste dozu azken urteetan e hainbeste fast food jaten dala?

Bestetik, adibidez eta definizioz hornitzen dituzte argudioak, diskurtsoa aberastuz. Gainera, hitz-hartzeen amaieran proposatutako ideiak birgogoratzen eta azpimarratzen dituzte, euren iritzitari enfasia emanez. Horixe ikus genezake adibide honetan:

12. S5: *Bueno ba alde batetik ez nago guztiz ados horrekin / e uste dut e ba egia da ba kirol gitxiago egiten dela ez? ba adibidez telebistagatik e: bideojokoengatik / gazteek gero eta gehiago erabiltzen dituzte horrelako teknologiak eta / (x2) ba kirol gitxiago egiten da baina / hala ere / gazteek ez diote kirola egiteari utzi / kirola egin egiten da*

Bestalde, moderatzaileak planteatzen dituen galdera murrizak gaindizten dituzte, hitz-hartze luzeak eta aberatsak eginez. Azkenik, antolatzaile ugari eta mota desberdinetakoak erabiltzen dituzte, eta berauen erabilera egokia da.

Hala ere, gabeziak ere badituzte. Moderatzaileak galdera itxiegiak egiten dizkie solaskideei, bai/ez edo ados/kontra erantzuna dakartenak.

67. M: *Zuk ze zenbatero joaten zara e kontrol medikoak egitera?*

85. M: *Ta zu ze inoiz jua zara natural naturista batengana edo?*

Bestalde, zenbait momentutan moderatzaileak solaskideenak izan behar luketen argudioak hartu eta bere egiten ditu. Solaskideek ere burutzen dute akatsik: hitz-hartze luzeegiak egiten dituzte batetik, euren iritzia astunago eginez.

3.2.4. Gaia aldatzea

Korpus honetako debataren gai nagusia bakarra da. Hortaz, ezin genezake gaikako aldaketarik aurkitu. Alabaina, baditugu hiru azpi-gai eta azpi-gai hauetariko bakoitza gai aldaketa bat dela esango dugu.

Moderatzaileak gai aldaketaren bat egin nahi duen bakoitzean, lehenengo eta behin aurreko ideia laburpentxo bat egiten du eta jarraian gai edo ideia berria proposatzen du. Hala ere, badago hutsunerik.

Esate baterako, moderatzaileak baliabide edo antolatzaile diskurtsiboen ezagutza falta du gaiak aldatzeko orduan. Solaskideek gai beraren bueltan ideiak proposatzen dituzte etengabe, baina ez dute gai aldaketarik egiten. Oro har, gure ustez, debate honetako solaskideen helburua, ekarpenak egitea da gai berriak proposatzea baino gehiago.

Hona hemen goian aipaturiko ezaugarrietariko batzuk biltzen dituen hitz-hartze sorta bat¹:

57. M: Arrate ta goxokiak bebai jaki manipulatuak dira? / zuk e ze
usteozu gaur egun goxoki asko jaten dire edo:?
58. S2: Ba nire ustez bai / e goxoki gehiegi saltzen die da karo umeak
zer jango dabe eztabe jango eztabe gureko bokata bat jan / jaten
dabez goxokiek / da horrek dekiez produkto pilo bat ta gehienak
eztakigu zeintzuk diezen da (=eta) horrek eiten dau asko hartzen
badozuz ba osasunarentzako ezta izango ona
59. M: Ta horren aukako / e zer al dogu ein horren aurka edo?
60. S2: Ba eztakit hori etxean be erakutsi behar da ezjala eztiela jan
behar hainbeste
61. M: Bueno ba / hori jaki manipulatuak ikusten da ba bere alde
onak dekozela adibidez Ikerrek esan dauzenak e eta Jonek horrek
kontserbatzaileak edo holakoak / baina badauz e beren kalte txar
rrak be badekie ez // e badau (x2) topiko bat esaten dabena
gaurko (x2) gazteek e ezutela kontrol medikurik pasatzen / zer
usteozu honen inguruen Jon?

Adibide honetan ikus genezake moderatzaileak (M) solaskide bati gai berri bat proposatzen diola eta S2 solaskideak, gaia mantentzeaz gain, ekarpen berri bat egiten duela (58. hitz-hartzea, larrosez). S2 solaskideak esandakoaren harira, moderatzaileak galdera berri bat du eta S2 solaskideak ekarpen berri bat eginaz erantzuten dio.

Bestalde, hitz-hartzearen bukaeran moderatzaileak solaskideek egindakoaren laburpena egiten du (61. hitz-hartzea, marroiz) eta, ondoren, gaia aldatzen du (61. hitz-hartzea, urdinez). Gainera, adibide batez babesten du bere esana.

Ikus genezake, antolatzaile ugari darabiltela, nahiz eta askotan errepikatu egiten dituzten. Bestalde, iritzia emateko esapideak ere erabiltzen dituzte: *adibidez, nire ustez...*

¹ Azpimarraturik: gaia garatzea; beltzez eta hizki zuriekin: gaia aldatzea; gris ilunez: gaia mantedzea; gris argiz: laburpenak; lauki batean sarturik: antolatzaileak eta bestelako esapideak.

4. Ondorioak

Oro har, debatearekiko dugun inpresioa positiboa da. Debatekideen he-
rriak eta adinak debatearen jarraibidean eragin handia dutela uste dugu.
Izan ere, ikusi ditugun datuen arabera, Zornotzan, euskararen ezagutzari eta
erabilerari dagozkien datuak hobeak dira beste zenbait herritako egoerare-
kin konparatuz gero. Erabilera maiztasun honek, gure ustez, eragin zuzena
du gaztetxo hauek debaterako duten gaitasunean. Hala ere, honakoa ez da
hipotesi bat besterik. Frogatu egin beharko genuke zonalde erdaldunago
batean saiakera berberak zein emaitza emango lukeen.

Bestetik, adinari dagokionez, orain arte egindako debateen azterketek
haurren korpusak zituzten oinarri. Gure korpuseko kideak, ordea, 17-18
urteko gazteak dira eta adinak badu bere isla debatearen kalitatean. Izan
ere, zonalde eta hizkuntza ohitura bertuko bi debate alderatuta (9-10
urteko haurrena eta 17-18 urteko gazteena) ikusi dugu desberdintasuna
handia dela. Hala ere, azpimarratu nahiko genuke, ez dela adina deba-
tearen kalitatean eragiten duen bakarra; solaskideei proposaturiko
gaiak, aurrelanketak... ere eragin zuzena dute. Debatearen emaitza uste
genuena baino hobea bada ere, argi dugu badagoela zer konpondu eta
zer landu.

Bestalde, burutu dugun lana euskararen ahozko ezaugarriak aztertzeko
baliagarria dela uste dugu. Honetaz gain, eskolan ahozkotasunarekin egin-
dako lanak kale erabilerarako baliagarria dela deritzogu. Eskolan, gisa
honetako azterketak adin desberdineko ikasleekin egingo balira, egune-
rokotasuneko jardunean eragina izango lukeela esango genuke. Didaktika
zehatzen premia nabaria da.

* Lan hau Itziar Idiazabalek eta Leire Diaz de Gereñuk irakasten duten Euskararen Irakaskun-
tzarako Metodologia (Euskal Filologia, UPV/EHU) ikasgaiaren barruan egin zen 2010eko udabe-
rrian.

Bibliografia

ALDASORO, M. eta ELORZA, I. (2004) «Ahozkotasuna hizkuntza arloan: ikasleari hitz ematen. Planteamendu teoriko orokorra», *Ahozkotasuna: testuingurua eta esperientziak*, Zarautz: Ikastolen elkarte, 99-128 orr.

DE PIETRO, J.-F.; ERARD, S. eta KANEMAN-POUGATHCH, M. (1996/97) «Un modele didactique du «debat»: de l'objet social a la pratique scolaire», *Enjeux*, 39/40 zka., 100-129 orr.

DOLZ, J. eta SCHNEUWLY, B. (1998). *Pour un enseignement de l'oral*. Paris: ESF.

ELHUYAR (2000) *Elhuyar hiztegia: Euskara - gaztelania. Gaztelania - euskara*, Usurbil: Elhuyar fundazioa.

GARRO, E. (2007). «Jendaurreko Debateak Euskaraz. Diskurtso Erreferituaren Azterketa. «*Les débats en basque. Analyse des discours rapportés*». EHUko Doktorego Tesi Europarra.

GARRO, E.; IDIAZABAL, I. eta LARRINGAN, L.M. (argitaratzeke [2007]) «Ahozko debateetako zenbait baliabide diskurtsibo eta haien didaktika».

GARRO, Eneritz; IDIAZABAL, Itziar eta LARRINGAN, L. M. (2007): «Gaiaren eraikuntzarako baliabide diskurtsiboak debateetan». In IDIAZABAL, I. eta GARCIA AZKOAGA, I. (Ed.) «Ahozko hizkuntza. Euskararen azterketarako eta didaktikarako zenbait lan (Publicación electrónica de la UPV-EHU) ISBN: 978-84-690-853-1. (Bertsio elektronikoa)

GAZTEEN EUSKAL BEHATOKIA (2008). *Osasuna eta gazteak. Euskadiko gazteen ikusmoldeak osasunari buruz*. Bilbo: Eusko Jaurlaritza.

HARLUXET (1998) *Harluxet hiztegi entziklopedikoa*, Donostia: Klaudio Harluxet fundazioa.

http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r432459/eu/contenidos/informacion/dif10_curriculum_berria/eu_5495/decretos_normativa_indice_e.html (88-148)

http://www.zientzia.net/artikulu.asp?Artik_kod=5549

LARRINGAN, L. M. (2002). «Debate con jóvenes: interlocución, tema y tarea», *Textos. Didáctica de la lengua y literatura*, 29, 2002. 21-30

REDAL, E.J. eta URIARTE, J. S. (zuz.) (2009). *Baikor 2*. Zubia-Santillana.

Sare sozial birtualak: klean bezala sarean!

BARBERENA, Eneko
Txatxilipurdi elkarteko zuzendaria

Sarrera data: 2011-03-11

Onartze data: 2011-06-24

Hitz gakoak eginez laburbildu daiteke gaur egungo IKT-en erabilera eta sare sozial birtualen egungo egoera.

Multifuntzionalitatea: Gaur egungo gailu elektronikoei aukera asko ematen dituzte. Jada ez da soilik telefonoa. Jada ez da soilik telebista. Are gehiago dira, plataforma birtualak dira non hainbat zerbitzu biltzen diren eta hainbat helburu ase: entretenimendua, komunikazioa, informazioa jasotzea...

Hartu-emana: Gaur egungo sarea 2.0 da gehien-gehienean. Hartu eta eman. Erakutsi eta ikasi. Zuzendu eta hobetu. Hori da internetek erabiltzailei eskaintzen digun gauzarik ederenetakoa, beste hiritarrekin (mundu osoko hiritarrekin) hartu-emanerako aukera.

Sormena: Sare sozial birtualak eta internet sormena kitzikatzeko tresna paregabeak dira. Sagu kolpe batean, eskura ditugu beste sortzaile eta ekintzaile batzuen lan eta iradokizunak. Eta ez baldin badago... guk geuk sor dezakegu! Hortaz badakigu zerbait euskaldunok (hutsetik gauzak sortzeaz) eta horregatik ondo joan dakiguke sarearen anabasan.

- Aukera: teknologia berrien tren pasatzen utziko dugu euskaldunok ez gaudelako prestaturik? Zenbaten behin pasatzen da horrelako tren bat?
- Arrakasta: Gaztetxoengan izugarritzko arrakasta dute sare sozial birtualek, datuak hor daude. Eta saltsa non, euskalakaria han.
- Osagarritasuna: Ekin eta Jarrai, Egin eta Eragin. Euskaltzaindiaren eta AED elkartearen hastapenetako leloak. Ez al da osagarria kalean egiten duguna eta sarean egiten duguna?

Hitz-gakoak: Multifuntzionalitatea, hartu-emana, sormena, aukera, arrakasta, osagarritasuna.

Mediante unas pocas palabras clave se puede resumir la situación actual del uso de las nuevas tecnologías y las redes sociales virtuales:

Multifuncionalidad: Los aparatos electrónicos actuales dan un sin fin de oportunidades. No es sólo el teléfono o la televisión. Las plataformas digitales ofrecen multitud de servicios y cumplen varios objetivos: entretenimiento, comunicación, información.

Comunicación: Hoy en día la red es básicamente 2.0. Dar y recibir, enseñar y aprender, corregir y mejorar. Es de lo más positivo que nos ofrece Internet. Poder comunicarse con gente de todo el mundo.

Creación: Las redes sociales virtuales e Internet son una magnífica herramienta de creación. A un tic de ratón tenemos acceso al trabajo de otros creadores, a recibir posibles sugerencias, o a ser nosotros mismos creadores.

- Oportunidad: ¿vamos a dejar pasar los vascos el tren de las nuevas tecnologías? ¿Cuántas veces pasa un tren así?

- Éxito: Las redes sociales tienen gran éxito entre los más jóvenes.
- Complementariedad: El trabajo que llevamos a cabo en la red y en la calle deben ser complementarios. *Ekin eta jarrai, Egin eta eragin* lemas de Euskaltzaindia y Arrasate Euskaldundu Dezagun, son dos buenos ejemplos.

Palabras clave: Multifuncionalidad, comunicación, creación, oportunidad, éxito, complementariedad.

Grâce à quelques mots-clés on peut résumer ainsi la situation actuelle de l'usage des nouvelles technologies et des réseaux sociaux virtuels :

Multifonctionnalité : Les appareils électroniques actuels donnent des opportunités infinies. Il ne s'agit pas uniquement du téléphone ou de la télévision. Les plateformes numériques offrent une multitude de services et ont plusieurs objectifs : passe-temps, communication, information.

Communication : Aujourd'hui le réseau est en général 2.0. Donner et recevoir, enseigner et apprendre, corriger et améliorer. C'est que qu'Internet nous offre de plus positif. Pouvoir communiquer avec des gens du monde entier.

Création : Les réseaux sociaux virtuels et Internet représentent un magnifique outil de création. Par un clic de souris nous avons accès aux travaux d'autres créateurs, nous pouvons recevoir des suggestions, ou même être nous-mêmes des créateurs.

- **Opportunité :** nous les Basques allons-nous laisser passer le train des nouvelles technologies ? Combien de fois passe un tel train ?
- **Succès :** Les réseaux sociaux ont beaucoup de succès parmi les plus jeunes.
- **Complémentarité :** Le travail que nous menons sur la toile et celui que nous menons dans la rue doivent être complémentaires. *Ekin eta jarrai, Egin eta eragin* les devises d'Euskaltzaindia et de Arrasate Euskaldundu Dezagun, en sont deux bons exemples.

Mots-clés : Multifonctionnalité, communication, création, opportunité, succès, complémentarité.

Today's use of ICTs and current use of virtual social networks can be summarised using a set of key words.

Multifunctionality: Today's electronic equipment provides numerous opportunities. It isn't just the telephone any more. It isn't just the TV any more. There are even more, there are virtual platforms that include many services and fulfil many purposes: entertainment, communication, the providing of information, etc.

Relationship: Today the Internet is mostly 2.0. Give and receive. Teach and learn. Correct and improve. That is one of the most wonderful things we Internet users are offered, the chance to communicate with other people (with citizens throughout the world).

Creativity: Virtual social networks and the Internet are unrivalled tools for encouraging creativity. At the click of the mouse we have the work and suggestions of other creators and entrepreneurs at our fingertips. And if not, well, *we* can create it! We Basques know something about that (about creating things out of nothing), and that is why we could be successful in the chaos of the Internet.

- Opportunity: Are we Basques going to allow the train of the new technologies to pass us by because we are not prepared? How often does a train like that come our way?
- Success: Social networks are incredibly successful among young people, as confirmed by the data. And wherever something may be cooking.
- Complementarity: Start and Go on, Do and Exert your influence. The initial slogan of the Euskaltzaindia (Royal Academy of the Basque Language) and of the AED association (set up to promote Basque in Arrasate-Mondragon). And what we do in the street and what we do over the Internet, do they not complement each other?

Keywords: Multifunctionality, relationships, creativity, opportunity, success, complementarity.

Sarrera

Sare sozialek protagonismo handia hartu dute azken urteotan, bereziki nerabe eta gazteen adin tartean. Zitzu bizian doaz informatika eta ziber-mundua eta gizartean badago kezka eta egonezin bat etengabe teknologia berrietan eguneraturik egoteko.

Izan ere, noiztik ari gara honetaz hitz egiten? Hiru urte, lau urte? Noizkoa da «Google»? Eta «Youtube»? Galdera hauen erantzunak garamatza konturatzerara nolako arrapaladan ari diren bizkortzen informazio eta komunikazio teknologietan berrikuntzak.

Edozein gizartetan tamainako erronka da sare sozialen fenomenoaren ezagutu eta bertan era osasuntsu batean murgiltzea. Baina euskal hiztunon kasuan, hizkuntza minorizatu bateko hiztunak izaki erronka honek beste dimentsio bat hartzen du. «Google» hizkuntzez hitz egiten den garaioan, euskal hiztunon esku dago gure hizkuntzak sarean presentzia izatea. Izan ere, kalean bezala sarean, lan egin behar dugu euskararen erabilera bultzatzeko.

Txatxilipurdik barne erabilerarako egin zuen ikerketa lana sare sozial birtualen inguruan, Amagoia Aristegi ikerlari Bergararraren eskutik. Jakin nahi genuen Euskal Herriko nerabeek nola erabiltzen dituzten sare sozial birtualak eta horretarako hainbat inkesta egin ditugu 11 herri eta hiritan. Lan hau berriz, haur eta nerabeekin lan egiteko dokumentu gisa erabili nahi dugu Txatxilipurdin. Dokumentu horretan oinarrituta dago ondorengo lana non aisialdi birtualaren ibilbide oso bat egiten den sare sozialetaraino iristeko.

1. Aisialdi birtuala

1.1. Definizioa

Aisialdi birtuala simulazioan oinarritutako aisia modua da, ikutezina eta funtzio ezberdinak batera integratzen dituena.

Edozein jarduera birtuala izan dadin, gorputza eta objektuaren artean distantzia egon behar da eta bi elementuen arteko distantziak ziberespazioa bezain zabala izan behar du.

Guzti honegatik **aisialdi birtualaren ezaugarri orokorrak** laburbildu ditugu:

- Simulazioan oinarritzen da nahiz eta batzuetan, irudi errealak integrazten dituen (telebistaren kasua).
- Ikutezina denez, entzumena eta ikusmenaren bitartez hautematen da.
- Funtzio ezberdinak betetzen ditu: Komunikazioa, informazioa, dibertsioa...

Aisialdi birtualak bilakaera nabarmena izan du XX. mende bukaeran eta XXI. Mende hasieran. Halere, bere hastapenak XIX. mende bukaeran kokatu ditzakegu iratiaren agerpenarekin (1890. urte inguruan). Ordukoak dira, besteak beste, familia osoa egongelan iratiaren inguruan biltzen zireneko eszenak. Hirurogei urte beranduago telebistak hartuko zuen arrakastaz irati uhinen lekukoa. Bigarren Mundu Gerrak bere hedatzea atzeratu bazuen ere, arrakasta handikoa eta hegemonikoa izan da mundu osoan zehar. Euskal Herrian ere, egun, bakanak dira telebistarik gabeko etxeak. Bideojokoek eta kontsolek 1980. urtean ekin zioten ibilbideari gutxi gorabehera eta haur eta gaztetxoengan izan dute arrakasta handiena, nahiz eta azken belaunaldiko jokoen kasuan adin espektroa zabalagoa izan. Hamar urte beranduago, 1990. urtean hasi zen ezaguna egiten internet eta 1991 da world wide web kontzeptua (munduko sare globalaren kontzepturako oso garrantzitsua). Sakeleko telefonoak 1995etik aurrera egin dira ezagunak gure artean eta urte gutxian eboluzio nabarmena izan dute komunikazio tresna izatetik jolasteko aparatua, interneterako terminala, agenda elektronikoa... bilakatu delarik. Amaitzeko, mende berriko lehen hamarkadaren erdialdean sortzen dira sare sozial birtualak (ez dago data zehatzik, baina proposamen lez har dezagun 2004a Facebook sare ezagunena sortu zen urtea delako).

Aisialdi birtualaren ezaugarri bat aipatu dugu garapen abiadura dela, berrikuntza teknologikoak ziztu bizian ari direlako ematen. Baina beste ezaugarria da teknologia hauen etxekotze azkarra munduko zona batzuetan

behintzat (teknologikoki garatuak diren herrietan behinik behin). Euskal Herrian, Eustaten datuen arabera, 2010. urtean EAEko biztanleriaren %99,1ak erabili zuen interneta. Esan beharra dago, abiada honek banakoari prestakuntza eta inbertsio ekonomiko handia eskatzen diola.

Baina ez da izan soilik etxeratzean nabaritu aisialdi birtualaren erabilera, horretarako berariazko espazioak ere sortu dira. Laurogeigarren eta laurogeita hamargarren hamarkadan joko aretoak izan ziren bideojokoetan jolasteko, hauen ostean ziber-txokoak eta «KZguneak» ere etorri zirelarik. Gaur egun, amaitzeko, egun osoan zehar aukera izan dezakegu aisialdi birtualaz gozatzeko sakeleko telefonoen eta ordenagailu eramangarri zein «tablet»en eskutik.

1.2. Aisialdi birtualaren funtzioa

Aisialdi birtualean kokatzen ditugun teknologiek hiru funtzio nagusi betetzen dituzte: Informatu, komunikatu eta jolastearena. Hurrengo taulan jaso ditugu aipagarrienak edo erabilienak direnak, eta egun betetzen duten funtzio nagusia:

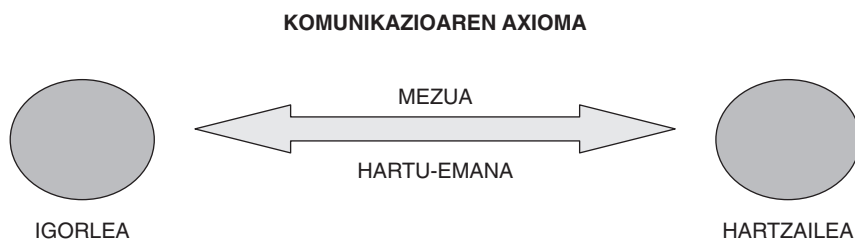
A. taula. Teknologia motak eta bakoitzaren funtzioak

Teknologia berriak	Funtzioak		
	Informatu	Komunikatu	Jolastu
Irratia	X	X	
Telebista	X		
Kontsolak			X
Sakelakoa		X	
Ordenagailua/Internet	X	X	X
Sare sozial birtualak	X	X	X

Betetzen dituzten funtzioez gain garrantzitsua da funtzio hori betetzeko eskaintzen dituzten parte hartze aukeretan erreparatzea. Teknologia batzuk

besteak baino parte hartze maila aktiboagoa sustatzen dute erabiltzailearengan. Parte hartzearen gaiari heldu aurretik, hala ere, komunikazioaren axiomaz mintzatuko gara. Komunikazio prozesuaren muina ulertu ostean errazagoa baita esan nahi duguna azaltzea.

B. taula. Komunikazioaren axioma

Komunikazioa eman dadin **beharrezkoa da igorle eta hartzailearen artean hartu-emaneko harremana bermatzea**. Mezua jaso duenak, nolabait adierazi egiten du hartu duela mezua. Hartzailearen adierazpen horrek eragina du igorlearengan.

Igorlea dena, beraz, hartzaile bihurtzen da eta hartzailea igorle. Harremerako erabiltzen den kodea era askotakoa izan daiteke: ahozkoa, idatzizkoa, gorputz adierazpenetan oinarritua, kode informatikoetan oinarritua edo kode ezberdinek osatutakoa. Garrantzitsuena igorle eta hartzailearen artean hartu emana ziurtatzea da, **harremanik egon ezean ez dago komunikaziorik**.

Taulan azaldu diren aisialdi birtualari dagozkion teknologia berrietan erreparatzen badugu, aldea aurkituko dugu taulan aipatutako batzuen eta besteen artean. Telebistaren kasuan, adibidez, ez da komunikaziorik ematen. Hartzailearen jarrera pasiboa da, telebistak igortzen duena ikusleak kontsumitzen du eta ez da mezurik itzultzen, alde bakarreko mezua da. Ordenagailuak, eta berarekin internetek, ekarpen azpimarragarria dakar berarekin: **hartu-emana**. Harreman mota birtuala izan arren, erabiltzailearen aldetik **parte hartze aktiboagoa** ematen da.

Komunikazioaren esparruan sortu den beste aukera bat telefono mugikorra da. Telefono arruntak duen funtzio berberarekin sortu zen, baina egun, ordenagailuaren funtzioak bereganatzen hasia da. Sakelako telefonoak internet, jokoak, eta era guztietako artxiboak garraiatzeko balio du, eta ordenagailua baino txikiagoa denez, eta haririk behar ez duenez, etorkizuneko makina protagonista izan daiteke. Formatua eta prezioa eskuragarria dituen ez, arrakasta handia du jendartean.

Jolasaren esparruan, funtzio ludikoari erantzunez bideo jokoen hedapena eman da. 70.eko taberna eta jolas lekuetako «makiniten» bertsio modernoak dira. Jokoen formatua txikia da eta kontsolan zen ordenagailuan txertatu daitezke. Urte gutxitan protagonismo ikaragarria lortu dute kritikatuak eta baloratuak izan dira.

2. **Ikt-ak**

Ikt internetera lotutako informatikari buruzko termino bezala ezagutzen da, bereziki hauen ikuspegi soziala aintzat hartzen duelarik.

Teknologikoki, Ikt-ak konputagailu eta informatikaren tresnak dira, informazioa modu desberdinetan prozesatu, gorde, laburtu, erreuperatu, eta aurkezten dutenak. Informazioa lortzeko eta honen tratamendurako tresna, euskarri eta kanalen multzoa. Hauen adibide batzuk, arbel digitala (ordenagailu pertsonala + multimedia proiektorea), blogak, podcast eta webak dira.

Hezkuntzako ezarpenetarako Ikt-ak bitartekoak dira, ikaskuntza errazten duten eraikuntzarako tresna eta materialak, eta ez helburuak.

2.1. **Ikt-aren ezaugarriak**

Informazio eta komunikazioaren teknologiaren ezaugarri nagusienak ondorengoak dira:

- Komunikazio molde berriei sarrera ematen dietenez, izaera berritzaile eta sormenezkoak dira.

- Hezkuntzari onura asko ekarri dizkio, hezkuntza eskuragarriagoa eta dinamikoago bihurtzen baitu.
- Giza zientzietako soziologia, antolakuntza teoria edota kudeaketari eragiten dio.
- Teknologia berri garrantzitsuenak hauek dira:
 - Internet
 - Robotika
 - Helburu zehaztetzarako konputagailuak
 - Diru elektronikoa

3. WEB 2.0

3.1. Definizioa

Internet 20 urte hauetan aldatzen eta garatzen joan dela argia da. Hasi-
ra batean zientzialari gutxi batzuk erabiltzen bazuten eta gehienbat irakur-
tzeko eta idazteko balio zuen tresna izanik, gaur egun milioika erabiltzaile
dituen eta **edukiak sortu eta elkarbanatzeko tresna** izatera pasa da.

Web 2.0 erabiltzaileek sortutako eta elkarbanatutako edukietan oinarri-
tzen diren web orrien belaunaldi berria da. **Erabiltzaileen parte-hartzea eta
informazioaren elkartrukea** esan nahi du. Interneten garapenaren bigarren
aroa bezala definitua izan da eta «*webgune sozial*» ere deitu izan zaio.

Gaur egunean horrenbeste entzun eta erabiltzen ditugun sare sozialak, Wiki-
pedia, EuskalTube, Del.icio.us... Web
2.0 osatzen duten elementuak dira. Bai-
na Web 2.0 Web 1.0 ren garapenetik
etorritako bertsio berri eta hobetua da.
Web 1.0n editoreak zuen protagonismo
osoa, edukiak eta informazioa sortu os-
tean, **erabiltzaileak** orri edo gune hau
bisitatzen zuen **informazioaren kon-
tsumitzaile soil bat** izanaz. Web 2.0 an

berriz, bai eduki aldetik, eta baita aurkezteko moduan ere, aldaketak egin daitezke. Eredu honek milioika pertsonari sarean informazioa argitaratzeko plataforma eta tresnak eskaintzen dizkio. Gaur egun edozeinek dauka blog bat sortzeko, iritzi artikulua, argazkiak, bideoak... argitaratzeko, eta hau beste erabiltzaile batzuekin elkarbanatzeko aukera. Hala ere, argi izan behar dugu elkarreraginerako tresna bat dela. Wiki bat sortuta inork erabiltzen ez badu, ez du ezertarako balioko. Honetaz gain, beste zalantza bat ere sortzen da; tresna hauek elkarlanean aritzeko tresnak izanik, off-line bizimoduan modu honetan lan egiten ez badakigu, nola lortuko da hau on-line bizimoduan? Lehenik eta behin **tresna hauek erabiltzen ikasi behar dugu, tresna hauek hor egonagatik ez baitute elkarreragiteko, partekatzeke, edota elkarlanean aritzeko filosofia bere horretan transmititzen**. Filosofia hau tresna hauek erabiltzearen ondorioz sortzen da. Web 2.0ren adibide nagusia aurrerago ikusiko dugun Wikipedia da.

3.2. Web 2.0 tresnak

Mundu osoan Web 2.0ko tresna ugari daude, euskal komunitatea informatika arloan ere ekimentsua eta potentzial handikoa denez, munduan zehar aurkitu daitezkeen tresnen baliokideak sortzen eta garatzen dituzte hemen ere. Aurretik dauden tresna batzuk euskaratuz eta beste batzuk sortuz. Beheko taulan aurkezten dira tresna orokorrak eta euskarazko tresna baliokideak.

C. taula. Tresna orokorrak eta euskal baliokideak

Tresna orokorra	Euskal Baliokideak
Blogger	Blogak.com, mundua.com, blogari.com, nireblog.com
Bloglines.com, Google Reader	Alesti.com
Del.icio.us, Mr Wong, Netvibes	Bildu.net
Digg.com	Zabaldu.com
Facebook.com	GeraGaitezen.com
Flickr	Argazkiak.org
Fotolog.com	Nirudia.com
Freevlog.com	NireTV.com
Google	Elebila.eu, aurki.com, euskara.org, jalgi.com, kaixo.com
Platias.com	Tagzania.com
Slashdot	Sustatu.com, zuzeu.com, marrapuntu.org
TeacherTube.com	Ikastube.com, ikasvlogak.blogspot.com, eduvlog.org
Tuenti.com	Zugaz.com, Zulozale.com
Wikipedia.org	Eu.wikipedia.org
WordPress.org	Eu.WordPress.org
YouTube.com	EuskalTube.com

4. Internet

4.1. Definizioa eta datuak

Internet ezagutzen edota erabiltzen ez duten gutxi izango dira teknologia ezinbesteko bihurtu dugun gizarte honetan. EAE-n Eustatek (<http://www.eustat.es>) 2009. urtean egindako inkestaren arabera **15 urte baino gehiagoko erabiltzaileak % 51,7** gara. Gutako askok gure egunerokoan erabiltzen dugu; lanerako, astebururako iragarritako eguraldia edo eskaintza kulturala ikusteko, lagunekin komunikatzeko, jolasteko, ikasteko, etab luze bat.

Historia apur bat eginaz, Interneten aurrekaria Arpanet izeneko sarea zen (AEBko militarrek sortua unibertsitate ezberdinen laguntzarekin (lau ordenagailu konektatu zituzten aldi berean). 1991. urtean garatu zen *world wide web* kontzeptua, munduko sare globala sortzeko ezinbesteko urratsa. Hiru urte beranduago, 1994. urtean eman zen komertzializazioa eta nola-baiteko orokortzea/irekidura. Google moduko enpresa bat, 1997. urtean sortu zen (oso enpresa gaztea da beraz, nahiz eta interneteko aroa ikusirik beteranoa izan).

1994.urtean komertzializatu zenetik, 15 urteetan izandako arrakasta ikaragarria izan da. 2006ko urtarrilaren 3an internetek 1000 milioi erabiltzaile izatea lortu zuen. Gaur egun, beheko taulan ikusten dugun bezala, 1.668.870.408 erabiltzaile ditu, munduko populazioaren % 24,7, hain zuzen ere. 2016.urterako sareko erabiltzaileen kopurua 2.000 milioitara igoko dela aurreikusten da.

Beheko taulan interneteko erabiltzaileak herrialdeka sailkatuta ikusten ditugu. Bertan, Ipar Amerika izango litzateke internet erabiltzaile gehien dituen herrialdea, Ozeania eta Australiak jarraituta. Azkeneko postuan berriaz Afrika egongo litzateke, bertako biztanleen %6,7ak besterik ez baitu internet erabiltzen. Hemen kontutan hartu beharko genuke kontinente honetako zenbatek izango duen amarauna erabiltzeko aukera.

MUNDUKO INTERNET ERABILTZAILIEN ESTADISTIKA

D. taula. Internet erabiltzaileak kontinenteka

Herrialdea	Biztanleria	% Mundu biztanleri	Erabiltza	% Biztanl	Hazkundera (2000-09)	% Munduko erabil
Afrika	991.002.342	%14,7	65.903.900	%6,7	%1.359,9	%3,9
Asia	3.808.070.503	%56,3	704.213.930	%18,5	%516,1	%42,2
Europa	803.850.858	%11,9	402.380.474	%50,1	%282,9	%24,1
Ekialde Hurbila	202.687.005	%3,0	47.964.146	%23,7	%1.360,2	%2,9
Ipar Amerika	340.831.831	%5,0	251.735.500	%73,9	%132,9	%15,1
Latinoamerika/ Karibea	586.662.468	%8,7	175.834.439	%30,0	%873,1	%10,5
Ozeania/ Australia	34.700.201	%0,5	20.838.019	%60,1	%173,4	%1,2
Munduan guztira	6.767.805.208	%100,0	1.668.870.408	%24,7	%362,3	%100,0

2009ko ekaineko datuak Iturria: <http://www.exitoexportador.com/stats.htm>

EUSKAL AUTONOMI ERKIDEGOKO ESTADISTIKA

E. taula. EAEko internet erabiltzaileen estatistika

	Lurraldea				Sexua		Adina			
	Euskal a.e	Araba	Bizkaia	Gipuzk	Emak	Gizon	15-24	25-34	35-44	45 urte baino gehia
2009	51,7	51,2	51,8	51,7	47,7	56,0	91,7	80,0	71,5	28,6

2009ko Maiatzaren 15a.

Iturria: EUSTAT. Informazioaren Gizarteari buruzko Inkesta –IGIF (<http://www.eustat.es>).

Baina, zer da internet? Zein da bere definizio zehatza? Era simple batean azaltzeko, internet munduan telekomunikazio azpiegitura zabal batean bi-dez konektatuta dagoen ordenagailuen sarea da.

Eta konektatuta egote honek hamaika aukera eskaintzen dizkio erabiltzaileari: musika entzun, erosketak egin, sozializatu, bidaiak antolatu... Oinezkoen bizimoduaren ispilua dela esan dezakegu, off-line egiten dena online egin daitekeelako.

4.2. Internet genero ikuspegitik:

- Emakumeak teknologia berrietatik hurbil daude Euskal Herrian bederen, baina badaude hainbat oztopo oraindik (publizitatea gizonezkoei dedikatzen zaie bakarrik, emakumeen inbisibilizazio handia dago).
- Nahiz eta goi ikasketatan emakumeak gehiengoa izan, ikasketa teknikoetan gutxiengo izaten jarraitzen dute. Nahiz eta ogibide guztiek gero eta lotura hertsiago estuagoa izan internetekin, nabarmena da ingenieritza informatiko eta telekomunikazioetan emakumeen presentzia urria dela.
- Haurtzaroko bideo-joko gehienek estereotipo maskulinoak zabaltzen dituzte (neskentzat mezu goxoak, mutilentzat abentura eta emozioak).
- Emakumeentzat eduki gutxiago dago interneten gizonezkoentzat baino, informazio eredu oso androzentrikoa da. Interneten, irudi aldetik bederen, oso lotua dago emakumea estereotipo tradizionaleri eta pornografia/erotismoari.

4.3. Internet hizkuntza ikuspegitik:

Internetek kultura desberdinak ezagutzea ahalbideratzen digu, baina honek ere badauzka bere **arriskuak**. Informazioa beti leku berdin edota antzerakoetatik etorri gero, ohitura, hizkuntza, bizi eredu eta azken finean **kultura bat ezartzeko arriskua ekar** baitezake. Kultura eta herrialde batek bere baloreak galdu ditzake, bere hizkuntza, historia, musika, dantza, nor-tasuna ...

Hizkuntzaren erabileraren inguruko datuei erreparatuta, ingelesa da gehien erabiltzen den hizkuntza, 464 milioi erabiltzailearekin, ondoren txinera

daukagu eta hirugarrenik gaztelania. Munduan 5.000 tik 6.000ra hizkuntza erabiltzen direla aintzat hartzen badugu, honek ez du islada handiegirik interneten (hizkuntza indartsuak ageri dira soilik eta hor euskarak badu presentzia, beste hizkuntza minorizatu batzuek ez ordea).

Hona hemen euskararen sustapenerako egin daitezkeen hainbat gauza:

- Ziber euskara (terminologia adib.) sortu eta sustatzeko beharra dago.
- Eleaniztasun testuinguru batean, asmatu beharko dugu euskarari zentralitatea ematen.
- Euskarazko edukiak sortzeko beharra dago etengabe.
- Produktu informatiko-digital euskaldunak zabaltzeko beharra dago.
- Ingurune kultural hurbileko behar kultural-sozialak erantzuteko estrategiak behar dira.
- Sorkuntza eta itzulpengintza profesionala bultzatu behar dira.

4.4. Internetek eskaintzen dituen aukerak:

- Zerbitzu ugari eskaintzen ditu (eposta, bilatzaileak, txat-a...).
- Informazio aukera alimalekoa (galbahe gabe askotan halere).
- Komunikazioa: gailu azkar eta boteretsua, komunikazio erreala osagarritzen duena.
- Globalizazioaren testuinguruan hitzun talde minorizatuentzat aukera eta mehatxu da aldi berean. Hizkuntzaren prestigioa sakontzeko, Patxi Juaristik dioen moduan, hizkuntza gutxituen presentzia ezinbestekoa da.

4.5. Interneten mehatxuak:

- Gehiegizko kontsumoa izan liteke gizartean alarma gehien sortzen duen interneteko aspektua. Dena den, ez dago alde gehiegirik orduei dagokionean telebista kontsumoari dagokionean. Honek ez du internet santifikatzen, baina ikus-entzunezkoen gehiegizko kontsumoen tradizioa internet bera baino zaharragoa da.

- Ordenagailuko funtzionamenduari eta datuen segurtasunari kalteak: spam-a, birusak, hoax-ak, pop-up leihoak...

5. Sare sozial birtualak

5.1. Definizioa

Gaur egungo mundu globalizatuan mundu osoko pertsonen arteko harremanak gero eta estuagoak dira. Duncan Watts soziologoak esana du, Frygies Karinthy idazlearen ideia harturik, munduko ezein pertsonarengana iris gaitzkeela sei urratsetan.

Numerologian jarraituz, sareen indarraz hitz egiterakoan aipatzen da pertsona bakoitzak batz bestea ehun lagun inguru ezagutzen dituela. Horrek esan nahi du, mezua bat bakoitzak bere kontaktu denei igorri gero mezua-
ren proiektzioa ikaragarria izan litekeela. Hasieran ehun, gero mila, gero hamar mila, gero milioia...).

Baina zer dira sare sozial birtualak? Lehen definizio bat emateko, esan dezakegu sare sozial birtualak elkarrekintza sozialeko moduak direla, talde edo erakundeen artean testuinguru konplexu batean gertatzen diren truke dinamikoak.

Baina horrez gain, zer eskaintzen dute sare sozial birtualek? Bigarren definizio bat ere eman daiteke, edukiak aintzat harturik: web bidezko plataformak dira sare sozialak, zerbitzu ugari eskaintzen dituztenak eta harpidetuak bere profila egiten du informazio pertsonalaz lagunek etab. bisitatu dezaketena.

Iban Arantzabal Goienako kide eta blogariak dio, definizioa osatzeko, etengabe eraikitzen ari direla sare sozial birtualak eta dinamikotasuna dela beraien ezaugarrietako bat.

Iratxe Esnaola informatikariak eta Deustuko Unibertsitateko irakasleak dio sistema irekiak direla sare sozialak, elkartruke dinamikoak eta elkarrekintza sozialerako metodoak.

Izan ere, hirugarren definizio bat ere egin dezakegu sare sozial birtualen inguruan aurreko bien osagarri: sare sozial birtual bat profil ezberdinen lotura da, egitura sozial bat lortzeraino.

5.2. Sare sozial birtualen zerbitzuak

Sare sozialek zerbitzu ezberdin ugari eskaintzen dituzte era dinamiko batean. Honela zerbitzu ez arrakastatsuak kentzen dira, zerbitzu berriak sartzen dira... Hona hemen sare sozial birtualetan eskaintzen diren ohiko zerbitzu garrantzitsuenak:

- Argazkiak, bideoak, musika, estekak... elkarbanatu, jendeari informazioa eskaini edo gertakari baterako interpelatu etiketazioaren bidez.
- Helbide agenda automatikoki eguneratzea.
- Jokoak, bakarrik edo beste erabiltzaile batzuekin batera jolasteko.
- Eguneroko pertsonal bat egiteko aukera.
- Forotan parte hartzeko aukera.
- Txat-a.
- Eposta bidez mezuak bidali eta jasotzeko aukra.
- Pertsonak ezagutu edota gomendatzea eta lagunei interesatzen zaizkigun pertsonak aurkeztu edota gomendatzea.

5.3. «Lagun» kontzeptuari buruzko ñabardura bat

Txatxilipurdin komenigarri ikusten dugu haur eta nerabeekin kontzeptu hau lantzea, bereziki argi utziz ez dela gauza bera sare sozialeko lagun izatea eta bizitza errealeko lagun. Hor bereizketa bat egitea komenigarri ikusten dugu.

Dena den, esan beharra dago sare sozial birtualei esker jada badiren harremanak sendotzen direla. Hots, ez direla erabiltzen jende ezezaguna ezagutzeko salbuespenak salbuespen. Beste era batean esateko, aurretiaz ezagutzen dugun jendea dela lagun egiten duguna.

Amaitzeko, ohartu nahi genuke ere badela arriskua popularitate dematan hasteko sare sozialetan. Izan ere, oso era grafikoan ikusten da bakoitzak zenbat «lagun» dituen. Lehen puntuarekin lotuz, gure iritziz nerabearekin hitz egin beharra dago laguntasunaz gutxiagotasun-konplexurik sor ez dadin.

5.4. Hainbat datu interesgarri sare sozialez

Sare sozial birtualen fenomenoaren hedadura handia ulertzeko, hona hemen hainbat datu:

- Facebook-en 380 milioi profil daude sortuak, bataz beste munduko biztanleen %5a litzateke hori.
- Espainiar Estatuko internet erabiltzaileen %55a egunero sartzen da sare sozialetan, astean behin %80a (Sare Sozialen Behatokiko datuak dira).
- Facebook da lehen sarea Espainiar Estatuko erabiltzaileen %64arentzat, Tuenti %33arentzat. Gainontzeko %3a beste sareen artean banatzen da.
- Emakumeak dira gehiengo sareen %84an, baina Facebook eta Twitterren parekotasuna dago.

5.5. Sare sozial birtualen historia laburra

Sare sozial birtualak fenomeno oso gazteak dira eta 90. hamarkadaren bigarren amaieran kokatzen dira beraien hastapenak:

- *Sixdegrees* izan zen lehen sarea, 1997an sortua (paradoxikoki porrot egin eta 2000. urtean itxi zen).
- Ondoren *Livejournal.com*, zeinak barnebiltzen zituen bloga, eguneroko pribatua... Interes enpresarial eta publizitarioen bultzadaz sortu zen.
- *Ryce.com* izan zen munduko lehen sare sozial birtual espezializatua. 2001. urtean sortua, negozio mundurantz bideratu zen.
- 2002an sortu zen *Friendster*. Bere baitan zituen on-line zerbitzu ezberdinak, gustuen arabera antolatzeko aukera ematen zuen...

- 2003an sortu ziren *Myspace* eta *Fotolog*. Lehenak musika munduan izan du garapen handiena (musika taldeek promozionatzeko eta kantak konpartitzeko erabiltzen dute) eta bigarrenak arrakasta handia izan bazuen ere hasiera batean orain erresiduala da erabileraz.
- 2004an *Flickr* eta *Facebook* sortu ziren. Lehenak argazkiak igo eta konpartitzeko funtzioa du eta bigarrena berriz mundu mailako fenomeno bihurtu da (eragin kultural nabarmena izan du, pelikulak egin dira berari buruz...).
- 2005. urtean *Yahoo 360* eta *Bebo* sortu ziren.
- 2006. urtean *Tuenti* eta *Twitter*. Lehenak nerabeen artean arrakasta handia du Hego Euskal Herrian eta Espainiar Estatuan eta bigarrenak iraultza bat suposatu du kazetaritzan.

5.6. Euskal sare sozial birtualen historia laburra

Sare sozial birtualen olatua ere euskaldunongana iritsi da eta gurean ere nahikoa garaiz egon da alor honi heldu dionik.

1. 2008an helduontzako den *geragaitzen.com* sortu zen Goierriin,
2. Gaztezulok *zulozale.com* sortu 2008an baita, gazteei zuzendua.
3. Goienak *zugaz.com* sortu 2009an Debagoienan, haur-nerabeei begira.
4. 2010an *zutagu.net* sortu da ezagutza partekatzeke hezkuntzaren eremuan eta profesionalen arloan.

5.7. Sare sozial birtualen onurak

Sare sozial birtualen inguruan eztabaida eta kalapita sortu da, ezein aurrerakuntza teknologikorekin sortzen den legez. Panazea unibertsal bat ez diren arren, badituzte hainbat onura eta hona hemen horietako garrantzitsuenak Txatxilpurdiren ustez:

- orokorrean eragin positiboa dute, etorkizuneko lan tresnekin trebatzen direlako nerabe eta gazteak modu ludikoan eta harremanen sarea elikatzen dutelako sozializatuz!
- Sare sozial birtualetan aritzeak ondo sentiarazten die. Hor galdera da zeri kentzen dien denbora sare hauetan aritzeak: telebista ikusteari, eskolako lanei, lagunartean egoteari...
- Sare sozial birtualek norbere irudia talde baten baitan kokatu eta hau kudeatzeko beharra sortu dute (gait. sozialak landu, mundu fisikoaz bateragarria da...).
- Eskolako lagun/kideekin sinergia berriak sortzen dira.
- Anonimoa ezagutzera eman dezake, eta ezberdina berdintzen eta marginatua integratzen ahalegindu.

5.8. Sare sozial birtualen kalteak

Sare sozial birtualen kalteen artean pribatutasunaren galera jotzen dugu garrantzitsuentzat. Dena den, hona hemen sor litezkeen arrisku garrantzitsunetako batzuk:

1. Pribatutasuna:

Bizitza errealean ere gero eta zailagoa da garai hauetan pribatua gordeztea, izan ere, gure gero eta jarduera gehiago geratzen dira erregistraturik (ordenagailuetako IP zenbakiak, kreditu txartelaren mugimenduak...).

Sare sozial hauetan guk geuk igotzen dugu informazioa edo hirugarren batek igo dezake gurekin erlasionaturiko edozer. Gu bagara hirugarren baten informazioen bat igo behar dugunok, komeni da baimena eskatzea honi ezer egin aurretik.

Pribatutasun klausula nahasgarriak dituzte sare sozialen atzean dauden enpresa askok (adib. Facebook sareak) eta komeni da jabetzea kide zaren sareen ezaugarri garrantzitsuenez.

Amaitzeko, pribatutasuna ahalik eta ondoen gordetzeko hona hemen hainbat gomendio: kontuz ibiltzea sarean jartzen diren esaldiekin, pasahitz seguruak erabiltzearen komenientzia, ez ematea ez helbide ez telefono pertsonalik, sare sozial ezberdinetan pasahitz ezberdinak erabiltzea, profilean izen eta bi abizenak ez jartzea...

2. Argazki desegokiak igotzea:

Argazki desegokiak igotzea izan liteke sare sozialen beste kalteetako bat, batez ere argazki hauek izan dezaketen hedadura azkar eta handiagatik. Horrez gain, behin edukiak internetera igota, oso zaila da hauek guztiz ezabatzea. Horrenbestez, ez igo denbora batera damua sor dezakeen argazkirik...

Hirugarren baten argazkiak igotzeko, errespetu txarrekoa da honen baimenik gabe igotzea. Txatxilipurdin diogun moduan, herriko plaza nagusian jartzea bezain publikoa da argazkia sare sozial birtualetan eskegitzea.

3. Ziberbulling-a:

Bulling-ak azken urteotan sarean ere izan du bere ordaina. Argazkiak lortu ondoren berauekin xantaia egitea, mehatxuak, nortasun ordezteak, intimitateari erasoak... Adingabeen kasuan, gomendioa da horrelako egoeraren bat nozituz gero heldu bati abisua ematea.

4. Isolatzea:

Ordenagailuak tartean daudenean, heldu askoren kezka izan ohi da gazteak beraien logelan isolatzea. Honen aurrean, gure ustez osasuntsua da ondorengo galderei erantzuna aurkitzen ahalegintzea: zer da nerabe/gazteek nahi dutena? Sare sozialetan aritzen direnean gaitasun teknologiko eta sozialak lantzen dituzte? Ez al da kezkarriagoa sare sozial birtualetan ez egotea? Zeri kentzen dio denbora sare sozial birtualetan ez egoteak?

Gure ustez gakoa da jarduera hauei neurria hartzea eta kontuan hartzea gazte guztiak ezberdinak direla eta oreka bat ezinbestekoa dela kale eta sarearen artean. Beste era batean esateko, errespetua eta konfiantza izatea gaztearengan!

5. Adikzioa edota denbora neurrigabea sareetan nabigatzen:

Esan beharra dago sare sozialen erabiltzaileek, salbuespenak salbuespen, ez dituztela alboratzen kaleko lagunak (sareetako harremana harreman osagarria baita, ez nagusia). Gure ustez helburua interneteko denbora gazteekin adostea eta neurtzea izan behar da.

6. Asmo txarreko ezezagunekin komunikazioa:

Aspektu honi dagokionean, komeni da gaztetxoenei azpimarratzea kalean bezala jokatu behar dutela sarean. Ezezagunekin harremantzeko orduan arreta eduki behar dela, ez dela komeni interneten ezaguturiko ezezagunekin hitzorduak jartzea, webcama era seguruan erabili behar dela...

7. Pishing-a:

Arreta eduki beharra dago seguruak ez diren orriekin eta asmo txarrez eginiko web orri originalen suplantazioarekin.

6. Txatxilipurdiren ikerketa

Ikerketa hau 2009 eta 2010 urte artean egin zen, Amagoia Aristegi ikerlariaren eskutik. Bertan, Euskal Herriko aditu ezberdinekin elkarrizketak egin ziren (Iban Arantzabal, Maite Goñi, Patxi Gaztelumendi, Iratxe Esnaola...) eta horrez gain inkestak egin zitzaizkien 460 gaztetxori.

6.1. Gaztetxoei eginiko inkestak

Lagina: 460 gaztetxori 11 galderatako galdetegi bat pasa zitzaien idatziz ikastetxeen bidez. Herri txikietan (Antzuola, Elgeta, Aramaio, Ugao), ertainetan (Arrasate, Bergara, Etxebarri eta Arrigorriaga) eta handietan (Bilbo, Basauri, Galdakao).

- 10/12 urtetakoak 187.
- 12/14 urtetakoak 167.
- 16/18 urtetakoak 107.

Ondorioak:

- 10/12 urte artekoentzat Messenger programa da nagusi (momentuko elkarrizketak dituztelarik gustuko).
- Tuenti da denentzat arrakastatsuen (12 urtetik gorakoentzat). Anekdotak moduan komeni da aipatzea Espainiar Estatuan sare sozialetan aritzeko adin minimoa 14 urtekoa da.
- Gehienbat komunikatzeko erabiltzen dira sare sozialak: koadrilekin kontaktua izateko, parrandak komentatzeko, lagunek sarean eskegitako azken argazkiak edota iruzkinak ikusteko... Beste erabilpen batzuk: ondo pasatzeko, kuxkuxeatzeko, ligatzeko, denbora pasa gisa...
- Gehien Tuenti sarea erabiltzen da Hego Euskal Herrian, batzuk honekin batera Myspace, Facebook, Fotolog... Debagoienan Zugaz ere erabiltzen da, Goiena Komunikazio Taldeak sortua.
- Sare sozialetan gazteen euskararen erabilera kalean dutenaren antzekoa da: aztertu ditugun herrien datu soziolinguistikoekin aldera liteke erabilera hori.
- Erabilera anitzak baliatzen dituzten, zuku dena ateratzen diete sareei: txateatu, argazkiak igo/ikusi/komentatu, mezuak bidali...
- Gehienbat asteburuetan ibiltzen dira, astean zehar arratseko zortzietatik aurrera (eskolaz kanpoko jarduerak amaitzean). Asteburuan patroirik ez, ohitura aniztasuna dago.
- Denborari dagokionean erantzun ezberdinak jaso ditugu, nahi bestetik 5 minutura. Gehienak 15 -60 minuturen artean eguneko.
- Nerabeek arriskua ezezagunetan ikusten dute, gurasoek aldiz birusetan.
- Panda enpresaren arabera gazteen %62^a egunero ibili sareetan, 18,5 min delarik batzuetan bestekoa egunero.

6.2. Adituei elkarrizketak

Aditu ezberdinei eginiko elkarrizketen laginak edo hausnarketak:

- Aisialdi aktiboa igo egin da, teknologiek in lotua dena. Egunero media 13 minutu eskaintzen dizkiete batz bester hiritarrek ordenagailuei aisan.
- Iratxe Esnaola: Sare sozialak ez ditu gure harremanak ordezkatu, baina denbora gutxiago eskainiko diegu kaleko harremanei. Gure harremanak osatu dituz, komunikatuago gaudenaren sententzia emango duelarik.
- Maite Goñi: sare sozialak direla eta ez dira kaleko lagunak alde batera utziko. Batzuk isolatu, baina beste batzuk sozializatu harreman birtualak hezurramitzean.

6.3. Txatxilipurdiren azken ondorioen laburpena

ARRISKUAK BAI, BAINA...

Kalean ez dago arriskurik? Umeekin kalera joatea ez da arriskutsua? Nerabeak kalean solte egotea ez da arriskutsua? Gure ustez urteetako esperientziaren poderioz kaleko «arriskuak» kontrolaturik ditugu (kotxe trafikoa, haur eta gazteen joan-etorriak...) baina sarea hain da berria oraindik beldurra sortzen duela. Honek, halere, ez du esan nahi sarea arriskutsua denik behar den arreta edukitzen bada.

Debekua ez da irtenbidea: bizitza soziala egiten ari dira sare sozialetan ere eta gainera ez du ordezkutzen eskolako patioa, osagarritu egiten du!

Obligaziorik ez: ez obligatu haur-nerabea bere borondatearen aurka sare sozialetan aritzen ez badu nahi..

Konfiantzako komunikazioa behar da gaztearekin, jarrera intrusiborik gabe hitz egin. Konfiantza ezinbestekoa da, kalean ere ez dakigu zertan ari diren nerabeak uneoro!

Ingo pausoa norbera informatzea. Guk azaldu behar diegu nola erabili, kalean nola jokatu erakusten diegun moduan.

Bibliografia eta lanean zehar diren aipuak

ARANTZABAL, Iban: Komunikazioan aditu elgetarra eta Goiena taldeko kidea, lanerako oinarri gisa hartu dugu berarekin eginiko elkarrizketa 2009ko udazkenean. Ondorengo hedabidetan aurkitu daiteke bere lana: <http://www.arantzabal.com/> eta www.sustatu.com.

ESNAOLA, Iratxe: Deustuko unibertsitate irakasle zarauztarra, lanerako oinarri gisa hartu dugu berarekin eginiko elkarrizketa 2009ko udazkenean. Bere lanak *Gaur*8 aldizkarian edo www.guraso.com gunean argitaratzen ditu besteak beste. Azken webgune honetan bada bere artikulu interesgarri bat sare sozialen inguruan.

FERNANDEZ, Luistxo: Informatikari eibartarra eta Codesyntax enpresako kidea, lanerako oinarri gisa hartu dugu berarekin eginiko elkarrizketa 2009ko udazkenean. Hainbat hedabidetan kolaboratzen du (bereziki www.sustatu.com gunean) eta informatikaren eta sare sozial ezberdinen aspektu ugari lantzen ditu.

GOÑI, Maite: Ordiziako *Jakintza* ikastolako eta *Mondragon* Unibertsitateko irakaslea, IKT-en gaia hezkuntzan lantzen aditua. Bere webgunea www.maitego.com da, eta hainbat hedebideetan kolaboratu izan du. Berarekin 2009ko udezkenean eginiko elkarrizketen oinarritu gara.

WATTS, Duncan: Columbia Unibertsitateko irakaslea, 2003an argitaratu zuen «Six Degrees: The Science of a Connected Age» obra. Informazio gehiagorako gaztelaniaz dagoen http://es.wikipedia.org/wiki/Duncan_J._Watts artikulua.

Mahai-ingurua

Honako hauek izan ziren mahai-inguruan parte hartu zutenak:

ESCANDON, Aritza
Kultur Kabiaren zuzendaria

ALTUNA, Jaime
Urtxintxa Aisialdi Eskolako partaidea

GARMENDIA, Lierni eta OTAMENDI, Irati
Ordiziako Jakintza Ikastolako Batxiler 1eko ikasleak

JAUREGI, Ander eta LOPEZ, Joseba
Gasteizko Mendebaldea Institutuko Batxiler 2ko ikasleak

Moderatzailea:

AMONARRIZ, Kike
Soziolinguista

Partaideei zortzi galdera bidali zitzaizkien alde-z aurretik, presta zitzaten. Horietatik 6 jorratu ziren mahai-inguruan, aurrera begira erabili beharreko estrategien ingurukoa eta sare sozialei buruzkoa alde batera utzi behar izan ziren denbora faltaz.

Hona, mahai-inguruak eman zuena.

1. Zein da zuen pertzepzioa gazteen arteko euskararen erabilerari buruz? Aurreko belaunaldiak baino gehiago edo gutxiago egiten dute/duzue? Eta hamar urte zaharragoek baino gehiago ala gutxiago?

Aritza. Ni bilbotarra naiz eta Bilbon zentratuko naiz. Nire ustez pertzepzioa da gutxi egiten dela eta ezagupenaren eta erabileraren arteko aldea orain handiagoa dela. Lehen, Bilboko gazte gehienek ama-hizkuntza gaztelania zuten eta euskara eskolan jasotzen zuten. D ereduaren datuak duela 20-25 urte kaskarragoak ziren, baina, denbora honetan, ez da egon horrelako saltorik erabileran (neurketen arabera, %4-5aren inguruan dabil). Bai esango nuke, ordea, neskek mutilek baino gehiago egiten dutela. Gure programetan ere hala ikusten da, bai partaidetzan eta baita joeretan ere.

Bestalde, urte hauetan, eta batez ere aisialdian, fenomeno berriak gertatu dira: Internet, sare sozialak, ohiko eskola orduz kanpoko jarduerak (lehen baino gehiago egiten dira), saltoki handien ugaltzea, etab. Zazpi Kaleetan gaude. Orain dela gutxi lagunak afari batean elkartu ginen «gure garaiak» gogoratzeko. Lehengo lekuetara joan ginen eta gu bakarrik geunden. Zoazte *Iturribide* kalera; lehen beteta zegoen eta orain ez dago inor. Eta hori ez da ez ona eta ez txarra, kontua da egoera aldatu egin dela, beste barik.

Joseba. Aritzek esandakoari jarraituz, Gasteizko eta Bilboko egoerak ez dira oso desberdinak. Gasteizen gazteek oso gutxi egiten dute euskaraz, eta euskaraz hitz egiten dugunok –euskal familietakook– ez dugu erraztasunik topatzen euskara erabiltzeko.

Lehen ere, gure gurasoen garaian, Gasteizen ez zen euskara asko egiten. Baina kontutan hartu behar da Gasteiz hiri bat dela eta leku askotako jendea biltzen dela bertan. Hamar urte zaharragoek, aldiz, guk baino askoz ere gehiago egiten dute euskaraz, orokorrean.

Irati. Ordizian, prozesu bat gertatzen dela ikusten dugu. Hasiera batean umeeek euskaraz egiten dute beti, nahiz familia euskaldunekoek nahiz erdaldunekoek, baina gaztarora heldutakoan erdara geroz eta gehiago entzuten da eta iruditzen zaigu gero eta lehenago hasten direla, 14 urterekin edo. Gero, gure adinean, gazteak bueltatu egiten dira euskararen erabilerara. Helduen artean, denetatik aurkitzen da.

Gurasoek eta ingurukoek kontatu digutenaren arabera, geroz eta gehiago entzuten da euskara, beren garaiarekin konparatuta behintzat. Baina, ez dakit, nik behintzat nahikoa euskara gutxi entzuten dut gazteen artean.

Jaime. Datuek adierazten digute euskara gehiago erabiltzen dela orain, duela 30 urte baino. Pertzepzioen kontua ordea, beste bat da. Gure esperientziaren arabera, gazteen pertzepzioa da gutxi egiten dela. Ez dakit ordea, guk bultzatutakoa ez ote den. Hainbestetan esan diegu gutxi egiten dutela, azkenean, sinistu egin dutela.

Egia da hor prozesu bat gertatzen dela eta erdararen erabilera handitzen joaten dela. Inpresioa dut 12-16 urtetako gazteen artean gaztelaniarekiko joera oso agerikoa bihurtzen dela, eta ondoren, euskarazko erabilera zertxobait berreskuratzen dela. Pasaiaiko adibide bat jarriko dut, bertan gazte askorekin ari baikara lanean, aisialdi programa batean. Lehen ikusi dugu, Gasteiz, Bilbo, Ordizia edo Tolosa oso desberdinak direla. Esango nuke, herri txikiak alde batera utzita, herri gehienetan, kontraste guztiak gertatzen direla. Lehen Mintzolakoek Tolosako hiru ikastetxeetako datuak eman dizkigute eta hor ikusi da herri berean zer nolako desberdintasunak dauden. Pasaia bera ere, oso ingurune anitza da. Donibaneko gazteek eta Trintxerpekoek, soziolinguistikoki, ez daukate zerikusirik. Trintxerpeko gazteek etxean ez dute euskaraz hitz egiten inoiz, kalean ez da apenas entzuten eta, eskolan jaso arren, ez dute beraien artean ia inoiz egiten. Donibanen, Lezon edo Antxon askoz ere gehiago erabiltzen dute, guri gutxi iruditu arren.

Iaz autobus bat antolatuta genuen eskiatzera joateko gazte horiekin guztiekin, eta Trintxerpekoak autobusera igo zirenean, gazte batek honako hau esan zion beste bati: «*Mira! Son raritos*». Itxura zen, baina hizkuntzak dakarren estetikarekin zerikusi handia zuen. Horregatik, pertzepzioak aipatu ditugunez, adierazi nahi nuen pertzepzioak askotan oso engainagarriak direla.

2. Zuen inguruan, zuen belaunaldiko gazte guztiak gai al dira euskaraz normal egiteko? Eta ulertzeko? Irakaskuntzak behar bezala betetzen al du bere funtzioa? Eta betetzen ez badu zer falta da?

Jaime. Goizean Jone Mirenek zehaztapen bat egin du: ezagutza ez, gaitasuna. Nik uste galderak ere baduela horrekin zerikusia. Euskara etxean ikasi duten gazteek badute gaitasuna baina, zehaztu egin beharko genuke gaitasun horrek zertarako balio duen. Agian, gauza batzuetarako bai eta beste batzuetarako ez. Alde horretatik esango nuke irakaskuntzak, gaitasunari dagokionez, lan ona egin duela hogeita hamar urteotan, gehiago eska daitekeen arren.

Lierni. Zuk aipatu duzun bezala, esan daiteke irakaskuntzak bere funtzioa oso ondo bete duela. Gu gabiltzan Jakintza Ikastolan adibidez, irakasleek gurekin beti euskaraz egin dute, euskal giro batean hazi izan gara eta bai euskara batua, eta baita guk hitz egiten dugun ahozko hizkera ere, modu polit batean erakutsi dizkigute. Baina beti ikusi izan dugu gazte batek euskaraz hitz egiteko dituen zailtasunak. Esate baterako, guraso erdaldunak baldin baditu, berarentzat ez da horren erraza izango euskaraz komunikatzea. Izan ere, Ikastolan gehienbat euskara batua erabiltzen bada eta gero etxean erdara jasotzen badu, guk kalean euskara batua erabiltzen ez dugunez, orduan gazte horrek sentituko du euskarak ez diola balio eta motibazioa ere txikitzen joango zaio.

Laburtuz, irakaskuntzak bere funtzioa ondo betetzen duela iruditzen zaigu, baina gazteen euskara-mailan eta erabilpenean familiak ere zeresan handia du.

Ander. Guk uste dugu D ereduan ikasten duten ikasle gehienek badutela maila nahikoa ikasketak euskaraz burutzeko, baina beraiek esan duten bezala, Ikastolan ez da ahozko euskara lantzen. Hori gehiago nabaritzen da Gasteizen, familia gehienak ez baitira euskaldunak eta ikasle askok ez baitute euskara erabiltzen, ez kalean eta ez etxean. Ahozko erabilera gehiago landu beharko litzateke. Hauxe da irakaskuntzak duen hutsuneetako bat, euskararen irakaskuntza ikasketara bideratuta dagoelako, eta ez kalean euskara erabiltzera.

Beste arazo bat da, erabileraren sustapena lantzen dela, baina ez oso modu eraginkorrean. Euskararen normalkuntza gehiago landu daiteke. Irakasleak saiatzan dira baina agian beste era batera landu beharko litzateke.

Aritza. Orain urte gutxi kaleratu den ikerketa batean esaten zen D eredutik ateratzen den %78 edo 80a, euskaraz egiteko kapaza dela baina 12-13 urteko ibilbide hori amaituta, %20k ez duela orokorrean gaitasun nahikorik euskaraz aritzeko. Eredu akademikoan aritzeko, ikasketei loturiko gai edo ariketa bat azaltzeko bai, baina esango nuke hortik ateraz gero, gaitasuna asko jaisten dela, beti ere, eremu erdalduneko ikasleen ikuspegitik. Arrazoiak? Agian lar eskatu diogu irakaskuntzari urte hauetan, hau da, ikasleei eduki edo ezagutza batzuk transmititzea eta garatzea eta hizkuntza bat irakastea. Orain ikusten da irakaskuntzak ahal izan duena egin duela, baina D ereduan ikasi arren asko ez direla kapaz euskaraz egiteko.

3. Zein eremu edo erabilera-esparrutan da ohikoena euskaraz egitea eta non egin ohi da gehiago gaztelaniaz? Familia, lagunak, irakasleak, ikaskideak, eskolorduz kanpoko jarduerak, parranda...

Aritza. Esango nuke familia hizkuntza euskara dutenek etxean egiten dutela. Gero, asko esan nahi du non ikasi duten eta ikastetxearen politika zein den. Esan nahi dut, futbitoan, saskibaloian edo eskolorduz kanpoko beste jardueretan dauden irizpideen arabera entrenatzaileak euskaraz egiten badu, beraiek ere euskaraz egingo dutela. Lagunen artean? Dentsitatearen arabera. Esango nuke patioan egiten dutena, gero erreproduzitu egiten dutela kalean. Bilbon, patioan erdara da nagusi eta beraz, kalean ere erdara da nagusi. Eta hau lotuko dut aisialdiaren beste esparru berri batekin, eta lehen Enekok bere lehen diapositiban jarri duen bezala «Sarean kalean bezala». Hemen ere, salbuespenak salbuespen, egoera erreproduzitu egiten delako.

Joseba. Aisialdiaren eta parranden kasuan, erabilera, lekuaren araberrakoa izaten da. Gasteizen, parranda Alde Zaharrean egiten dutenek, gehienbat euskaraz hitz egiten dute eta gero beste leku batera joaten direnean, adibidez diskoteka batera, gazteleraz hitz egiten dute.

Familia euskaldunetan, ohikoena euskaraz egitea da. Ikastolan, txikiak garenan gehienetan euskaraz egiten dugu baina DBHra pasatzean eta beste

eskola batzuetakoekin elkartzerakoan, euskararen erabilpena jaitsi egiten da pixka bat. Irakasleekin beti euskaraz hitz egiten da. Eskolaz kanpoko arloetan gero eta gehiago erabiltzen da, baina hala ere euskara bultzatu egin behar da.

Irati. Ordizian ere antzera, baina herri txikiagoa denez, gauzak hobeto ikusten dira. Iruditzen zait azpimarratzekoa dela, Ordizia, Lazkao eta Beasain guretzat Goierriko zentroa bihurtu direla eta hori dela erdaraz gehien egiten den eremua, bai lagunaren artean, bai parrandan eta baita ikastolan ere. Eta jendea, Zaldibia edo Gabiria bezalako herri txikietatik datorrenean nabaritu egiten da, euskara askoz ere gehiago entzuten delako. Gainera, baserri giroko euskara da.

Jaime. Orokorrean, Euskal Herri mailan, euskarak duen erabilera-esparru nagusia, eta toki askotan bakarra, eskola da. Eskolatik kanpo? Bada, Asteasu, Errezil edo Villabona bezalako herrietan esparru gehiago hartuko dira. Zenbait herrietan (ez oso herri handietan) erabilera-esparru guztietan euskara da nagusi. Besteetan aldiz (eta hemen bai sartzen direla Euskal Herriko hiri handienak) eskola girotik kanpo nekez entzuten da euskara. Irunen entzundako esaldia datorkit burura «Jo tío, tú hablas euskera hasta en la calle!». Eta biak D eredukoak ziren, Ikastolan ikasitakoak txiki-txiki-tatik eta eskolako lan guztiak euskaraz egiteko gaitasun arazorik gabekoak. Baina besteari egoera informal batean euskaraz egiten entzun zionean, harritu! Berarentzat euskara eskolakoa baita, ez kalekoa. Eta hori nahikoa zabaldua dagoen errealitate bat da.

Lehen Garazik ongi azaldu du egoera hori bere hitzaldian, gainera zirkulu bihurtuta. Berak Irunberrin ikasi du euskaraz, eskolan. Hortik kanpo ez zegoen euskararik. Orain berriz, unibertsitatean (Nafarroan) euskaraz ikas-teko duen aukera bakarra irakasle izateko ikasketak egitea da. Irakasle izan zertarako? Berriz eskolan euskara irakasteko!

4. Euskaraz hitz egiteko gai direnen artean, zergatik darabilte batzuk eta ez beste batzuk?

Jaime. Lehenengo puntua da zehaztea euskaldunak zein neurriraino garen gai euskaraz aritzeko esparru guztietan. Gaitasunari buruz ari garenean hori zehaztu egin behar da. Egia da, esate baterako, Araba, Bizkaia eta Gi-

puzkoan gazte gehiagok egiten duela selektibitatea euskaraz erdaraz baino, eta hau oso datu interesgarria da, oso azterketa garrantzitsua delako. Asko dute jokoan eta hala ere gazte gehiagok aukeratzen du azterketa euskaraz egitea erdaraz egitea baino. Baina horrek ez du esan nahi gero gaitasuna dagoenik kalean egiteko.

Asierrek goizean oso ondo azaldu du erabileran faktore asko sartzen dela; hamaika aipatu ditu eta denak bermatu beharko lirateke: pertsona eta talde erreferenteak, testuinguru politiko eta legala, hizkuntzarekiko eta egoera soziolinguistikoarekiko gizarte pertzepzioa, hizkuntza gaitasuna... Nik ez dut ikusten aipa daitekeen arrazoi bakarra dagoenik, behintzat ez zait iruditzen jarrera edo portaera kontua bakarrik denik.

Lierni. Guk galdera honi buelta dezente eman genizkion eta «*ohitura*» hitza azpimarratzera heldu ginen. Gure inguruan ikusten duguna da, euskara eta erdara tartekatzen ari diren bi pertsona baldin badaude, alegia, bietako bat euskaraz eta bestea erdaraz, azkenean bietako batek amore eman behar izaten du eta normalean euskaraz hitz egiten ari denak erdarara jotzen du, errazagoa zaiolako. Eta pertsona horrekin erdaraz hitz egiteko ohitura hartzen baduzu, berarekin beti erdaraz egingo duzu.

Ander. Esan duten moduan ohitura oso kontu garrantzitsua da. Gasteizen euskaraz hitz egiteko ohiturarik ez dago eta nahikoa zaila da euskaraz hastea. Eduki ahal duzu lagun bat zeinekin hitz egiten duzun beti euskaraz, baina ohitura hori lagun talde osora zabaltzea edo zuk ezagutzen dituzun pertsona guztiakin euskaraz egitea oso zaila da Gasteizko giroak traba asko jartzen dituelako euskararen erabileran. Nahikoa gogor jokatu behar duzu egun guztian euskaraz egin nahi baduzu eta ingurukoek euskaraz egitea lortu nahi baduzu.

Aritza. Ohitura aipatu da hemen, baina ohitura sortzeko lehen aldi bat behar da. Esate baterako, etxera goaz, igogailura sartu gara eta gurekin batera lehen aldiz ikusten dugun auzokidea... Hor euskaraz ala gaztelaniaz egiteak geroko harremana markatuko du.

Gauza bera gazteen kasuan. Lehen berba euskaraz izan dadin, guneak, nahiak eta motibazioak egon behar dira. Hori izan daiteke faktoreetako bat.

Beste bat izan daiteke zeren gainean egiten dugun berba: sare sozialak, interneta... Gu gazte ginenean, ETB1, ETB2, TVE1 eta 2 Antena 3 eta Tele5 zeudela uste dut. Hori biderkatu egin da, gehi aisialdi eredu berriak, gehi sare sozialak. Kanpoko eragina oso handia da eta horrek erdararako bidea errazten ditu. Jasotzen duzuna gaztelaniaz jasotzen baduzu, nahiz eta gaitasuna eduki, gaztelania tartekatzen hasiko zara eta entzundakoa hitzez hitz erreproduzitzen eta azkenean, seguru aski, erdarara pasako zara.

Honekin lotutako adibide bat jarriko dut. Hemen Bilbon beti esan da «litroak egin / hacer litros», eta halako batean, telebistatik modan jarri zen Sevillan jasotako «botelloia» eta belaunaldi oso batek aldatu egin zuen aurreko berba eta amaitu zuen «botelloia» esaten. Honekin esan nahi dut, kanpoko hedabideek, erdararen kasuan, horrelako indarra badute, zer ez den gertatuko erreferenteak sortu edo baztertzeari dagokionez, tartean, hizkuntza nagusi bat eta hizkuntza minorizatu bat dauden kasuetan.

5. Euskaraz egiterakoan eroso sentitzen zarete edo adierazi nahi duzuen behar bezala komunikatzeko erdarara jo beharra sentitzen duzue?

Aritza. Ni neu eroso sentitzen naiz, baina jaso dudan heziketarengatik eta, eremu jakin batzuetan erdaraz erosoago sentitzen naiz. Eta gure programetan dabilzan gazteak ere, batzuetan eroso sentitzen dira, baina baita deseroso ere. Horregatik, gaitasun erlatibora itzuliko gara. Ariketa aritmetiko bat egiteko gaitasuna edukiko dute baina barre egiteko, gozatzeko edo bat-batean txiste bat kontatzeko ez dute baliabide nahikorik eta erosoago sentitzen dira gaztelaniaz euskaraz baino. Eta ulertzekoa da.

Ander. Gu eroso sentitzen gara, badugu gaitasuna, baina beste pertsonekin euskaraz hitz egiteko ohitura baldin badaukagu. Hori da lehen puntua. Eta gero esan behar dugu Gasteizen faltan botatzen dugula euskalki bat (*entzuleen artean adostasunezko marmarra*). Hori horrela da.

Moderatzailea. Sortu egin beharko duzue orduan.

Ander. Bai, sortuko dugu! (*entzuleen artean txaloak*). Euskara batua, euskalkien aldean ez dago kaleko erabilerara horren bideratua eta hor hutsune bat sentitzen dugu.

Lierni. Biak familia euskaldunetan jaiok gara eta betidanik hitz egin dugu euskaraz. Ondorioz, ez dugu arazorik euskaraz aritzeko, eta deserosoago sentitzen gara erdaraz mintzatzerakoan edo euskara batuan hitz egiterakoan, ez delako guk normalean hitz egiten dugun euskara.

Horrez gain, administrazioaren aldetik jarrera nahiko ezkorra ikusten dugu. Azken batean, zu dendara batera zoaz eta ikusten duzu «*Hemen euskaraz hitz egiten da*» dioen kartel bat. Orduan, «*Kaixo!*» esan eta «*Me puedes hablar en castellano, por favor?*» erantzuten badizute... Bada, hori, azken batean, ekidin daitekeen jarrera bat da, ezta?

Jaime. Orokorrean, nik uste, ez Gasteizen bakarrik, Euskal Herri osoan falta dela gazteen hizkera ez formal hori garatzea. Nire lanean ikusi dut, zonalde soziolinguistiko euskaldunetan ere gazteek zailtasunak dituztela hizketa hori garatzeko. Gazteak ez garenon erakundeetatik lagundu daiteke horretan, baldintzak jartzen sor dadin.

Esate baterako, Deban, bazegoen neska hiztun horietako bat, baina hizkuntza ez formal horretan beti gaztelaniaz. Egun batean bere atzean dagoen mutilak esan dio «*Hitz egin euskaraz!*» eta berak «*Yo hablo en euskera si me da la gana!*». Eta mutilak... «*Sí, si me da la gana... ezin duzu eta euskaraz hitz egin*». «*Nola ezetz? Nik nahi badut euskaraz hitz egiten dut!*». Eta orduan, mutilak erronka bota dio: «*Ezetz hamar minutu egin euskaraz hitz egiten!*». Eta ez zen kapaz izan. Bost minutu iraun zuen, baina ez zen bera. Berak badaki euskaraz hitz egiten, azterketak gaudituko ditu, selektibitatea euskaraz egingo du, baina egoera ez formal adierazkor horretan, ez zen kapaza. Nik uste, fenomeno hau oso zabaldua dagoela.

Moderatzailea. Nolanahi ere, kontrako egoerak ere gertatzen dira. Due-la gutxi Tolosako bi gazteri entzun nien esaten «*Aizu, hori oso azpimarratuta doa, ezta?*»... Alegia, sudurretik sartuta zihola...

Jaime. Bai, nik ere, gela berean oso hitz politak jaso ditut. Gaztelaniaz ere erabiltzen dira, baina modu berezi onetan esanda: «*Jo, tío ez motibau!*» edo «*Hauek beti poiuetan sartuta dabilta!*».

Esan nahi dut gela berean bi mutur horiek daudela.

6. Nola ikusten duzue euskarazko kultur produktuen kontsumoa? Liburuak, diskoak, telebista, zinema... Zeintzuk dira ondoen dabiltzan esparruak eta zeintzuk kontsumitzen dituzte? Zergatik baztertzen dira euskarazko produktuak, baztertzen badira?

Jaime. Ez dut uste gazteek euskarazko produktuak baztertzen dituztenik. Ez behintzat euskaraz egoteagatik. Jone Mirenek esan duen bezala, gazteak euskaraz emozionatzeko gai dira. Bertsolari txapelketaren finalera gazte pilo bat joaten da. Baina, euskarazko kultur eskaintza oso txikia da. Fermin Muguruzak elkarrizketa batean esandakoa aipatu nahiko nuke: «*Hemengo hip-hopa euskaraz garatzen ez den bitartean, gazteek gaztelaniaz hitz egiten jarraituko dute, nahiz eta euskaldunak izan*». Exajeratu samarra izan daiteke? Beno, ni nahikoa ados nago.

Irati. Lehendabizi telebistaz hitz egingo dugu, hau baita, gure ustez, gaur egungo gazteok Internetarekin batera gehien kontsumitzen duguna. Gure inguruko gazte gehienei, jendearen txutxu-mutxuak eta bizimoduak kontatzen dituzten programak gustatzen zaizkie (Tele5ren programazio osoa ikusten dute askok) eta hori Euskal Telebistan eskaintzen ez denez, ez da ikusten. Honekin ez dugu esan nahi euskal kulturak horren beharrik duenik, baina hori da gustatzen dena.

Musikari buruz, esan beharra dago talde asko daudela euskal musika egiten dutenak, eta gainera, gazteen artean musika hori ere entzun egiten dela, nahiz eta beste hizkuntzetan gehiago entzun. Aipagarria da gure inguruan sortu berri den talde askok ere euskaraz abesten duela, horrek erakusten baitu gazteok musika euskaraz entzuteaz gain, sortu ere egiten dugula.

Lierni. Euskal literatura hazten ari bada ere, gazteok liburuak behartuta irakurri ohi ditugu, normalean Ikastolak bultzatuta. Aldizkariak gehiago gustatzen dira. Gainera, erdaraz aukera handiagoa dago eta askotan jotzen dugu beste hizkuntza batean irakurtzera, idazle konkretu bat gustatzen zai-gulako edo hizkuntza hori landu nahi dugulako, ingelera, kasu, nahiz eta nik euskal literatura nahiago dudana.

Zinemarekin amaituz, euskarazko pelikula gutxi dago eta zinemara oso gazte gutxi joaten da. Jendea, film amerikarretara ohitu da eta euskal zine-

ma industriak gazteari hori eskaintzen ez dionez, gazteari orokorrean ez zaio interesatzen. Esate baterako, «Goazen» pelikula. Ikusten da zer nolako arrakasta izan zuen, baina azken batean, film amerikarren estilokoa zelako izan zuen arrakasta.

Joseba. Telebistan ETB1 eta ETB3 dira euskaraz dauden kate garrantzitsuenak. ETB1 batez ere guraso eta helduentzako da eta ETB3 haurrentzat. Honekin esan nahi dut nerabeentzako programak falta direla. Zineman ere ez dugu nerabeentzako pelikularik. Oso mugatua da zinema.

Euskarazko musika da gehien kontsumitzen den produktua. Bestetik, esan behar dut gazteok gutxi irakurtzen dugula eta liburu gehienak gaztelaniaz irakurtzen ditugula. Esate baterako, nahiz eta «Harry Potter» itzulita egon, erdaraz irakurtzen da.

Aritza. Kontsumo masiboko produktuak falta zaizkigu. Batzuk badauzkagu, baina esango nuke hau indartu beharreko ildo delako eta hartzaileen gogoak eta gustuak kontuan hartu behar ditugula. Badakit, kontsumo hitzak halako konnotazioak dituela, baina niretzat kontsumo masiboko produktuak dira Pirritx eta Porrotx, Bertsolari Txapelketak lortutako arrakasta, Goazen pelikula, Berri Txarrak taldea, Gaztezulo aldizkaria... Mota honetako produktu gehiago behar dugu: zabalak eta anitzak.

Orain dela gutxi, Gaztea irriatiak lehen aldiz 40 Principales-ek baino audientzia handiagoa lortu du. Bada, ni poztu egiten naiz. Eta ematen du hau esatea bekatua dela, zeren orain antza, musika jartzeko irizpideak aldatu egin dituzte eta orain beste musika mota bat jartzen dute, lehen 40 Principales-ek jartzen zuena. Baina ni poztu egiten naiz Gazteak 92.000 entzuleko langa gainditu duelako eta 40 Principales-en aurretik jarri delako. Gero sartuko gara jartzen duen musika motarekin, etab.

Bestalde, badira apur bat erlatibizatu behar diren arlo batzuk. Beti literaturara joaten gara eta esaten dugu ez dela irakurtzen, baina nik uste dut gaur egun inoiz baino gehiago irakurtzen dela. Agian literatura ez, baina metroan zoazela kartelak, mugikorreko mezuak, sare sozialak... Gaur egun, inoiz baino gehiago irakurtzen da.

Eta literatura aipatu dugunez, Durangoko Azoka da behar dugun beste fenomeno bat. Egin dezagun kontu –nahiz eta hemen gai honetan ni baino dezente adituagoak direnak egon– euskarazko liburu baten lehen botaldia 1000-1500 alekoa izan ohi dela –Atxaga edo Sarrionandia ez bazara behintzat–. Bada, kontuan hartzen badugu munduan zenbat euskaldun eta zenbat gaztelaniadun dagoen eta hiruko erregela bat egiten badugu, ohartuko gara 1500 ale saltzeak esan nahi duela erdaraz 300.000 ale inguru saltzea; Perez-Revertek eta horrelako idazleek saltzen dutena, alegia.

Horregatik, batzuetan, erlatibizatu egin behar dira gauzak: «*Gutxi saltzen dugu eta....*» Kontxo! Gutxi saltzen dugu, gutxi garelako. Anormala dena da, Atxagak –zorionez– 20.000 ale saltzea.

Gazteak, aisialdia eta euskara Ondorioak

OSA, Erramun
Euskaltzaindiko Sustapen batzordeko idazkaria

Bilbon, 2010eko azaroaren 19a

Garai batean belaunaldirik zaharrenak ziren euskaldunenak, denborarekin, ostera, euskararen indarberitze ahaleginak aurrera egin ahala, euskarak hedadura funtzionala eta geografikoa irabazteaz batera, euskararen hizkuntza-erkidegoa ere gaztetuz joan da, kezka eta erronka berriak planteatuz, bidenabar. Horiek horrela, zeintzuk dira gazteen hizkuntza-joerak? Noiz eta zertarako erabiltzen dute euskara? Zeintzuk dira euskara baliatzeko orduan topatzen dituzten zailtasunak? Euskararekiko dituzten iritziak, kontsumo-ohiturak, eta abar?

Halako zein bestelako galderen inguruan hausnarketa burutu da Euskaltzaindiaren Sustapen batzordeak antolatutako «Gazteak, asialdia eta euskara» izenburupeko XV. Jagon jardunaldietan. Horretarako, ohiko ikerlari eta hitzaldi-emaielen aldamenean lurralde eta eremu desberdinetan ari diren gazteak Euskaltzaindiaren Bilboko egoitzara ekarri nahi izan dira.

Jone Miren Hernandez EHU-UPVko irakasleak eta antropologoak «Baina gu ere gazteak izan ginen! Gazte euskalduna izatearen esanahia atzo eta gaur» izeneko hitzaldian gazteen ezaugarriez, ohiturez, joerez eta pentsamoldez jardun du. Horiek horrela, euskarari buruz jarduterakoan, Txepetx soziolinguista ezagunak erabilitako ezagutza, erabilera, motibazioa kontzeptuak hausnarketa-gai izan ditu; gaitasunetan erreparatzea proposatu du ezagutzetan bainoago; praktikari buruz hitz egitea eskatu du erabileraz bainoago; eta emozioez jardutea iradoki du motibazioaz harago.

Asier Basurtok, Soziolinguistika Klusterrekoak, «Gazteen hizkuntza-erabileran eragiten duten faktoreen azterketa» ikerketaren berri eman du. Ikerketa hau Soziolinguistika Klusterra, Urtxintxa eta Topagunea elkarteen lankidetzaren emaitza izan da, gazteei eta beraiekin lanean dihardutenei hizkuntza-erabileraren fenomenoaren alderdi guztiak begien aurrean ipintzea eta horietan esku hartu ahal izateko oinarri bat eskaintzea izanik helburuen artean helburu. Ikerketa honetan hamaika faktore identifikatu dira gazteen hizkuntza-erabileran eragiten dutenak. Faktoreak hiru multzotan bildu dituzte, maila indibidualarekin, mikrosozialarekin eta makrosozialarekin zer ikusia dutenak.

Jean-Baptiste Coyos eta Erramun Baxok soziolinguistak eta Euskaltzaindiko Sustapen batzordeko kideek Iparraldean gazteei zuzendutako

aisialdi-eskaintza izan dute aztergai. Horretarako, Iparraldeko Euskararen Erakunde Publikoaren 2009. urteko laguntza deialdia hartu dute oinarritzat. Azterketaren arabera, gazteen aisialdi-ohiturak eta lagundutako jardueren hurrenkera ez dira bateragarriak. Horrezaz gain, lau gomendio eman dituzte; batetik, tokiko herri-aginteei aisialdian esku hartzeko deia egin die, horretarako, hizkuntza teknikariak baliatuz; bestetik, herri-aginteen hizkuntza politikak aisialdia euskalduntzen ahalegintzen diren eragileak laguntzeko are gehiago baliatzeko eskatu dute; hirugarrenik, gazteen artean arrakasta duten aisialdi-eremuak lehentasunzat hartzea proposatu dute; eta azkenik, euskalgintzaren eta kulturgintzaren lankidetzaren premia azpimarratu dute, bereziki, Euskararen Erakunde Publikoaren eta Euskal Kultur Erakundearen artean.

Iñaki Arruti biologoa eta Lasarte-Oriako Udaleko euskara zerbitzuburu denak «Zer egin dezaket nire udalean (nire inguruan) nerabeek aisialdian eta lagunartean euskara gehiago erabiltzeko» gaia izan du hizpide. 2010. urtean egindako UDALTOP jardunaldietako gogoetak baliatu ditu horretarako. Horiek horrela, Fishman soziolinguista ezagunak bere sasoiaren egindako gogoetak kontuan hartuz, euskararen indarberritze ahaleginean eskolaren eragin mugatuaz jardun du, eskolaz kanpo jardunaren eta aisialdiaren garrantzia azpimarratuz. Zenbait ildo proposatzeaz gain, Udaletatik euskarazko aisialdiko eskaintza laguntzeaz gain, kiroldegi zein bestelakoetako aisialdi-eskaintza aztertzea eta euskaraz ere eskaintzearen komenigarritasuna azpimarratu du, besteen artean, herri-aginteen hizkuntza-jardunean hizkuntza-irizpideak ezartzearen komenigarritasuna nabarmenduz.

Arratsaldeko saioaren lehenbiziko aurkezpenean, Josune Zabalak eta Maitane Ayerzak, Mintzola Fundazioko zuzendariak eta teknikariak, hurrenez hurren, «Tolosa: gazteen ahozkoitasunaren laborategi» izenburua izan duen hitzaldia eman dute. Fundazioaren helburuak aurkezteaz gain, lau urteko ikerketa-proiektu horren nondik norakoak aurkeztu dituzte. Ikerketa horretan, errealitate soziolinguistiko desberdinean bizi diren Tolosako ikastetxeetako ikasleak hartu dituzte kontuan. Errealitate soziolinguistiko horrek ikas/irakas prozesuetan nola eragiten duen, ikasleen jarrera eta kompetenziak nolakoak diren eta esku hartzeak aztertuko dituzte. Ikerketak irauten duen denboran, ikerketaren eragingarritasuna areagotzeko ira-

dokizunak-eta jasoko dituzte. Askotariko eragileekin garatu nahi duten ikerketaren amaieran, Tolosako gazteen ahozko jarduna areagotzeko gomendioak, orientabideak eta praktika onak emango dituzte aditzera.

Segidan, Garazi Labiano Nafarroako Unibertsitate Publikoan Irakasle-ikasketak egiten ari den ikasleak «Unibertsitateko ikasleen hizkuntza-jarrerak Nafarroan» izeneko hitzaldia eman du. Jagon jardunaldietarako bere-beregi prestatutako lana izan da aurkeztutakoa. Besteak beste, Nafarroako Unibertsitate Publikoko hainbat eremutan euskarak bizi duen egoerari buruz zenbait datu eta ohar egin ditu. Horrezaz gain, ikerketa egiteko baliatutako metodologia aurkeztu eta ikasleek darabilten euskarari buruz gogoetak egin ditu. Haren hitzetan, euskara baliatzeko aukera urriak ez ezik zailtasunak daude Nafarroako unibertsitate Publikoan. Ikasleek, bestalde, euskara-maila apala izateaz gain, baliatzeko joera handirik ere ez dute erakusten. Beraz, erabiltzeko egiazko aukerak sortzen eta euskara erabilia izateko jarrera eragingarriak lantzen ahalegina egin beharko da aurrerantzean.

Maialen Arnedok, Ane Badiolak eta Leire Gandariasek EHU-UPVko ikasleek, Itziar Idiazabalek eta Leire Diaz de Gereñuk irakasten duten Euskararen Irakaskuntzarako Metodologia (Euskal Filologia, UPV/EHU) ikasgaiaren barruan, 2010eko udaberrian, Zornotzako ikastetxe bateko bigarren batxilergoko D ereduko hamazazpi ikasleko talde batekin egindako azterketaren emaitzak aurkeztu dituzte. Talde honetan debate bat egin zen, eskolan gutxi lantzen den ahozko euskararen genero formal honetan nolako baliabideak agertzen diren aztertzeko. Emaitzen arabera, ikus daiteke gazte hauek badituztela hainbat gaitasun baina gabeziak ere nabariak dira. Horiek horrela, aisialdian euskara gehiago erabiltzeko, eskolak berezkoak dituen ahozko genero formalak gehiago lantzea eraginkorra izango litzatekeela uste dute azterketa egin dutenek, horretarako estrategia zehatzak erabiliz.

Gazteen artean geroz eta ohikoago eta zabaldago dauden «sare sozial birtualak» izan ditu hizpide Eneko Barberena Txatxilipurdi Elkarteko zuzendariak. Sare sozial birtualen jatorria, bilakaera, eskaintzaren nolakoa, euskararen presentzia, zertan eta zertarako baliatzen diren, on-gaitzak, ondo baliatzeko ohar eta gomendioak etab. jorratu ditu. Gazteek sare sozial bir-

tualek eskaintzen dituzten aukera guztiak baliatzen dituzte, beste pertsona batzuekin komunikatzea izanik helburuen artean xede nagusi.

Hitzaldien ondoren Kike Amonarriz soziolinguista ezagunak gidatutako mahai-ingurua egon da. Mahai-inguru honetan; Aritz Escandon (Kultur Kabia); Jaime Altuna (Urtxintxa); Irati Otamendi eta Lierni Garmendia (Ordiziako *Jakintza* Ikastola); Ander Jauregi eta Joseba Lopez, Gasteizko *Mendebaldea* Institutuko ikasleen partaidetza izan du. Gazteek euskara baliatzeko dituzten ohiturak, dituzten zailtasunak (inguruneak, harreman-sareek, eta abar eraginda), euskara-gaitasuna, kontsumo ohiturak, eta abar izan dituzte mintzagai.

Horrenbestez, Jardunaldien ondorioekin eta Euskaltzainburuak esku hartu dutenei eta hurreratu direnei eskerrona agertuz amaiera eman zaie XV. Jagon jardunaldiei.